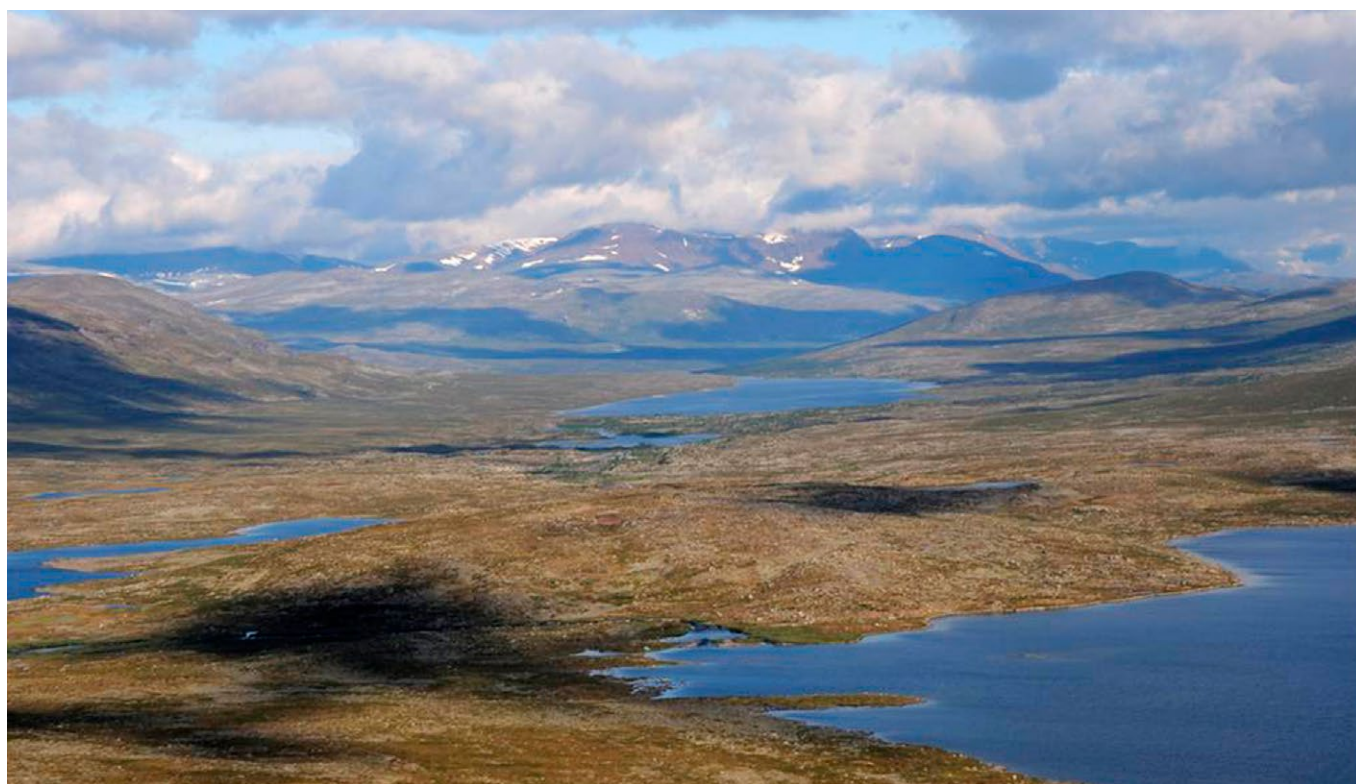

Metsähallituksen selvitys Käsivarren kansallispuiston perustamisedellytyksistä

Kansikuva: Maisema Coahppejärven eteläpäästä Norjan suuntaan. Kuva: Metsähallitus / Seija Olkkonen.

© Metsähallitus, Vantaa 2013

Sisällys

1 Johdanto	4
2 Tiivistelmä	5
3 Taustaa	8
3.1 Kansallispuistot luonnonsuojelusäädännössä	8
3.2 Selvitysalueen rooli kansallispuistoverkossa	8
3.3 Selvitysalueen nykyinen suojelutilanne.....	9
4 Kansallispuiston rajausta ja rajautuminen	12
5 Selvitysalueen luonto- ja kulttuuriarvot	15
5.1 Luontotyytit.....	15
5.2 Uhanalainen kasvilajisto.....	17
5.3 Uhanalainen eläinlajisto	20
5.4 Käsivarren erämaa-alueen ja Kilpisjärven kulttuuriperintö.....	21
6 Alueen nykyinen käyttö ja kehittämistavoitteet	24
6.1 Matkailu ja virkistyskäyttö	24
6.2 Metsästys	34
6.3 Kalastus	34
6.4 Poronhoito	36
6.5 Tutkimus- ja opetuskäyttö	36
7 Kansallispuiston perustamisen vaikutukset nykyiseen käyttöön	37
7.1 Ve1 (osa-alue A).....	37
7.2 Ve2 (osa-alueet A ja B)	38
7.3 Ve3 (osa-alueet A, B ja C)	39
7.4 Ve4 (osa-alueet A, B, C ja D).....	39
7.5 Sidosryhmien esittämät alueen nykytilan mukaiset arvot.....	39
7.6 Sidosryhmien esittämät arvot ja uhat kansallispuiston eri toteutusvaihtoehdoissa	40
8 Palvelut ja niiden lisätarve	41
9 Kansallispuiston perustamis- ja ylläpitokustannukset	42
10 Kansallispuiston aluetaloudelliset vaikutukset	44
11 Kansallispuiston perustamisen sosiaaliset vaikutukset	45
12 Kansallispuiston perustamisen keskeiset edellytykset	47
13 Lausuntoyhteenveto	49
Liitteet	
Liite 1 Kooste Käsivarren kansallispuistonselvityksestä saaduista lausunnoista.....	51

1 Johdanto

Ympäristöministeri Ville Niinistö pyysi kesäkuussa 2012 eri puolilla Suomea nousseita esityksiä uusista kansallispuistoista lähetettäväksi ministeriöön yhdellä kertaa arvioitaviksi. Esityksiä tuli kaikkiaan 19, joista neljä valittiin jatkoselvitykseen: Olvassuo, Salon Teijo, Etelä-Konnevesi ja Lapin Käsivarren suurtunturit. Ympäristöministeriö tilasi Metsähallituksen luontopalveluilta selvitykset näiden alueiden soveltuvuudesta kansallispuistoiksi. Selvitysten perusteella ministeri Niinistö ja hallitus ratkaisevat, ryhdytäänkö uusista kansallispuistoista valmistelemaan lakiesityksiä. Kansallispuistolain säätää viime kädessä eduskunta.

Tämä selvitys koskee Lapin maakunnassa Enontekiön kunnan pohjoisimmassa osassa sijaitsevaa Käsivarren suurtuntureiden aluetta. Selvityksen on koornut erikoissuunnittelija Arja Vasama Metsähallituksen Lapin luontopalveluista apunaan Lapin luontopalveluiden aluejohtaja Jyrki Tolonen, puistonjohtaja Pekka Sulkava, erikoissuunnittelija Pirjo Rautiainen, suojelubiologit Saara Tynys ja Jukka Salmela, suunnittelijat Jarmo Huhtamalla ja Antti Ohenoja sekä ylitarkastaja Tuomo Ollila. Työhön on osallistunut myös muita Metsähallituksen asiantuntijoita.

Selvitystä tehtäessä kuultiin laajasti alueen käyttäjiä ja sidosryhmiä. Esiin nousseet alueen käytön tavoitteet ja näkökulmat nostettiin esiin ja pyrittiin ottamaan huomioon selvityksessä. Keskeisille sidosryhmille järjestettiin kaksi keskustelutilaisuutta prosessin aikana. Kahdenvälisiä keskusteluja käytiin Enontekiön kunnan ja Lapin liiton edustajien kanssa. Paikallisille asukkaille järjestettiin kolme yleisötilaisuutta, Hetassa, Kaarresuvannossa ja Kilpisjärvellä. Kilpisjärven norjalaisille mökinomistajille ja vapaa-ajanviettäjäille järjestettiin oma tilaisuutensa.

Sidosryhmien mielipiteitä mahdollisen puiston rajauksesta ja sen tärkeydestä omalle toiminnalle selvitettiin kirjallisella kyselyllä. Lupa-metsästäjien mielipiteitä kerättiin kyselyllä, joka lähetettiin osalle vuonna 2012 metsästysluvan lunastaneita. Selvitysalueella toimivien yrittäjien näkemyksiä selvitettiin haastattelulla. Lisäksi kaikille kiinnostuneille tarjottiin mahdollisuus osallistua verkkokeskusteluun viikon ajan.

Selvityksestä pyydettiin lausunnot kaikkiaan 37 taholta ja lausuntoja saatiin 27 kpl. Selvitykseen ei ole tehty lausuntokierroksen jälkeen muutoksia. Lausunnot toimitetaan kokonaisuudessaan ympäristöministeriön käyttöön.

2 Tiivistelmä

Metsähallitus on selvittänyt ympäristöministeriön toimeksiannosta Käsivarren kansallispuiston perustamisedellytyksiä. Luonnonsuojelualueiden ja kansallispuistojen perustamiseen liittyvä lainsäädäntö on määritelty luonnonsuojelulain 10, 11 ja 22 §:ssä. Selvityksessä on lisäksi tarkasteltu mahdollisen kansallispuiston roolia kansallispuistoverkossa sekä sen perustamisen kustannuksia, vaikutuksia alueen käyttöön ja kehittämistarpeita.

Käsivarren suutuntureiden selvitysalue sijaitsee Enontekiön kunnassa Lapin maakunnassa. Selvitysalue kuuluu suurimmalta osaltaan Käsivarren erämaa-alueeseen. Lisäksi siihen kuuluu Mallan luonnonpuiston, Kilpisjärven kylän ja erämaa-alueen väliin jäävä alue. Saanan rinteellä on pieni Saanan luonnonsuojelualue ja rinteellä lehtojensuojelualue Saanan lehdot. Saanaa ympäröivä alue erämaa-alueen ulkopuolella kuuluu valtaosin rantojensuojeluohjelmakohteeseen Käsivarren tunturijärvet. Kaikki yllä mainitut alueet paitsi Käsivarren tunturijärvet kuuluvat Natura 2000 -verkostoon. Alueen vesistöt kuuluvat Tornion–Muonionjoen Natura 2000 -alueeseen.

Käsivarsi on saamelaisten kotiseutualuetta ja erityistä poronhoitoaluetta, ja suurtuntureiden alue on Käsivarren paliskunnalle tärkeää laidun- ja vasoma-aluetta.

Saanatunturin juurelle kasvanut Kilpisjärven kylä on valtakunnallisesti tunnettu ja perinteinen matkailu- ja retkeilykohde. Matkailijoiden yöpymisvuorokausia on Kilpisjärvellä noin 50 000 vuosittain. Metsähallitus arvioi kohteidensa käyntimääräksi noin 80 000 vuodessa; luvussa ovat mukana myös Mallan luonnonpuistossa ja kolmen valtakunnan pyykillä vierailevat. Helposti saavutettava Saana houkuttelee yli 10 000 käyntiä vuodessa. Käsivarren erämaa-alueen vuotuinen käyntimäärä on noin 15 000, näistä arviolta kolmannes käy Haltilla.

Paikalliset asukkaat liikkuvat maastossa kaikin vuodenaikoina. Kalastus ja metsästys ovat suosittuja harrastuksia, ja saaliilla on monelle edelleen taloudellista merkitystä. Enontekiön kunnan asukkaat saavat maksuttoman luvan moottorikelkalla liikkumiseen kuntansa valtionmailla, kelkkailu on kiellettyä ainoastaan Mallan luonnonpuistossa.

Saanantunturin erikoinen profiili hallitsee Kilpisjärven kylän maisemaa. Kuva: Metsähallitus / Arja Vasama.

Käsivarren alueella patikoidaan ja hiihdetään erityisesti kolmen valtakunnan yhteistä Kalotti-reittiä myöten ja talvella risutuksella merkittyjä reittejä pitkin. Alueella on hyvä tupaverkosto. Erämaa-alueen rautujärvet ovat suosittu kohde kevättalvella, virtavedet kesällä. Niille pääsemiseksi käytetään paljon moottorikelkka- ja lentokuljetuksia. Safariyrittäjät saavat lupia Haltin reitille ja erikseen määritellyille muille urille. Metsähallituksen kelkkauria on Kilpisjärven kylän läheisyydessä ja Kilpisjärveltä etelään, erämaa-alueen sisällä. Varsinaisten suurtuntureiden alueelle vieraspaikkakuntalaiset pääsevät kelkkailemaan vain paikallisen oppaan johdolla.

Suurin osa alueesta on lupametsästysaluetta, jonne tullaan erityisesti riekonpyyntiin. Tutkimuskäytön kannalta alue on merkittävä, Kilpisjärven rannalla sijaitsee Helsingin yliopiston Kilpisjärven biologinen asema ja alueella on runsaasti pitkäaikaisseurantoja ja tutkimuskoealoja.

Käsivarsi ja Kilpisjärven alue ovat kaukana Etelä-Suomen väestöihentymistä, mutta lähellä Jäämerta. Yhteydet Norjaan ovat tiiviit. Kilpisjärvi on norjalaisten suosittu vapaa-ajanviettokohde, ja rajakaupan merkitys Kilpisjärven palveluille on suuri. Noin sadan vakituisen asukkaan kylässä on liki sata norjalaisten rakentamaa mökkiä ja sesonkiaikoina parisataa asuntovaunua. Norjalaiset harrastavat erityisesti moottorikelkkailua, johon Suomen reittiverkosto antaa Norjaa paremmat mahdollisuudet.

Kansallispuiston perustamisella olisi vaikutuksia alueen nykyiseen käyttöön. Motorisoituun luontomatkailuun ja paikallisten asukkaiden motorisoituun kulkemiseen alueella tulisi todennäköisesti rajoituksia. Lupametsästys loppuisi perustettavan puiston alueella, mutta kuntalaisten maksuton metsästysoikeus on yleensä säilytetty pohjoisen kansallispuistoissa. Kansallispuiston perustamisen myötä alueen tunnettuus ja virkistyskäytön määrä todennäköisesti lisääntyisivät, mikä asettaisi lisätarpeita käytön ohjaukselle ja opastukselle. Kansallispuistoon tutustuminen ja sen käyttö nojaisi vahvasti Kilpisjärven kylän palveluihin.

Poronhoitoon kansallispuiston perustamisella olisi vain vähän vaikutusta, jos puistolaisia otettaisiin huomioon maapetojen kannansäätelytarpeet. Puiston perustaminen tukisi alueen saamelaiskulttuurin säilymistä ja kehittymistä.

Matkailun odotetaan kasvavan alueella ja Kilpisjärven kehittämisstrategian tavoitteena on kaksinkertaistaa yöpymisten määrä vuoteen 2020 mennessä. Alueelle suunniteltavassa yleiskaavassa varaudutaan kävijämäärien kasvuun. Alueella on siis todennäköisesti lisääntyvää käytön ohjauksen ja opastuksen tarvetta, vaikkei puistoa perustettaisikaan.

Kansallispuiston perustaminen edellyttäisi lisäresursseja kiinteistönmuodostamiseen ja palveluvarustuksen kehittämiseen sekä vuotuisen ylläpitoon. Investointiluontoiset kustannukset olisivat rajausvaihtoehdosta riippuen n. 0,8 tai 1,8 miljoonaa euroa ja vuotuiset ylläpitomenot 421 000 € tai 450 000 €.

Metsähallituksen näkemyksen mukaan Käsivarren suurtuntureiden alue täyttäisi luonnonsuojelulain 10 §:n ja 11 §:n mukaiset kansallispuiston perustamisedellytykset:

- Alue on luonnon- ja maisema-arvoiltaan valtakunnallisesti merkittävä.
- Käsivarren alueen edustama luonnonmaantieteellinen alue puuttuu Suomen kansallispuistoverkosta. Kansallispuisto käsittäisi Suomen oloissa ainutlaatuisen kokonaisuuden tunturialueen luontotyyppejä ja eliöyhteisöjä.
- Käsivarren kansallispuisto kytkeytyisi sitä ympäröiviin Suomen ja naapurimaiden suojelualueisiin ja muodostaisi norjalaisen Reisan kansallispuiston kanssa valtioiden rajat ylittävän edustavan kansallispuistokokonaisuuden.
- Selvitysalueen virkistys- ja matkailukäyttö on monipuolista, ja kansallispuiston perustaminen tukisi kestävän luontomatkailun kehittymistä alueella.
- Kansallispuiston perustaminen antaisi aluetta hoitavalle Metsähallitukselle nykyistä paremmat mahdollisuudet ohjata alueen käyttöä niin, että vältetään luonnolle ja muille kävijöille aiheutuva häiriö, esimerkkinä luvottomaan rakentamiseen tai maastoliikenteeseen puuttuminen.

Metsähallitus on harkinnut eri rajausvaihtoehtoja, ja päätynyt seuraavaan:

- Esillä olleista kansallispuiston rajausvaihtoehtoista vaihtoehto Ve2 (A+B alue, kuva 2 s. 12) sisältäisi selvitysalueen luonto- ja maisema-arvoiltaan arvokkaimmat osat. Tällä alueella myös käytön ohjauksen ja yhteensovittamisen tarve on suurin. Se olisi luonto- ja maisemakriteerein paras rajausvaihtoehto.
- Rajattu kansallispuisto voisi olla helpommin hyväksyttävissä kuin koko alueen perustaminen kansallispuistoksi. Perinteiselle erämaan käytölle jäisi selkeästi omat, laajat alueensa ja mm. lupametsästys ja moottorikelkkailu jatkuisivat erämaa-alueeksi jäävällä osalla nykyisellään. Rajausta tulisi kuitenkin tarkentaa ja parantaa suojelun ja eri käyttömuotojen parhaan kokonaisuuden saavuttamiseksi. Rajausta voisi laajentaa Poroenon länsipuolella, Norjan rajalla, etelään, Reisan kansallispuiston etelärajaan saakka.

Koska osa-alue B on motorisoidun matkailun ja vapaa-ajan liikkumisen tärkeintä aluetta, alueen sisällyttäminen kansallispuistoon merkitsisi joko suuria muutoksia nykyiseen käyttöön tai puistolain räätälöimistä hyvin poikkeavaksi muista suomalaisten kansallispuistojen perustamislajeista. Tästä syystä Metsähallitus pitää mahdollisena ja toimivana myös vaihtoehtoa Ve1, osa-alue A, joka käsittäisi alueet Saanan ja Kilpisjärven kylän ympärillä.

- Alueella Ve1 on vähän sellaista toimintaa, joka vaatisi erityisiä säädöksiä puiston perustamislakiin, mutta alueella on suuri ja kasvava kävijäpaine ja kiireellisin tarve parantaa reitistöjä ja ohjata ja opastaa kävijöitä.
- Muun maankäytön paineet ovat suurimmat tällä kylän lähialueella.
- Alueen luonnontieteellinen ja maisemallinen arvo sekä merkitys tutkimukselle ja opetukselle on suuri.
- Saanan kansallispuisto olisi päiväkävijöiden helposti saavutettavissa lihasvoimin ja motorisoitu matkailu ja lupametsästys voisivat jatkua erämaa-alueella, joten kielteiset vaikutukset paikallistalouteen olisivat vähäiset.
- Saanan kansallispuisto turvaisi toivotun hiljaisen alueen perustamisen Kilpisjärven kylän tuntumaan.

- Alueella ei ole tarvetta luontaiselinkeinonharjoittajien tukikohdille.
- Tässä vaihtoehdossa jäisi kansallispuiston ulkopuolelle merkittäviä luonto ja maisema-arvoja, mutta toisaalta ulkopuolelle jäävät osat sijaitsisivat erämaassa, joka turvaa niitä osittain.

Alueen hoidon ja käytön kustannukset lisääntyisivät jonkin verran kansallispuiston perustamisen johdosta. Etenkin Saanan alueen palvelurakenteiden parantaminen vaatisi lisärahoitusta. Niin opastustoiminnan kuin huollon henkilöresursseja pitäisi lisätä pysyvästi nykyisestä. Kansallispuiston toiminnan ja hyväksyttävyyden kannalta olisi tärkeää, että Metsähallituksella olisi resursseja panostaa yrittäjyhteistyöhön ja verkostoitua nykyistä enemmän yritysten kanssa. Kansallispuiston hyödyt aluetaloudelle riippuvat siitä, olisiko tai kehittyisikö alueelle kansallispuiston mahdollisuuksia hyödyntävää yritystoimintaa.

Käsivarren kansallispuistoehdotus jakaa mielipiteitä. Ehdotus saa eniten kannatusta poromiesten, saamelaiden, retkeilijöiden ja tutkijoiden piiristä. Enontekiön kunta, Kilpisjärven kyläyhdistys ja kalastajia ja metsästäjiä edustavat järjestöt vastustavat kaikkea lisäsuojelua. Myös Lapin liitto pitää hanketta tarpeettomana. Vastustuksen taustalla on oikeuksien menettämisen pelko ja epäluulo valtion lupauksia kohtaan. Vastustajien yleinen mielipide on, että alueen nykyisestä käytöstä ei ole vaaraa sen luontoarvoille ja ettei kansallispuistosta olisi minkäänlaista hyötyä, vaan ainoastaan haittaa paikallisille asukkaille ja erityisesti matkailun yritystoiminnalle. Eräissä lausunnoissa korostettiin myös sitä, että kansallispuiston perustaminen lisäisi kuntalaisten välistä eriarvoisuutta, koska kelkkailu olisi puistossa vapaata vain poromiehille. Kansallispuiston kannattajat korostavat tarvetta turvata alueen erityiset luontoarvot ja ohjailla alueen käyttöä. Joissakin palautteissa nähtiin, että keskustelua on käyty liiaksi yrittäjien ehdoilla ja unohdettu muut näkökulmat. Jyrkkien näkemysten takia Metsähallitus on valinnut tähän selvitykseen kaksi rajausehdotusta mahdollisen kansallispuiston valmistelutyön pohjaksi ja kirjannut oman esityksensä mahdollisen puistolain erityispiirteiksi.

3 Taustaa

3.1 Kansallispuistot luonnonsuojelusäädännössä

Kansallispuistot ovat keskeinen osa suomalais-ta luonnonsuojelua ja suojelualueverkkoa. Ne säilyttävät ja ylläpitävät luonnon monimuotoisuutta. Kansallispuistot ovat tyypillistä suomalaista luontoa, mutta ne ovat myös kansallisesti ja kansainvälisesti arvokkainta osaa luonnostamme. Kansallispuistot ovat myös kävijöille avoimia nähtävyyksiä.

Ensimmäinen kansallispuisto, Yellowstone, perustettiin 1872 Yhdysvalloissa ”yleiseksi luonnonnähtävyydeksi, ihmisten hyödyksi ja iloksi”. Adolf Erik Nordenskiöldiä (1832–1901) pidetään yleisesti suomalaisen kansallispuistoaatteen isänä. Vuonna 1880 Nordenskiöld esitti valtakunnanpuistoja, joihin säilötään ihmisenkoskematon isänmaata. Lainsäädännön valmistelussa suojelualueet huomioitiin ensi kertaa vuonna 1910, jolloin suojametsäkomitean mietinnössä ehdotettiin puistojen perustamista Pallastunturille ja Kemijärven Pyhätunturille. Suomen ensimmäiset kansallispuistot Pallas–Ounastunturi, Pyhätunturi, Heinäsaari (Petsamossa) ja Stora Träskö (Porkkalassa) perustettiin vuonna 1938. Heinäsaari jäi sodan jälkeen rajan taakse ja Stora Träskö lakkautettiin Porkkalan luovutuksen jälkeen.

Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto (IUCN 2008) määrittelee kansallispuiston seuraavasti:

Luokkaan II kuuluvat suojelualueet ovat suuria luonnontilaisia tai lähes luonnontilaisia alueita, jotka on perustettu laajamittaisten ekologisten prosessien sekä alueelle tunnusomaisten lajien ja ekosysteemien suojelemiseksi. Ne muodostavat samalla pohjan ympäristön ja perinteisen kulttuurin kannalta kestävän tutkimuksen ja opetuksen sekä henkisen hyvinvoinnin, virkistyskäytön, retkeilyn ja matkailun mahdollisuuksille.

Suomessa kansallispuisto perustetaan säätämällä sitä koskeva laki. Suojelualueiden yleiset perustamisedellytykset ovat luonnonsuojelulain (1096/1996) 10. §:ssä. Niitä ovat mm. että alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö tai ekosysteemi;

alueella on erikoinen tai harvinainen luonnonmuodostuma; alue on muutoin niin edustava, tyypillinen tai arvokas, että sen suojelu voidaan katsoa luonnon monimuotoisuuden tai kauneuden säilyttämisen kannalta tarpeelliseksi.

Kansallispuistojen perustamiselle on yleisten edellytysten lisäksi kaksi erityistä edellytystä (LsL 11 §). Kansallispuiston vähimmäispinta-ala on 1 000 ha. Lisäksi alueella on oltava merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä tai muutoin luonnontuntemuksen lisäämisen tai yleisen luonnontuntemuksen kannalta. Kansallispuisto voidaan perustaa vain valtion maalle.

Ensimmäisiä kansallispuistoja suunniteltaessa ja perustettaessa 1800-luvun lopulta 1950-luvulle puistoissa haluttiin säästää erityisiä maisemakokonaisuuksia. Niitä pidettiin kansallisen identiteetin kannalta merkittävänä. Toisessa vaiheessa, 1960-luvulta 1980-luvulle, kansallispuistoilla haluttiin säilyttää maamme tyypillisiä piirteitä sekä ekologisista ja maisemallisista kokonaisuuksista. Kolmannessa vaiheessa 1990-luvulta lähtien kansallispuistot on nähty arvokkaiksi myös matkailun näkökulmasta.

Suomessa on tällä hetkellä 37 kansallispuistoa, ja niihin tehtiin vuonna 2012 yli kaksi miljoonaa käyntiä. Se on kaksi ja puoli kertaa enemmän kuin vuonna 2001.

3.2 Selvitysalueen rooli kansallispuistoverkossa

Ehdotettu alue sijaitsee Enontekiön Lapin eliömaantieteellisen maakunnan alueella Tunturi-Lapin metsäkasvillisuusvyöhykkeessä pohjoisborealisella kasvillisuusvyöhykkeellä. Alue on Skandien vuoriston reunalla ja kuuluu kallioperältään muusta Suomesta poikkeavaan Kaledonidien vuorijonovyöhykkeeseen. Kallioperän kalkkipitoisuus näkyy kasvillisuudessa ja myös eläimistö on erityislaatuista. Harvinaisten ja uhanalaisten lajien esiintymiä tunnetaan paljon.

Käsivarren suurtunturit olisi Suomen ensimmäinen kansallispuisto, joka sijaitisi kokonaan havumetsävyöhykkeen pohjoispuolella. Se täy-

dentäisi Suomen kansallispuistoverkosta monipuolisesti:

- tunturiluontotyyppien osalta
 - kalkkikalliot ja -pahdat sekä vyörylouhikot
 - harvinaiset paljakan luontotyypit
 - lehdot ja mereiset tunturikoivikot
 - karut pahdat
- ravinteisten suoluontotyyppien osalta
 - letot
 - huurresammallahteet
 - muut lähteiköt ja lähteiset suot
- kalkkia suosivan ja vaativan lajiston osalta (paljon harvinaisia / uhanalaisia lajeja)
- tunturilajiston osalta.

Kilpisjärven ympäristöstä ja Käsivarren erämaa-alueelta on löydetty runsaasti alueen pitkäästä asutushistoriasta kertovia arkeologisia kohteita. Alueen kulttuurihistoriallinen arvo on merkittävä ja se täydentäisi myös niiltä osin kansallispuistoverkosta. Erityisen tärkeä alue on saamelaisen poronhoidon ja saamelaiskulttuurin säilyttämiselle.

Maisemallisesti uusi puisto olisi ainutlaatuinen Suomessa. Kaikki Suomen suurttunturit (korkeus yli 1 000 m) sijoittuvat selvitysalueelle, tunnetuimpana Halti. Saanan valtakunnallinen maisema-alue sijoittuisi osin puiston sisään.

Alue on maisemiensa ansiosta vakiintunut ja valtakunnallisesti hyvin tunnettu nähtävyyden ja matkailukohde ja ansaitsisi siitäkin syystä aseman kansallispuistoverkossamme, joka esittelee Suomen luonnon edustavimpia kohteita.

Käsivarren suurttuntureiden kansallispuisto täydentäisi Ruotsin, Norjan ja Suomen luonnonsuojelualueverkkoa. Idässä ja pohjoisessa Norjan rajalla Reisan kansallispuisto ja Haltin maisemasuojelualue Raisduottarhåldi, etelässä Lätäsenon soidensuojelualue ja Tarvantovaaran erämaa-alue, lännessä Mallan luonnonpuisto ja Ruotsin Pältsa ja sen länsipuolella vielä Norjan Övre Dividalin kansallispuisto huolehtivat alueen luonnonarvojen kytkeytyneisyydestä. Alue on yhtenäistä, rajat ylittävää retkeilyaluetta, mitä konkretisoivat kolmen valtakunnan alueella kulkeva Kalottireitti ja Mallan luonnonpuiston suosituin käyntikohde, kolmen valtakunnan rajapyykki.

Toisiinsa liittyvät eritasoiset suojelualueet muodostavat kokonaisuuden, joka mahdollistaa eri toimintojen suuntaamisen eri vyöhykkeille. Mallan luonnonpuiston säädökset rajoittavat

tiukimmin ihmisten liikkumista ja toimintaa alueella, kun taas kansallispuistoja kehitetään matkailukohteina, joissa kulkemista ohjataan luonnon kannalta kestävästi. Erämaa-alueiden ja soidensuojelualueiden palvelurakenteet ovat vaatimattomampaa tasoa kuin kansallispuistoissa.

3.3 Selvitysalueen nykyinen suojelutilanne

Käsivarren suurttuntureiden kansallispuistoehdotuksen selvitysalue on kokonaan valtion omistuksessa ja Metsähallituksen hallinnassa. Suurin osa siitä sisältyy Käsivarren erämaa-alueeseen. Selvitysalue ulottuu erämaa-alueen ulkopuolelle Kilpisjärven ympäristöön ja rajautuu lännessä osin Kilpisjärven kylän rakennettavaksi kaavoitettavaan alueeseen. Kilpisjärven kylän pohjoispuolella selvitysalue jatkuu valtatie länsipuolelle, jossa se rajautuu Norjan rajaan, Siilasjärveen ja Mallan luonnonpuistoon. Tältä osin alue oli vuoteen 2008 Metsäntutkimuslaitoksen hallinnassa.

Käsivarren erämaa-alue on perustettu erämaailain nojalla ja on myös Natura 2000 -alue (FI1300105). Selvitysalueella on kolme perustettua suojelualuetta ja useita suojeluohjelma-kohteita (taulukot 1 ja 2). Saanan länsipuolella sijaitsevat lehtojensuojelualue Saanan lehdot ja länsi- ja etelärinteellä Saanan luonnonsuojelualue. Ne kuuluvat samaan Natura 2000 -alueeseen (FI1300112). Saanan rinteellä on lisäksi erityisesti suojeltavan lajin esiintymän rajausta. Käsivarren erämaa-alueen pohjoisosassa sijaitsee Änjaloanjin luonnonsuojelualue ja Valtiojen harjijensuojeluohtelmakohte (HSO 12140). Suurin osa erämaa-alueen ulkopuolisesta selvitysalueesta kuuluu rantojensuojeluohtelmakohteeseen Käsivarren tunturijärvet (RSO 120123). Selvitysalueen vedet kuuluvat Tornion–Muonionjoen Natura 2000 -alueeseen (FI1301912).

Saanan ympäristöön on rajattu maisemanähtävyyden alue, valtakunnallisesti arvokas maisema-alue. Koko selvitysalue sijoittuu saamelaisten kotiseutualueelle ja erityiselle poronhoitoalueelle.

Tunturi-Lapin maakuntakaavassa (kuva 1) Käsivarren erämaa-alueella on merkintä ”Se: Erämaaluonne säilytetään. Saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen tarpeet turvataan. Kehitetään luonnon monipuolisen käytön edellytyksiä”.

Lisäksi kaavassa todetaan, että saamelaisten kotiseutualueiden alueidenkäytössä otetaan huo-

Taulukko 1. Selvitysalueen maankäyttökohteet.

Perustetut suojelualueet	Suojelualuetyyppi	Pinta-ala ha
Saanan lehtojensuojelualue	LHA	80
Saanan luonnonsuojelualue	Muu ls-alue	152
Käsivarren erämaa-alue	Erämaa	220 176
Annjaloanji	Muu ls-alue	89,7
Suojeluun varatut valtion maat		
Käsivarren tunturijärvet (rso)	Rantojensuojeluohjelmakohde	Ve1 5 940, Ve4 2 599 kokonaispa 12 816
Valtijoen harjunsuojeluohjelma-alue	Harjunsuojeluohjelmakohde (erämaarakauksen sisällä)	659
Käsivarren erämaa (nat)	Naturaan kuuluva alue erämaarakauksen ulkopuolella	1 094

Taulukko 2. Selvitysalueen Natura 2000 -alueet.

Nimi	Naturatunnus	Pinta-ala
Tornion ja Muonionjoen vesistö (SCI)	F11301912	kokonaispa 32 000
Saanan luonnonsuojelualue (SCI)	F11300112	240
Käsivarren erämaa (SCI, SPA)	F11300105	264 950

mioon saamelaisille alkuperäiskansana kuuluva oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan saamelaisten perinteisten elinkeinojen kehittämisedellytysten turvaamiseksi. Poronhoitoalueella turvataan poronhoidon alueidenkäytölliset edellytykset. Saamelaiskulttuuria, poronhoitoa ja luontaiselinkeinoja turvaavat kaavamääräykset, saamelaiskulttuuria korostavat maaseudun kehittämisen kohdealueet sekä saamelaisen kulttuurirympäristön ja maiseman vaalimisen kannalta tärkeät alueet (sma). Poronhoidon kehittämisedellytysten turvaamiseksi poronhoitoalueella annetaan kaavamääräyksiä, osoitetaan erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettun alueen raja sekä varataan hyvin suuri osa alueesta suojelualueiksi.

Erämaa-alueisiin liittyy myös kaavamääräys, jonka mukaan erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa tulee ottaa huomioon valtakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät veneretkeily-, moottorikelkkailu- ja ulkoilureitit.

Perustettujen suojelualueiden kohdalla (Saanan lehdot, Saanan luonnonsuojelualue ja Annjaloanjin luonnonsuojelualue) maakuntakaavassa on merkintä SL ja kehittämissperiaate: ”Säilytetään luonnonarvot. Saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen tarpeet turvataan”.

Selvitysalue rajautuu maakuntakaavassa Kilpisjärven matkailuvyöhykkeeseen, valtakunnallisesti merkittävään matkailualueeseen, jonka maakuntakaavan mukaisena kehittämissperiaatteena on kehittää maisema- ja luontoarvoihin tukeutuen alueen matkailullista kokonaisuutta ja matkailupalveluyritysten yhteistyötä, myös yli valtakunnan rajan Ruotsiin ja Norjaan. Kilpisjärven kylällä on maakuntakaavassa merkintä c/at, keskustatoimintojen alue ja keskuskylä. Maakuntakaavassa valtatie itäpuoli Peeralta tullille on merkitty matkailun vetovoima-alueeksi (mv).

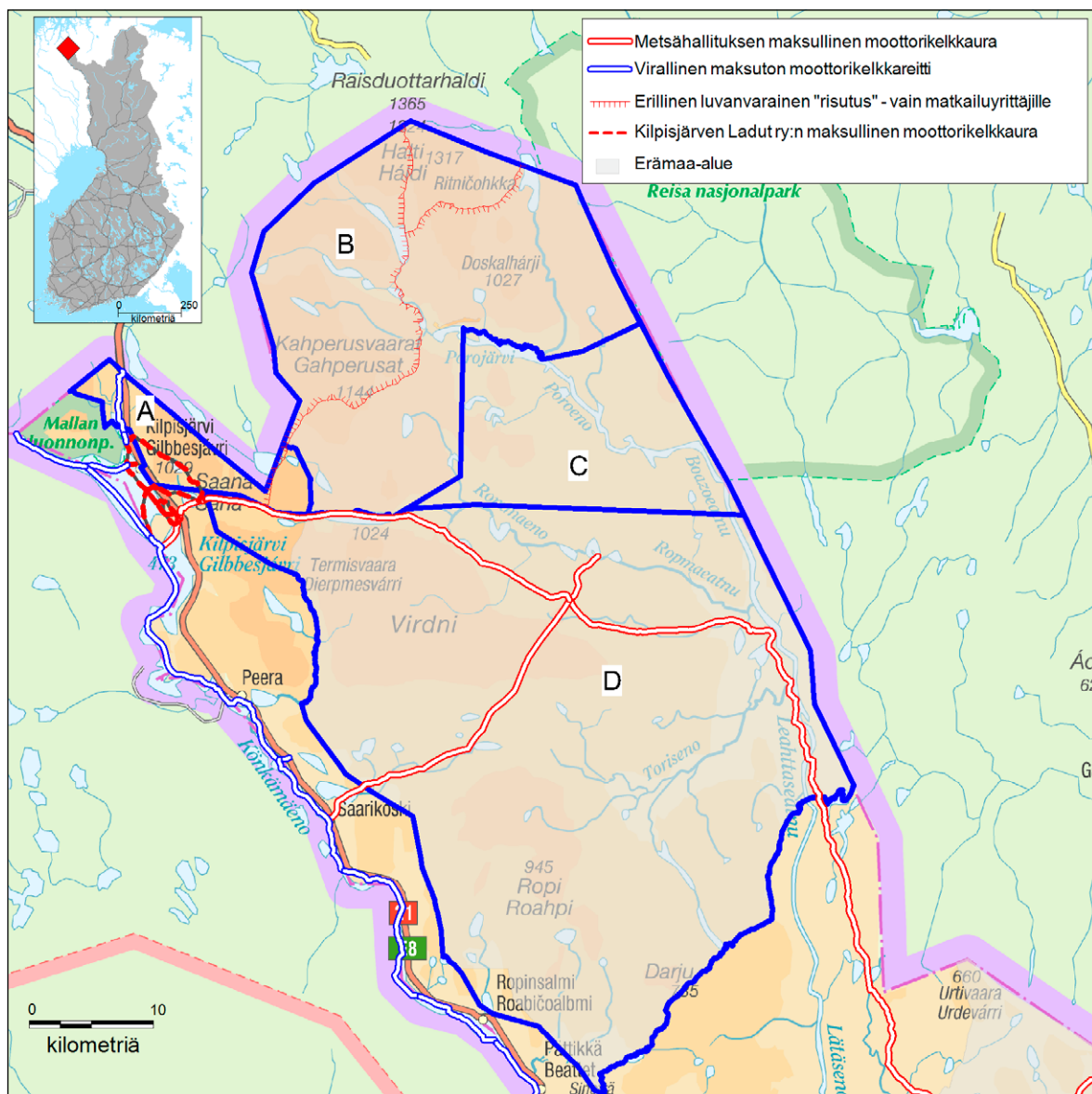
Kilpisjärven vireillä olevaa yleiskaavaa pohjustettiin vuosina 2009–2011 Enontekiön kunnan vetämässä Kilpisjärvi 2020 -kehittämisshankkeessa. Kehittämisshankkeessa asetettiin strategiseksi tavoitteeksi, että vuonna 2020 Kilpisjärvellä on puolitoistakertainen määrä asukkaita, kaksinkertainen määrä hotellihuoneita ja muuta kaupallista majoituskapasiteettia ja puolitoistakertainen määrä lomamökkejä vuoteen 2011 verrattuna. Asiakasmäärien tavoite olisi kolminkertaistua vuoteen 2020.

Kilpisjärven kylällä on voimassa oleva asemakaava ja ranta-asemakaava ja vireillä Saananjuuren asemakaava, joka on parhaillaan oikeuskäsittelyssä.

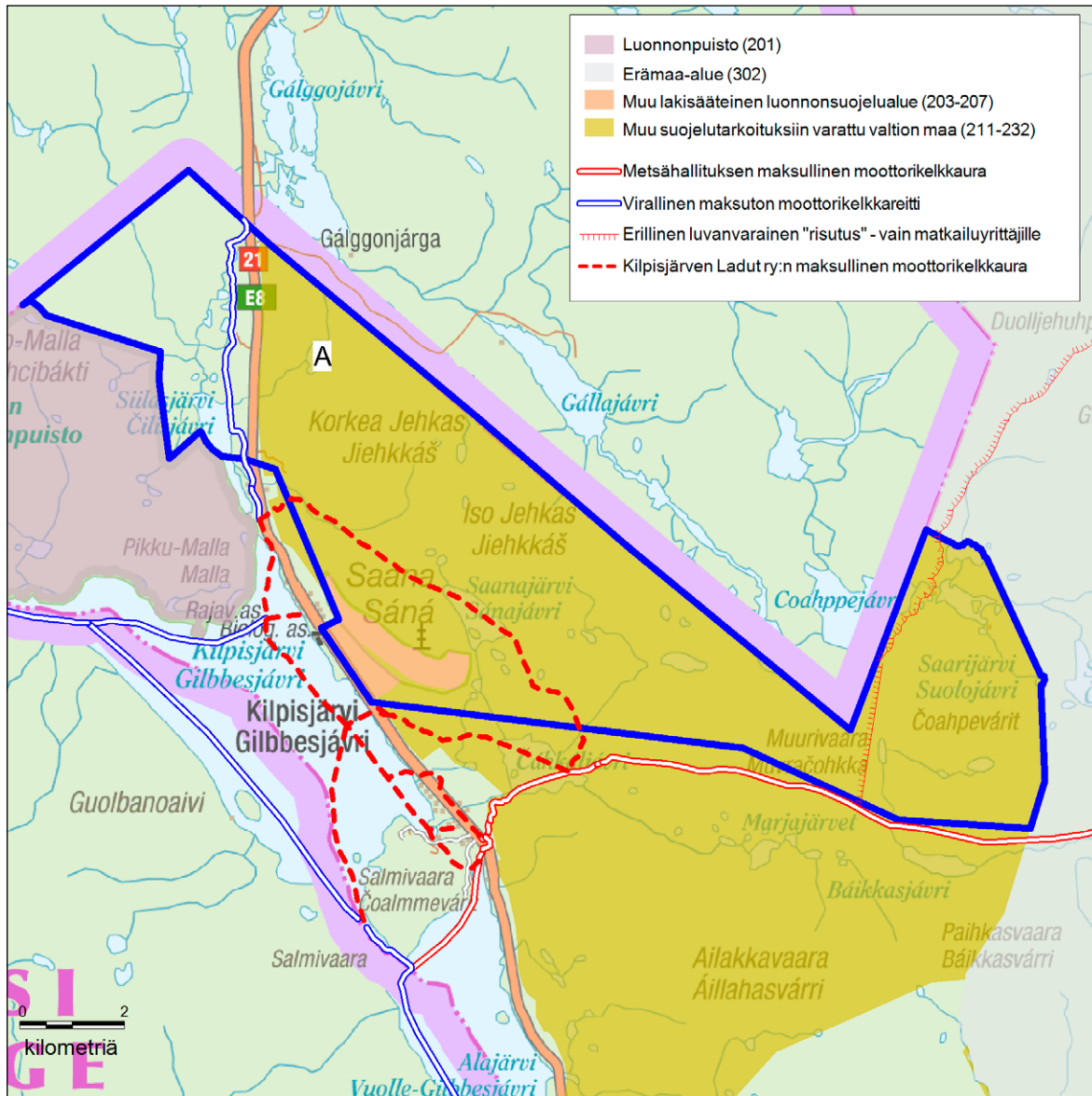
4 Kansallispuiston rajaaminen ja rajautuminen

Metsähallitus sai tehtäväkseen selvittää kansallispuiston perustamisen vaikutuksia ja edellytyksiä erilaisille puiston rajauseräilyille. Tämän selvityksen laadinnan yhteydessä käytetyt rajaukset A, B, C ja D (kuva 2) tehtiin pääasiassa selvitysalueen erilaisten käyttöpaineiden kohdentumisen ja maisemallisten erityispiirteiden perusteella ja ne ovat hyvin suurpiirteisiä. Selvitystyön vaihtoehtoisia rajauksia ei ole tarkoitettu käytettäväksi suoraan mahdollisen kansallispuiston rajoina.

Ve1 (osa-alue A, kuva 3) on pinta-alaltaan suppein, n. 7 500 ha. Se on kokonaan erämaa-alueen ulkopuolella ja käsittää Saana-tunturin alueen ympäristöineen, myös perustetut suoje-lualueet. Vaihtoehto ulottuu pieneltä osalta valtatie länsipuolelle. Valtatie ja valtatie reunaan kulkeva moottorikelkkaura halkaisevat alueen, joka muuten ulottuu lähelle Kilpisjärven matkailualueen rakennuskaavoitettavaa osaa, Mallan luonnonpuistoon, Norjan rajaan ja Siilas-

Kuva 2. Käsivarren kansallispuistoselvitysalueen sijainti, moottorikelkkaliikenteelle osoitetut urat ja reitit ja nykyiset päämaankäyttöluokat. © Metsähallitus 2013, © Maanmittauslaitos 1/MML/13.

Kuva 3. Vaihtoehdon Ve1 sijainti, moottorikelkkaliikenteelle osoitetut urat ja reitit ja päämaankäyttöluokat. © Metsähallitus 2013, © Maanmittauslaitos 1/MML/13.

järveen. Alueen eteläreuna on rajattu valtatieltä itään Tsahkaljärven pohjoispuolitse. Valtatien vaatima reittikäytävä on noin 200 m, missä on otettu huomioon mahdolliset kunnostustarpeet ja Jäämeren ratalinjaus.

Alue käsittäisi toisaalta luonnonsuojelullisesti arvokkaimmat alueet erämaa-alueen ja Saanan Natura-alueen ulkopuolelta, toisaalta virkistyskäytön painopistealueen, Saanan ympäristön reitit Saarijärvelle ja erämaa-alueen rajalle saakka. Erämaa-alueen halki Hettaan vievä Metsähallituksen moottorikelkkaura on rajattu alueen eteläpuolelle. Saanan taitse kulkeva yleisessä käytössä oleva kelkkaura ehdotettaisiin lopetettavaksi. Ehdotuskartassa alueen raja kulkee Siilasjärven poikki, mutta rajausta pitää tarkistaa. Alueella on

mm. sorakuoppia ja kylän uimaranta, jotka kannattaisi jättää puiston ulkopuolelle. Rajaus tulisi tarkistaa myös muutoin rakentamiseen suunniteltujen alueiden suuntaan.

Ve2 (osa-alueet A ja B, kuva 2) on pinta-alaltaan noin 66 500 ha ja käsittää Saanan ympäristön lisäksi Käsivarren erämaa-alueen luonto- ja maisema-arvoiltaan tärkeimmät osat, varsinaisen suurtunturialueen järvineen, virtavesineen ja huippuineen. Selvitysalueen kalkkivaikutteiset osat jäisivät rajauksen sisäpuolelle, kuten myös suurin osa tiedossa olevista uhanalaisten lajien esiintymistä. Myös Ánnjaloanjin suojelualue jäisi tämän ehdotuksen sisään. Alueen eteläraja kulkee Termisjärven pohjoisrantaan, ja alue on rajattu siten, että motorisoitu kulku Jogasjärven ja

Porojärven vuokrakämpille voisi jatkua rajauksen ulkopuolella. Poroenolla liikkuminen, kalastus ja melonta ja niihin liittyvät lentokuljetukset, voisivat samoin jatkua nykyisellään. Haltin reittiä linjattaisiin uudelleen, ja se jäisi rajauksen sisään Jogasjärveltä eteenpäin.

Osa-alue B (kuva 2) rajautuu norjalaiseen Reisan kansallispuistoon ja Raisduottarhåldin maisemansuojelualueeseen. Alueen eteläraja tulisi tarkentaa siten, että saavutettaisiin hyvä kompromissi suojelu- ja eränkäyntimahdollisuuksien edellytysten turvaamisessa. Alueen laajentaminen Poroenon länsipuolella etelään, Reisan kansallispuiston etelärajan tasalle loisi selkeämmän yhteyden Reisan ja mahdollisen uuden kansallispuiston välille.

Ve3 (osa-alueet A, B ja C, kuva 2) eroaa edellisestä rajauksesta etelärajan suhteen. Raja on vedetty Termisjärven pohjoispuolitse lähes suoraan länsi–itä-suunnassa Norjan rajaan. Tämä raja kasvatettaisiin kansallispuiston pinta-alan n. 91 000 hehtaariin ja Poroeno ympäristöineen toisi lisää monimuotoisuutta puiston luontoon, mm. pal-

sasoita. Rajausehdotuksella olisi edellisvaihtoehtoa pitempi yhteinen raja Reisan kansallispuiston kanssa. Osa-alueella C on suosittuja kesäkalastuskohteita ja alueella käy paljon lupametsästäjiä.

Ve4, (osa-alueet A, B, C ja D, kuva 2) pinta-alaltaan n. 230 000 ha, käsittäisi koko nykyisen Käsivarren erämaa-alueen lisättyinä erämaa-alueen ulkopuolisen Ve1-rajauksen alueella. Osa-alue D toisi edellisten rajausten lisäksi kansallispuistoon laajoja, hyvin erämaisia alueita, joiden virkistyskäyttöpaine on pieni ja joilla ei ole niin erityisiä luontoarvoja kuin osa-alueilla A ja B. Koko selvitysalue on saamelaiskulttuurin ja poronhoidon kannalta tärkeää laidunaluetta. Alueella D on Raittijärven kulttuurihistoriallisesti merkittävä kylä, jonne valtatieltä johtava polkutie on juridisesti yleinen tie, mikä olisi otettava puistosuunnittelussa huomioon. Raittijärven taloja asutaan edelleen lähes ympärivuotisesti. Metsähallituksen moottorikelkkaura kulkee erämaa-alueen läpi Kilpisjärveltä Hettaan. Saarikoskelta Raittijärvelle kulkeva toinen ura risteää sen kanssa ennen Raittijärveä.

Ruotsista Suomen läpi Norjaan kulkeva Kalottireitti on Käsivarren erämaa-alueen ainoa merkitty vaellusreitti. Kuva: Metsähallitus / Seija Oikkonen.

5 Selvitysalueen luonto- ja kulttuuriarvot

Käsivarsi on luontonsa puolesta ainutlaatuinen osa Suomea. Alueen luoteisosa kuuluu ainoana alueena Suomessa Skandien vuoristoon, ja kaikki Suomen yli 1 000 metriä korkeat tunturit sijaitsevat täällä alueella.

Käsivarren luoteisosan kallioperä on muuta Suomea huomattavasti nuorempaa perua. Skandien (Kölivuoristo) vuoriketju syntyi 600–400 milj. vuotta sitten erilaisista sedimenteistä ja vulkaanisista kivistä. Kaledonidisen vuorenpoimuttumisen yhteydessä syntyneet ylityöntölaatat työntyivät lännestä noin 20 km:n verran Suomen puolelle vanhemman kallioperän päälle. Laattojen karumpi ja kovempi kiviaines peitti alleen pehmeämpiä kivilajeja, kuten dolomiittia ja liuskekiviä, ja suojasi niitä kulumiselta. Ylityöntölaatta jyrkkine pahtoineen näkyy mm. Saanan laella. Dolomiittikalkki näkyy vaaleina vyöhykkeinä niiden alla, mm. Bumbovárilla ja Kahperusvaaralla. Muutoin Käsivarren kallioperä on karua, pääosin graniittigneisiä ja graniittia.

Alue on myös geomorfologialtaan mielenkiintoinen; muodostumista mainittakoon Valtiojen harju ja Melajärven liikkuva dyyni. Jääkauden aikaiset tapahtumat näkyvät myös erilaisina moreenimuodostumina sekä tuntureilla lieveuomina ja kuruina.

Käsivarren alue kuuluu kasvimaantieteellisessä vyöhykejaossa pohjoisborealiseen metsäkasvillisuusvyöhykkeeseen ja Tunturi-Lappiin. Käsivarren pohjoisosan suurtuntureilla on tunturikasvilajistoa ja -kasvillisuutta, jota ei esiinny muualla Suomessa. Dolomiittikalkin esiintyminen, huomattavat korkeuserot ja mereisyys ovat luoneet monimuotoisen kasvillisuuden sekä tunturikoivuvyöhykkeeseen että paljakalle. Korkeimmat tunturit yltävät ns. keskialjakkaan, jota ei ole muualla Suomessa. Paljakalla tavataan kasvillisuustyyppisiä, joita ei ole muualla Suomen tuntureilla, kuten liekvarpiokankaita, lumenpysymiä ja ravinteisia lumenviipymiä.

Tiedot alueen luontotyypeistä perustuvat Metsähallituksen 1990-luvun lopulla tekemään Ylä-Lapin luontokartoitukseen. Lisäksi Metsähallitus on tehnyt vuosina 2008–2011 täydentäviä luontotyyppi-inventointeja mm. Saanan, Jehkasin ja Mallan alueilla.

5.1 Luontotyypit

Seuraavassa on listattu luontotyyppi-arvoja eri vaihtoehdoittain, soveltaen Suomen luontotyyppien uhanalaisuusluokitusta (Raunio ym. 2008). Taulukossa 3 on esitetty Natura 2000 -luontotyyppiä eri vaihtoehdoittain Airaksisen & Karttusen (2001) luokituksen mukaan. Luontotyyppitiedot on otettu Metsähallituksen paikkatietojärjestelmästä (MHGIS 04/2013). IUCN:n uhanalaisuusluokat: EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä, LC = elinvoimainen.

Rajausvaihtoehto Ve1

Alue on pääasiassa tunturipaljakkaa; vesistöjä ja soita on vähän (taulukko 3). Vesistöt ovat karuja ja kirkasvetisiä pieniä tunturijärviä ja -lampia. Suot ovat pienialaisia ja ohutturpeisiä paljakasvoja. Tunturikoivuvyöhykkeessä ravinnevaikutus näkyy lehtojen runsaana esiintymisenä. Saanan lehtojensuojelualueella ja rajauksen ulkopuolella sijaitsevassa Mallan luonnonpuistossa sijaitsee pääosa Tunturi-Lapin lehtokoivikoista.

Alueeseen sisältyvillä Saanan luonnonsuojelusuojelualueella ja lehtojensuojelualueella lajiston ja luontotyyppien monimuotoisuus on erittäin korkea, johtuen mm. kalkkivaikutuksesta. Myös Jehkas-tunturilla on kalkkivaikutusta.

Tärkeitä/merkittäviä luontotyyppisiä:

- tunturien kalkkikalliot ja -kivikot (NT), kalkkivyörysorat (NT)
- lapinvuokkokankaat (VU), tuulikankaat (VU)
- tunturien suurruoholehdot (NT)
- ruohokanukka-mustikkatunturikoivikot (NT), ruohokanukkavariksenmarja-mustikkatunturikoivikot (NT) ja variksenmarjatunturikoivikot (VU); mereisiä ja harvinaisia Suomessa
- letot ja lähdesuot, koko Suomessa uhanalaisia
- huurreammallähteiköt (VU), joitakin tunnetaan Saanan rinteiltä (Mallalla runsaasti)
- muut ravinteiset/kalkkivaikutteiset lähteiköt ja lähdepurot: yleisiä etenkin Saanan rinteillä
- tunturien saniaisniityt (NT), pienruohoniityt (LC) ja suurruohoniityt (NT); usein pienialaisia
- lumenviipymät: karut ja ravinteiset.

Taulukko 3. Natura 2000 -luontotyyppien pinta-alat (ha) vaihtoehdottain Ve1–Ve4. * = priorisoitu luontotyyppi.

Luontotyyppi	Pinta-ala (ha)			
	Ve1	Ve2	Ve3	Ve4
VEDET				
Karut kirkasvetiset järvet (3110)	219	2 592	3 955	8 254
Humuspitoiset järvet ja lammet (3160)				5
Tunturijoet ja purot (3220)	8	377	739	1 723
Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit (3210)	65	2 316	3 510	6 915
Yhteensä	292	5 285	8 204	16 896
TUNTURIKANKAAT, -PAJUKOT JA -NIITYT				
Tunturikankaat (4060)	4 776	32 605	51 950	116 742
Tunturipajukot (4080)		178	415	1 241
Karut tunturiniityt (6150)	444	20 239	20 941	32 966
Yhteensä	5 220	53 022	73 306	150 949
SUOT				
Vaihtumissuot ja rantasuot (7140)	91	620	1 772	13 536
Lähteet ja lähdesuot (7160)	1	2	10	10
Huurresammallähteet (7220)*	< 1	< 1	< 1	< 1
Letot (7230)	38	55	55	73
Tuntureiden kalkki- ja virtavesivaikutteiset sara- ja viiviläkasvustot (7240)*	< 1	< 1	< 1	< 1
Aapasuot (7310)*			94	4 512
Palsasuot (7320)*		50	295	5 952
Yhteensä	130	727	2 226	24 083
KALLIOISET TYYPIT				
Tunturien vyörySORAIKOT ja -LOHKAREIKOT (8110)	29	490	490	497
Kalkkikalliot (8210)	12	27	27	27
Silikaattikalliot (8220)	137	3 509	3 619	9 681
Yhteensä	178	4 026	4 136	10 205
METSÄT				
Luonnonmetsät (9010)*				2
Tunturikoivikot (9040)	184	430	1 369	25 059
Lehdot (9050)	49	57	60	113
Puustoiset suot (91D0)*			11	640
Tulvametsät (91E0)*			4	99
Harjumetsät (9060)		pinta-ala sisältyy ed. puust. tyyppeihin		
Yhteensä	233	487	1 444	25 911
MUUT TYYPIT				
Variksenmarjadynnit (2140)*				14
Kuivat nummet (4030)	1	1	1	1
Kosteat suurruohonniityt (6430)	1	2	2	2
Yhteensä	2	3	3	17
Ei Natura-luontotyyppiä	259	3 285	4 102	9 002
Inventoimaton (ei luontopalvelujen hallinnassa, ei luontotyyppitietoja)	1 245	1 245	1 245	1 245
Yhteensä	7 494	65 764	91 156	231 395

Alueella esiintyvistä Natura 2000 -luontotyypeistä tunnetaan Saanalta myös:

- tunturien kalkki- ja virtavesivaikutteiset sara- ja vihviläkasvustot, EU:n ensisijaisen tärkeäksi katsoma luontotyyppi, harvinainen ja pienialainen.

Rajausvaihtoehto Ve2

Edellisen rajausvaihtoehto Ve1:n lisäksi alueeseen kuuluvat Käsivarren luoteisimman kolkan muut korkeat suurtunturit. Myös näillä esiintyy kalkki-vaikutusta, ja ne ovat Suomessa ainoa tunturialue, joka ylittää ns. keskialajakkaan. Alueeseen sisältyy edellistä vaihtoehtoa laajemmin tunturipaljakkaa, tunturijärviä ja virtavesiä sekä soita ja kallioita. Tunturikoivikoita on tällä alueella Kilpisjärven tienoon lisäksi lähinnä Poro- ja Meekonjärvien ympäristössä.

Edellisen Ve1:n listan lisäksi, tärkeitä/merkitäviä luontotyyppejä:

- lampaannata-tunturivihviläkankaat (LC) ja jäkkikankaat (LC); heinäkankaiden esiintymisen pääaluetta Suomessa
- liekovarpiokankaat (NT); esiintyy Suomessa vain Käsivarren suurtuntureilla
- lumenpysymät (EN), esiintyvät Suomessa vain Käsivarren erämaa-alueella
- karut pahdat
- karut kirkasvetiset järvet ja lammet sekä virtaavat vesistöt, luonnontilaisia ja puhtasvetisiä.

Käsivarren Natura 2000 -alueelta on ilmoitettu Natura-tietokantaan luontotyypeistä myös:

- tunturien kalkki- ja virtavesivaikutteiset sara- ja vihviläkasvustot; esiintymien tarkkaa sijaintia ja laajuutta erämaa-alueella ei tiedetä.

Rajausvaihtoehto Ve3

Edellisten rajausvaihtoehtojen Ve1–Ve2 lisäksi alueeseen sisältyy Poroenon–Rommaenon latvojen tunturit, suoalueita palsasoinen sekä tunturikoivikoita. Tällä alueella ei ole enää juurikaan kalkkivaikutusta.

Edellisen Ve1–Ve2:n listan lisäksi alue on merkittävä myös seuraaville Natura 2000 -luontotyypeille:

- aapasuot ja palsasuot; EU:n priorisoimia eli ensisijaisen tärkeitä luontotyyppejä

- vaihettumissuot ja rantasuot (joihin sisältyvät mm. paljakan pienet suot)
- silikaattikalliot
- tunturien vyörysoiraikot ja lohkarieikot
- tunturipajukot
- tunturikoivikot ja tunturikankaat
- Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit.

Rajausvaihtoehto Ve4

Rajausvaihtoehtojen Ve1–Ve3 lisäksi alueeseen sisältyy Käsivarren erämaan eteläosa. Alue sisältää laajan yhtenäisen osan tunturipaljakkaa ja tunturikoivuvyöhykettä. Kalkkivaikutus on vähäistä suurtunturien eteläpuolella. Pinta-alallisesti merkittävä osuus Suomen tunturiluontotyypeistä esiintyy tällä alueella. Alue on edustava ja monipuolinen kokonaisuus tunturiluontoa, johon yhdistyy laajalti tunturikoivikoita, tunturikankaita, soita, kallioita sekä vesistöjä.

Edellisen Ve1–Ve3:n listan lisäksi, merkittävä esiintymisalue mm. seuraaville:

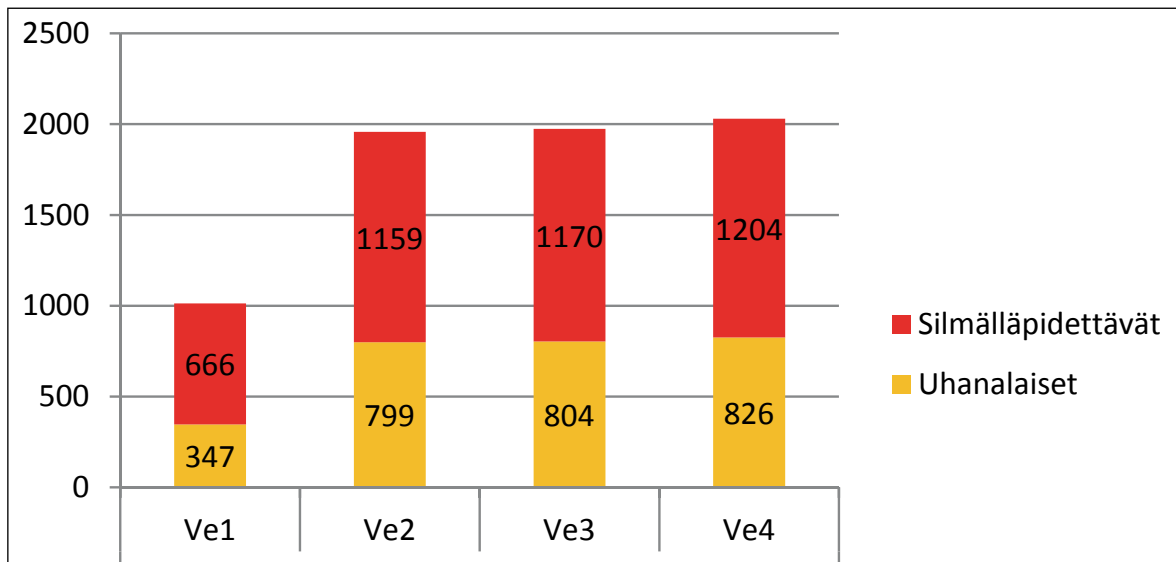
- tunturikoivupensaikot (NT)
- pajukkoiset puronvarsiruohostot (LC)
- tunturien karut ja keskiravinteiset kalliot ja jyrkänteet sekä vyörysoirat.

Alueella esiintyy myös Lapissa harvinaista Natura 2000 -luontotyyppiä variksenmarjadyynit.

5.2 Uhanalainen kasvilajisto

Tiedot selvitysalueen uhanalaisista lajeista perustuvat vuosikymmenien varrella kertyneeseen, yliopistojen, tutkimuslaitosten, Metsäntutkimuslaitoksen, Metsähallituksen ja lukuisien harrastajien keräämään tietoon, joka löytyy Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämästä Hertta Eliölajit-tietojärjestelmästä. Metsähallitus on tehnyt täydentäviä lajistoinventointeja ja seurantoja vuosina 2008–2011.

Käsivarren kansallispuiston perusselvitysalueelta (sisältäen rajausvaihtoehdot Ve1–Ve4) tunnetaan yhteensä noin 830 punaisen kirjan (Rassi ym. 2010) mukaista valtakunnallisesti uhanalaisen kasvilajin esiintymää, joista on noin 350 putkilokasvi-, 350 sammal- ja 130 jäkälälaji-esiintymää (kuvat 4 ja 5). Laskelmaan sisältyy myös luontodirektiivin liitteen II lajeja sekä alueellisesti uhanalaisia lajeja. Tiedot selvitysalueen uhanalaisista sienistä ovat niin puutteellisia, ettei

Kuva 4. Uhanalaisten (CR, EN, VU) ja silmälläpidettävien (NT) kasvilajien esiintymien lukumäärä rajausvaihtoehdoittain (Lähde: Hertta Eliölajit -tietojärjestelmä 03/2013). CR = Äärimmäisen uhanalainen, EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä.

niitä ole otettu mukaan laskelmiin. Pääosa laji-esiintymistä sijoittuu suurtunturien alueelle eli rajausvaihtoehtojen Ve1–Ve2:n sisälle (kuva 2). Rajausvaihtoehto Ve1:n sisällä laji-esiintymien määrä on noin 50 % laajimman rajausvaihtoehdon Ve4 esiintymien kokonaislukumäärästä.

Suomen tunturikasvion (Väre & Partanen 2009) mukaan Suomessa esiintyvistä noin 400 tunturikasvilajista 40 lajia esiintyy vain Käsivarren alueella. Sekä putkilokasvi- että sammallajistossa on monia harvinaisuuksia, jotka viihtyvät kalkkipahdoilla ja vyörysorakoissa, ravinteisilla tunturikankailla sekä lähteiköissä ja letoilla. Vain Käsivarren alueella esiintyvistä putkilokasvilajeista noin 20 on uhanalaisia tai silmälläpidettäviä.

Rajausvaihtoehto Ve1

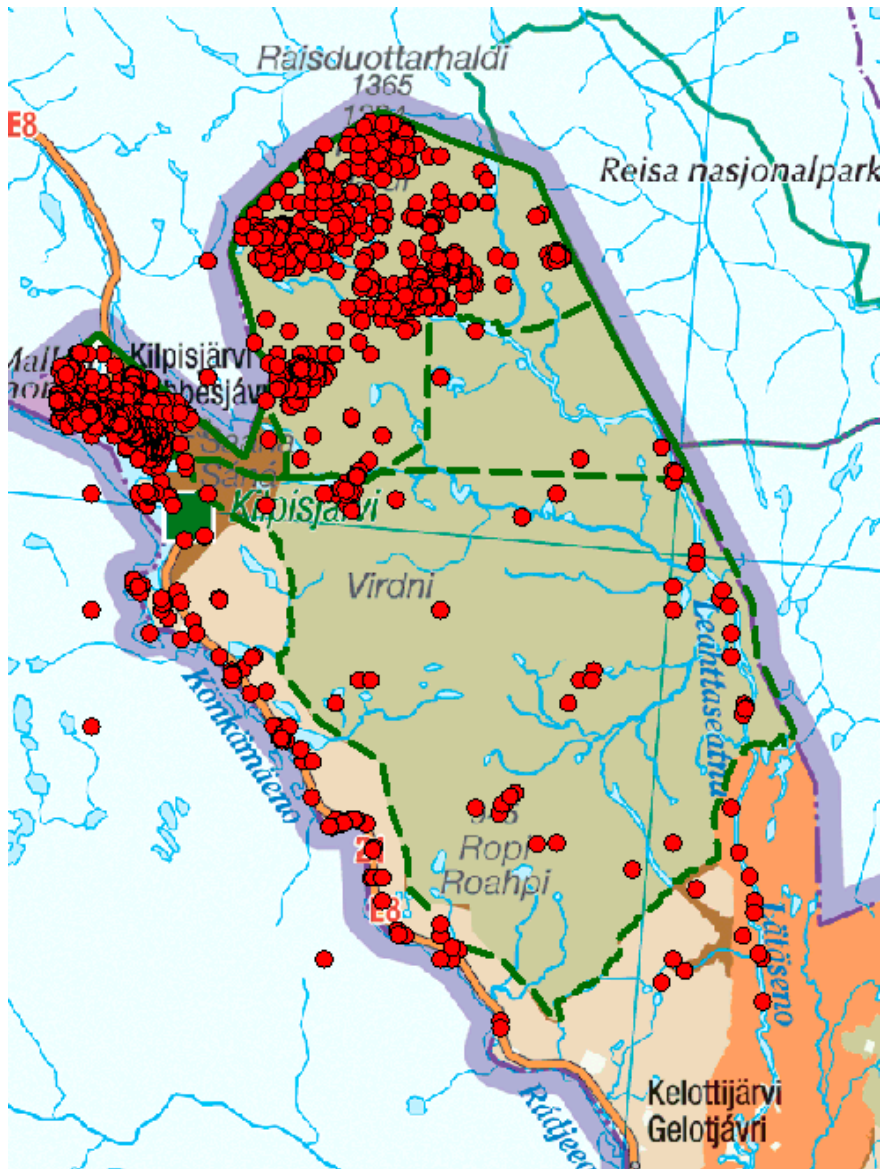
Alueelta tunnetaan noin 350 valtakunnallisesti uhanalaisen ja noin 670 valtakunnallisesti silmälläpidettävän kasvilajin, yhteensä noin 1 020 punaisen kirjan (Rassi ym. 2010) kasvilajin esiintymää. Pääosa alueen tunnetuista esiintymistä on Saanan (ja Jehkas-tunturien) rinteillä. Merkittävä osuus Käsivarren pohjoisosan uhanalaisten kasvilajien esiintymistä keskittyy tälle alueelle. Pienelle alueelle mahtuu monipuolinen putkilokasvi- ja itiökasvilajisto sekä paljakalle ja soille että padoille ja lähteiköihin. Saanan (ja Mallan) alueelta tunnetaan useita uhanalaisia putkilokasveja, joita ei esiinny muualla kuin Käsivarren suurtuntu-

reilla, kuten tunturiorho, (*Chamorchis alpina*, EN), kiirunankello (*Campanula uniflora*, VU), ruijanvihvilä (*Juncus arcticus*, EN) ja norjantarho (*Arenaria norvegica*, VU). Pahtahietaorvokkia (*Viola rupestris* ssp. *relicta*, EN) ja otasilmäruohoa (*Euphrasia salisburgensis*, EN) ei tiedetä muualta kuin Saanalta ja Mallalta. Myös sammallajistossa esiintyy monia harvinaisuuksia, kuten kuurakellosesammal (*Encalypta brevipes*, CR), pohjanpahkurasammal (*Gymnostomum boreale*, CR), lapinpahtasammal (*Orthothecium lapponicum*, CR) ja tunturihiippasammal (*Orthotrichum pellucidum*, CR). Tunturikaulasammal (*Trematodon brevicollis*, CR) tunnetaan Suomesta vain Saanalta. Alueelta Ve1 tunnetaan myös uhanalaisia jäkäliä, harvinaisuuksia mm. tummakultajäkälä (*Caloplaca variabilis*, CR) ja pahtapakurajäkälä (*Toninia alutacea*, CR).

Luontodirektiivin putkilokasvilajeista alueella esiintyvät pahtahietaorvokki ja tundrasara (*Carex holostoma*, LC) sekä sammalista lapinpahtasammal ja pohjankellosammal (*Encalypta mutica*, EN).

Rajausvaihtoehto Ve2

Alueella on noin 800 uhanalaisen ja noin 1 160 silmälläpidettävän kasvilajin, yhteensä noin 1 960 punaisen kirjan kasvilajin esiintymää. Rajausvaihtoehto Ve2 sisältää rajausvaihtoehto Ve1:een verrattuna kaksinkertaisesti uhanalaisten ja sil-

Kuva 5. Uhanalaisten kasvilajien tunnettujen esiintymien (putkilokasvit, sammalet ja jäkä-
lät) sijainti selvitysalueella. Lähde: Hertta Eliölajit -tietojärjestelmä 03/2013, Suomen ympä-
ristökeskus. © Metsähallitus 2013, © Suomen ympäristökeskus 2013, © Maanmittauslaitos
1/MML/2013.

mälläpidettävien lajien esiintymiä. Alue sisältää Kilpisjärven alueen lisäksi Käsivarren pohjoisosan muut korkeat tunturit (Yliperän) ja lähestulkoon sen alueen, missä on kalkkivaikutusta. Uhanalais-esiintymiä tunnetaan melko hyvin eri puolilta aluetta, erityisesti kalkkivaikutteisia kohteita, kuten Doskaljärvin–Doskalarhin aluetta on tutkitu perusteellisemmin. Vaikka Saanan (ja Mallan) alue pitkään ja tarkkaan tutkittuna alueena on lajistollisesti erittäin monipuolinen, niin erämaan puolen suurtuntureilta löytyy myös lähes kaikki samat uhanalaiset sammalharvinaisuudet ja useita Kilpisjärven putkilokasviharvinaisuuksia. Tiedot uhanalaisista sammalista ovat täydentyneet viime vuosina erämaan kalkkivaikutteisilla tuntureilla ja

letoilla tehdyissä sammalkartoituksissa. Alueelta Ve2 tunnetaan jonkin verran myös uhanalaisia jäkäliä.

Alue muodostaa yhdessä Kilpisjärven Saanan ja Mallan kanssa lajistollisesti muusta Tunturi-Lapista poikkeavan kokonaisuuden, jolla esiintyy monipuolisesti kalkkia vaativaa tai suosivaa sekä arktis-alpiinista lajistoa. Laajahkolla alueella on runsaasti elinympäristöjä sekä paljakan ja pahtojen että lähteikköjen ja lettojen lajeille.

Luontodirektiivin putkilokasveista alueella esiintyvät pahtahiettaorvokki ja tundrasara. Direktiivin sammalista alueella esiintyvät isonuijasammal (*Meesia longiseta*, EN), lapinpahtasammal ja pohjankellosammal.

Rajausvaihtoehto Ve3

Alueella esiintyy noin 800 valtakunnallisesti uhanalaisen ja noin 1 170 silmälläpidettävän kasvilajin, yhteensä noin 1 970 punaisen kirjan kasvilajin esiintymää. Vaihtoehtoon Ve3 sisältyy alueen Ve1–Ve2 (suurtunturit) lisäksi Poroenon varren soita ja tunturikoivikoita sekä joitain matalampia tuntureita erämaa-alueella. Edellä mainittu alue on huonosti tutkittua, mutta tunnetusti kasvillisuudeltaan karumpaa. Tämän takia uhanalaislajiston määrässä tai esiintymien lukumäärissä rajausvaihtoehto Ve3 ei tuo juurikaan lisäystä vaihtoehtoihin Ve1–Ve2 verrattuna.

Luontodirektiivin kasvilajeista alueella esiintyvät lapinkaura (*Trisetum subalpestre*, NT), pahtahietaorvokki ja tundrasara. Direktiivin sammalista alueella esiintyvät isonuijasammal, lapinpahtasammal ja pohjankellosammal.

Rajausvaihtoehto Ve4

Vaihtoehto Ve4 sisältää rajausvaihtoehdot Ve1–Ve3 ja Käsivarren erämaa-alueen kokonaisuudessaan. Alueelta tiedetään noin 800 valtakunnallisesti uhanalaisen ja noin 1 200 silmälläpidettävän kasvilajin, yhteensä noin 2 000 punaisen kirjan kasvilajin esiintymää. Alue sisältää vaihtoehtojen Ve1–Ve3 lisäksi erämaan keskiosan karummat ja matalammat tunturit sekä Lätäsenon latvojen (Poroeno–Rommaeno) varren suoalueita ja tunturikoivikoita. Saanan ja suurttunturien alueeseen verrattuna huomattavasti puutteellisemmin tutkittua seutua on koko erämaan keskiosa, jossa kalkkivaikutusta ei enää juuri ole. Huonosti tutkittua on myös erämaan etelä- ja itäosa, lukuun ottamatta mm. Ropia ja Poroenon vartta, joita kasvitieteilijät ovat kartoittaneet jonkin verran. Uhanalaislajien tai esiintymien lukumäärissä rajausvaihtoehto Ve4 ei tuo juurikaan lisäystä edellisiin vaihtoehtoihin Ve1–Ve3 verrattuna.

Luontodirektiivin lajeista alueella esiintyvät lapinleinikki (*Ranunculus lapponicus*, LC), lettorikko (*Saxifraga hirculus*, VU), lapinkaura, pahtahietaorvokki ja tundrasara. Direktiivin sammalista alueella esiintyvät isonuijasammal, kiiltosirppisammal (*Hamatocaulis vernicosus*, VU), lapinpahtasammal ja pohjankellosammal.

5.3 Uhanalainen eläinlajisto

Lintu- ja nisäkäslajiston osalta tietoja ei voi esittää osa-alueittain, toisaalta siksi, että lajit liikkuvat laajalla alueella, toisaalta siksi, että esimerkiksi lintulaskentoja on tehty vain vähän.

Selvitysalueella tavataan 19 uhanalaista ja 11 silmälläpidettävää lintulajia ja neljää uhanalaista nisäkästä: naalia, jonka pesintöjä ei tunneta viime vuosilta, sekä ahmaa, ilvestä ja karhua. Uhanalainen susi esiintyy alueella satunnaisena. Silmälläpidettävistä nisäkkäistä alueella esiintyvät metsäjänis ja saukko.

Monien tunturilintulajien pesimäkannat ovat Pohjoismaiden linnustoseurantojen mukaan vähentyneet huomattavasti viimeisen 20 vuoden aikana, mikä lisää Käsivarren alueen arvoa linnuston suojelun kannalta. Käsivarsi on erityisen tärkeää pesimäaluetta erittäin uhanalaisille lapasotkalle ja tunturihaukalle ja vaarantuneille lapinsirrille, merisirrille, vesipääskylle ja sepelrastaalle, joiden pesimäkannasta huomattava osa pesii Käsivarren alueella. Alueella tavataan kaikkia suurpetoja, ahmakanta on Käsivarren alueella runsain Suomessa. EU:n luontodirektiivin lajeja on kuusi, lintudirektiivin lajeja 30, erityisesti pohjoisten soiden ja tunturiluontotyyppien lajistoa. Lätäsenoon nouseva meritaimen on luokiteltu äärimmäisen uhanalaiseksi.

Petolintujen ja lintujen yleensäkin sekä nisäkäiden, erityisesti naalin ja suurpetojen, näkökulmasta laajin kansallispuistovaihtoehto olisi paras. Pienimmällä, Saanan ympärille rajatulla vaihtoehdolla ei olisi käytännössä merkitystä. Toisaalta, jos kansallispuiston säädökset eivät merkittävästi poikkea nykyisen erämaa-alueen säädöksistä, ei laajinkaan vaihtoehto muuta tilannetta nykyisestä. Nämä lajit liikkuvat laajasti ja reviirit ovat suuria, esim. ahman reviiriksi ei riitä edes koko Käsivarsi.

Oleellista on, mitkä puiston säädökset olisivat ja miten suojelu niissä huomioitaisiin, esimerkiksi suurpetojen metsästyksen ei puistolla varmaan tulisi olemaan minkäänlaista vaikutusta. Motorisoidun liikenteen kohdentaminen pois linnustollisesti arvokkailta alueilta, kuten kosteikoilta sekä petolinnuille tärkeiltä pesimäpaikoilta, olisi tärkeää.

Kilpisjärven alue on merkittävä elinympäristö arktis-alpiiniselle selkärangatonlajistolle. Alueelta tunnetaan enemmän uhanalaisten hyönteisten havaintoja kuin mistään muualta Lapista. Seudulla esiintyy useita lajeja, joita ei Suomessa tavata mistään muualta, kuten lapinvuokkohohdokoi (*Aristotelia heliacella*), pohjansurviaiskoi (*Cauchas brevi antennella*) ja tunturikirjokääriäinen (*Argyroploce aquilonana*). Parhaiten tunnettu on Saanatunturi, josta on havaittu yhteensä 94 punaisen kirjan lajia. Vastaava luku Mallan luonnonpuistosta on 59 ja Käsivarren erämaa-alueelta 53. Käsivarren erämaa-alue on ainoa tunnettu esiintymäalue kahdelle EU:n luontodirektiivin II liitteen perhoselle. Näistä lajeista pohjanvalkotäpläpaksupää (*Hesperia comma catena*) elää ainoastaan Ännjaloanjin suojelualueella ja kääpiöhopeatäplä (*Boloria improba*) lähinnä Guonjarvärin–Duolljehuhputin alueella.

Eri rajausvaihtoehdoista A ja B peittäisivät tunturilajiston arvokkaimmat elinympäristöt, jotka ovat kalkkivaikutteisia suurruohostolehtoja, tunturiniittyjä, liuskekallioita, tunturisoita ja tunturikankaita. Rajausvaihtoehdot C ja D eivät selkärangattomien eläinten kannalta välttämättä toisi oleellista lisäystä uhanalaisten lajien luetteloon. On kuitenkin todettava, että tietämys muiden lajiryhmien kuin perhosten esiintymisestä tarkastelualueella on erittäin huono.

5.4 Käsivarren erämaa-alueen ja Kilpisjärven kulttuuriperintö

Metsähallitus on inventoinut Käsivarren pohjoisosan kulttuuriperintökohteita vuosina 2008 ja 2010–2012. Lisäksi Lapin sotahistoriallinen seura on kartoittanut Kilpisjärven ympäristön sotahistoriallisia kohteita vuosina 2010–2012. Oulun yliopiston tutkija Sami Viljanmaa ryhtyneen on tehnyt Kilpisjärven rannalla arkeologisia tutkimuksia vuosina 2011 ja 2012. Tietoja tarvitaan varmistamaan, että arkeologiset kohteet otetaan huomioon, kun suunnitellaan, kuinka rakentamista suunnataan alueella.

Käsivartta – edes sen pohjoisinta osaa – ei ole vielä inventoitu kattavasti. Alue on niin laaja, että sen kattavaan kartoitukseen kuluisi useita

kesiä. Inventoinneissa ja tutkimuksissa on kuitenkin saatu runsaasti uutta tietoa alueen menneisyydestä. Kartoituksissa on löydetty kymmeniä kulttuuriperintökohteita kivikaudelta toisen maailmansodan aikaan (kuva 6).

Kiinteiksi muinaisjäänneiksi luokitellut kohteet ovat automaattisesti Muinaismuistolain suojaamia, eikä niitä saa millään tavalla vahingoittaa. Sotahistoriallisten kohteiden asema on epäselvä lukuun ottamatta I maailmansodan rakenteita, jotka rinnastetaan kiinteisiin muinaisjäänneksiin.

Vaihtoehto Ve1

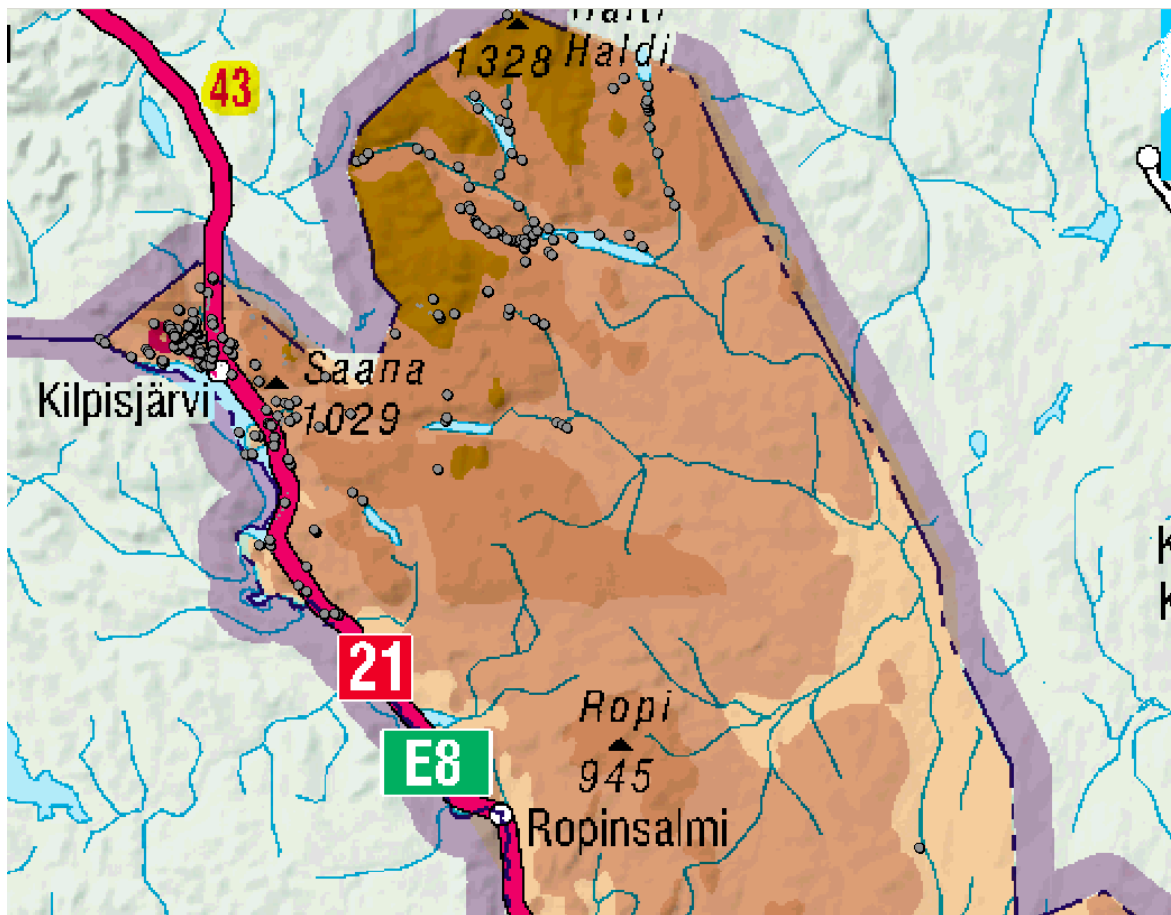
Alueen kulttuuriperintökohteet tunnetaan vaihtoehtoista parhaiten, mutta vieläkin riittää erityisesti kartoittamattomia sotahistoriallisia kohteita. Alueella onkin runsaasti saksalaisjoukkojen toisen maailmansodan kohteita sekä Saanan päällä, rinteillä että alavimmilla alueilla. Tsahkaljärven ympäristössä sekä E8-tien ympäristössä on runsaasti myös esihistoriallisia eri-ikäisistä muinaisjäänneksiä asuinpaikoista pyyntikuoppiin. Saana on saamelaisen vanha pyhä paikka.

Vaihtoehto Ve2

Rajaukseen sisältyy vaihtoehto 1:n alueen lisäksi Termis- ja Porojärven pohjoispuolinen alue eli osa-alue B. Rajauksen 2 kulttuuriperintö tunnetaan kohtuullisen hyvin, mutta laajoja alueita on vielä inventoimatta. Saanan, Siilasjärven ja kylän ympäristön kulttuuriperintöä on kuvattu vaihtoehdon 1 yhteydessä. Muulla alueella on runsaasti eri-ikäisiä asuinpaikkoja, louhoksia, kenttiä, purnuja ja seitojakin.

Vaihtoehto Ve3

Vaihtoehto 3:een sisältyy edellisten alueiden lisäksi alue Porojärvestä etelään Rommajärvelle ja sieltä itään Skáiddevárrille. Osa-alueen C kulttuuriperintökohteita ei ole kartoitettu lainkaan, mutta esimerkiksi Samuli Paulaharjun teksteissä on tietoa alueella olevista seitakohteista. Niitä ei kuitenkaan ole paikallistettu.

Kuva 6. Alueen tunnetut kulttuuriperintökohteet. © Metsähallitus, © Maanmittauslaitos 1/MML/2013.

Vaihtoehto Ve4

Vaihtoehto 4 on kaikkein laajin ja siihen sisältyvät kaikki kolme edellä kuvattua aluetta ja se ulottuu kaakossa Darjulle asti. Osa-alueen D kulttuuriperintökohteita ei ole kartoitettu lainkaan.

Alueen muinaisuus tiivistettynä

Jääkausi Suomen luoteisimmissa osissa lähestyi loppuaan, kun Halti-tunturin huippu paljastui mannerjäätikön alta noin 9 800–9 600 vuotta sitten. Jäätön alue kasvoi nopeasti, ja alue vapautui kokonaan jäästä alle tuhannessa vuodessa.

Ei tiedetä tarkalleen, milloin ja mistä alueen varhaisimmat asukkaat tulivat, mutta mahdollisesti ainakin osa väestöstä tuli etelästä, nykyisin Pohjanlahteen laskevia vesireittejä seuraten. Vanhin varma todiste asutuksesta alueella on saatu Ala-Kilpisjärven itärannalla sijaitsevalta Juovvagielaksen asuinpaikalta, josta löydetty saviastian kappale on ajoitettu yli 6 500 vuoden ikäiseksi.

Asuinpaikka edustaa jo varsin vakiintunutta asutusta, joten alueella on varmasti ollut sitä paljon varhaisempaakin asutusta.

Kivikaudella ja sitä seuranneella varhaismetallikaudella väestö sai elantonsa tuhansien vuosien ajan lähinnä peuranmetsästyksestä, kalastuksesta ja kasvikunnan tuotteiden keräämisestä. Samalla paikalla tuskin asuttiin ympärivuotisesti, vaan asuinpaikkaa vaihdettiin eri aikoina saatavilla olleiden luonnonresurssien mukaisesti. Hyville asuinsijoille voitiin palata kenties satojen vuosien ajan. Alueen asukkailla on varmasti ollut tiiviit yhteydet Jäämeren rannikolle.

Myöhemmän rautakauden asuinpaikat poikkeavat varhaisemmista. Ne löydetään useimmiten erilaisten kivettyjen, todennäköisesti kotien tulusijojen perusteella. Joskus asuinpaikoilla näkyy myös loivien maavallien ympäröimiä pyöreitä kotasijoja.

Alueelta tunnetaan useita saamelaiden pyhiä paikkoja. Erämaa-alueella on muutamia tunnettuja seitakiviä, ja Saana sekä Halti ovat kuuluneet

pyhiin paikkoihin. Tunturien rinteiden rakkakivikoihin on rakennettu lukuisia lihan varastointiin tarkoitettuja purnuja eli kuoppia.

Historiallisena aikana Käsivarren luoteisosat kuuluivat Rounalan lapinkylän alueeseen. Käsivarren erämaa-alueelta dokumentoidut poronhoitoon liittyvät rakenteet ovat kuitenkin pääosin vasta 1900-luvulla rakennettuja. Saamelaisten jutaaminen poroelojensa mukana päättyi myös Käsivarren erämaassa 1960-luvulla, mutta nykyisinkin poronhoito on tärkeä elinkeino.

Ensimmäisiä suomalaisia uudisasukkaita saapui Kilpisjärvelle vuonna 1915, mutta varsinaista kylää ei 1900-luvun alkuvuosikymmeninä vielä muodostunut. Merkittävin murros seudun asutuksessa ja yhteyksien vahvistumisessa muille alueille tapahtui toisen maailmansodan myötä. Kilpisjärven kautta oli jo vuosisatoja kulkenut paljon käytetty kauppareitti Jäämeren rannikolle, mutta vuonna 1941 valmistui samaa reittiä noudattava autotie, joka mahdollisti sotatarvikkeiden kuljettamisen rannikolta Lapissa toimineiden saksalaisjoukkojen käyttöön. Samaa tietä saksalaiset joutuivat vetäytymään Norjan puolelle Lapin sodan loppuvaiheissa. Kilpisjärven alueella on edelleen paljon jäännöksiä saksalaisjoukkojen puolustusvarustuksista.

Koska alueen saavutettavuus oli tien rakentamisen myötä selvästi parantunut, alkoi Kilpisjärven kylä muodostua nopeasti sodan päätyttyä, ja vuonna 1953 avattiin Kilpisjärven matkailuhotelli. Retkeilytoiminta alueella on lisääntynyt jatkuvasti 1950-luvulta alkaen nykypäiviin saakka, mitä on edistänyt selvästi se, että vuosina 1966–1970 Metsähallitus rakensi Käsivarren erämaa-alueelle retkeilijöiden käyttöön varsin kattavan autio- ja varaustupaverkoston. Vuonna 1981 Kilpisjärven kylä liitettiin valtakunnalliseen sähköverkkoon, ja vuonna 1982 Kilpisjärven alaste aloitti toimintansa. Nykyisin Kilpisjärven kylä on elinvoimainen, monipuolisia palveluja tarjoava, nopeasti kehittyvä paikalliskeskus, ja rakennustoiminta kylässä on ollut vilkasta koko 2000-luvun ajan. Kansainvälistä väriä Kilpisjärvelle tuovat erityisesti norjalaiset, joita asioi Kilpisjärvellä runsaslukuisesti ympäri vuoden. Vilkkaimmillaan kylä on kevään hiihtosesongin ja syksyisen ruskan aikana, jolloin matkailijoita saapuu alueelle satamäärin.

6 Alueen nykyinen käyttö ja kehittämistavoitteet

6.1 Matkailu ja virkistyskäyttö

6.1.1 Virkistyskäytön kysyntä ja luonne, asema matkailussa

Käsivarren erämaa-alueen suurimpina vetovoimatekijöinä voidaan pitää alueen puhdasta, erämaista luontoa ja yli 1 000 metriin merenpinnasta kohoavia suurtuntureita sekä alueen erinomaisia retkeily-, kalastus- ja metsästysmahdollisuuksia. Suosituin nähtävyys alueella on Suomen korkein tunturi Halti (1 324 m mpy), jonka huiputtaa vuosittain noin kolmannes erämaa-alueen kävijöistä. Halti on myös Käsivarren erämaa-alueen merkittävin luontomatkailukohde. Virkistyskäytön ja ohjatun luontomatkailun alueelle tuomat vuosittaiset tulo- ja työllisyysvaikutukset ovat merkittäviä.

Ehdotetun kansallispuiston alueen matkailulla on jo pitkät perinteet ja alue on valtakunnallisesti hyvin tunnettu. Kilpisjärven kylä on syntynyt ja kasvanut alueen matkailun kehittymisen mukana, ja matkailun kehittymistä pidetään kylän kannalta erittäin tärkeänä. Kilpisjärvellä on vuosittain n. 50 000 yöpymistä, ja Kilpisjärvi 2020 -hankkeessa tavoitteeksi asetettiin kolminkertaistaa yöpymisten määrä. Metsähallituksen alueilla lasketaan n. 80 000 käyntiä vuodessa; tässä luvussa ovat mukana myös Mallan luonnonpuistossa ja kolmen valtakunnan rajapyykillä kävijät.

Käsivarren erämaa-alue on käyntikertojen määrällä mitattuna Suomen suosituin erämaa-alue. Vuotuinen käyntimääräarvio on noin 15 000. Käyntimäärä on kaksinkertaistunut viimeisten parinkymmenen vuoden aikana. Pääosa Käsivarren erämaa-alueen virkistyskäytöstä ja luontomatkailusta keskittyy Kilpisjärven ja Haltin väliselle Kalottireitille sekä Kilpisjärven ja Palojärven väliselle Metsähallituksen merkitylle moottorikelkkauralle. Merkittävä osa alueen virkistyskäytöstä on omin voimin tapahtuvaa hiihtoa ja patikkaretkeilyä. Erämaa-alueella harjoitettavista luontomatkailuaktiviteeteista suosituimpia ovat moottorikelkkasafarit ja kalastusretket. Virkistyskäyttö painottuu maalissyyskuulle, luontomatkailutoiminta puolestaan maalissyyskuulle. Omatoimisen virkistyskäytön kasvu painottuu

kesään, luontomatkailun kevääseen. Vuonna 2010 valmistuneen kävijätutkimuksen mukaan virkistyskävijöiden (vaeltajat) viipymä erämaa-alueella on 6,3 vuorokautta.

Kilpisjärveltä Somasjärvelle ja Pihtusjärveltä Haltille kulkeva yhteispohjoismainen Kalottireitti ympäristöineen sekä Porojärveltä alkava Poronon–Lätäsenon vesiretkeilyreitti muodostavat yhden Metsähallituksen Tunturi-Lapin puistoalueen virkistyskäytön ja luontomatkailun painopistealueista. Muita luontomatkailulle ja luonnon virkistyskäytölle tärkeitä alueita Käsivarren painopistealueella ovat Lossujärven–Urttasjärven–Vuomakasjärven alue, Meekonjärven–Porojärven alue sekä Termisjärvi. Kesäkuun lopusta elokuuhun painottuva kalastuskausi lisää virkistyskävijöiden määriä Kalottireitin ulkopuolisilla alueilla. Kalastajien pääasiallisina kohteina ovat Valtijoki, Toskaljärvi, Poroeno–Lätäseno, Kaitsajoki, Romma- ja Torisenot. Kalastuskausi lisää vesitaso- ja helikopterilentoliikennettä erämaa-alueelle. Lento-operaattorit arvioivat kuljettaneensa Käsivarren erämaa-alueelle vuonna 2011 kesä- ja syyskuun välisenä aikana noin 3 000 asiakasta, joista pääosa virkistyskalastajia.

Käsivarren laajalle erämaa-alueelle on mahdollista hakeutua monesta pisteestä, mutta valtaosa kävijöistä aloittaa retkensä Kilpisjärveltä. Kalottireitille voi lähteä myös Ruotsin tai Norjan puolelta, ja Haltin saavuttaa vain noin kymmenen kilometrin kävelyllä Norjan kautta, Guolasjärveltä. Reittiä ei ole merkitty ja se on kivikkoinen ja vaikeakulkuinen. Maastoon lähteviä palvelevat pysäköintialueet Ropinsalmessa, Saarikoskella, Kilpisjärvellä ja Iitossa.

Suurin osa virkistyskäytöstä on Kilpisjärven lähialueen päiväretkeilyä. Saanan huipulle vievä polku on kesäisin suosittu retkikohde, n. 10 000 käyntiä huipulla vuodessa. Muut päiväretkeiksi soveltuvat merkityt polut ovat Saanan ympäri kiertävä polku, n. 12 km, ja Skirhasjokilaaksossa kiertelevä 6 km:n luontopolku. Saanalla harrastetaan myös varjo- ja riippuliittoa.

Talvisin Saanan ympäri ja Saanajärvelle kulkee huollettu latu. Vuotuinen käyntimäärä kyläkeskuksesta Saanajärvelle vievällä ladulla on

Vaellusryhmä on pystyttänyt telttansa profiililtaan erikoisen Saivaaran juurelle. Kuva: Metsähallitus / Seija Olkkonen.

n. 2 000, retkeilykeskuksesta Saanajärvelle Saanan taitse johtavalla ladulla alle 1 500. Maaston muodoista ja sääolosuhteista johtuu, että ladut ovat osaksi hyvin vaativia. Erämaa-alueella ei ole huollettuja latuja, mutta suuri osa Haltille hiihtäjistä seuraa risutuksella merkittyä huoltouraa sen helppouden ja turvallisuuden takia.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana norjalaiset ovat nousseet Kilpisjärvellä tärkeäksi matkailijaryhmäksi. Norjalaisten omistuksessa on lähes sata mökkiä ja parisataa asuntovaunua. Keväisin Kilpisjärvelle saapuu lisäksi paljon norjalaisia päiväkävijöitä suomalaisten kelkkailumahdollisuuksien houkuttelemina. Norjalaisten matkailulla on suuri taloudellinen merkitys kylälle. Norjalaiset kelkkailevat paljon Kilpisjärven kylän tuntumassa ja Ruotsin puolella, mutta osa heistä retkeilee myös hiihtämällä ja käy pilkillä erityisesti Saanajärvellä. Hiihtokausi alkaa Kilpisjärvellä aikaisemmin ja jatkuu pidempään kuin Jäämeren rannikolla.

Metsähallitus on luovuttanut Kilpisjärven kylän lähialueen latujen ja kelkkaurien ylläpitovuoroon yrittäjien muodostamalle latuyhdistykselle. Kilpisjärven ladut ry. myy vuosittain n. 850–950 moottorikelkkauralupaa, joista noin puolet on kausi- ja puolet päivä lupia. Metsähallitus myy uralupia erämaa-alueella kulkeville urille. Luvanhaltija voi ajaa selvitysalueella olevia MH:n

kelkkauria myöten tai osallistua ohjatulle moottorikelkkasafarille. Omalla kelkalla kulkee mukana usein muita perheenjäseniä, joten kelkkailijoiden määrä ainakin Kilpisjärven kylällä lienee tuntuvasti hiihtäjien määrää suurempi.

Lapin matkailustrategiassa ja maakuntasuunnitelmassa mainitaan Kilpisjärven matkailukeskittymä, joka on pohjoisin osa Länsi-Lapin kehittämiskäytävää. Matkailun kehittymistä haittaavat huonot kulkuyhteydet. Lähimmät lentokentät ovat Tromssassa ja Hetassa, jonne on reittiliikennettä vain osavuotisesti.

Käsivarren erämaa-alueella on tehty kaksi kävijätutkimusta, joita vertailemalla on saatu tietoa virkistyskäytön muutoksista. Vuodesta 1997 vuoteen 2010 kävijöiden keski-ikä oli noussut n. 10 vuotta. Vuoden 2010 kävijätutkimuksen tekijä Antti Ohenoja tiivistää tutkimuksen johtopäätöksiä näin: ”Kevään ikäjakautaman korjaaminen ja talviajan matkailun lisääminen ovat alueen kehittämisen kannalta elintärkeitä. Alueen matkailukausi on lyhyt, juhannukselta syyskuun puoliväliin sekä huhtikuun alusta toukokuun puoleen väliin. Lyhyen sesongin vuoksi yritysten toiminta-aika, mm. majoitusliikkeiden heikoksi jäävä vuotuinen käyttöaste, ei houkuttele matkailuinvestointeja alueelle. ... Osan kävijöistä arveltiin myös valinneen Kilpisjärven sijaan muun hiihtokeskuksen keväisin vilkkaan moottorikelkkailun vuoksi. ... Kevään matkailija-

määrien vähenemisen suurin syy kuitenkin lienee vääristyneessä ikäjakaumassa. ... Kävijäkunnan suomalaisuus ja ikäjakauman vääristymä ennustavat kevätmatkailun taantumista myös lähivuosina. ... Myös kokonaisuutena Lapin matkailulle merkittävä joulumatkailu puuttuu alueelta kokonaan.” Kävijätutkimuksessa havaittua asiakkaiden keski-
iän nousua ei ole havaittu Lapin luontopalveluiden hoitamissa kansallispuistoissa.

Käsivarren–Kilpisjärven alueella harrastetuimpia kesäaktiviteetteja olivat kävely (78 %), retkeily (60 %) ja luonnontarkkailu (55 %). Keväällä harrastettiin murtomaahiihtoa laduilla (79 %) ja latujen ulkopuolella (56 %), retkeilyä (35 %) ja luonnontarkkailua (30 %). Vuoden 2010 kävijätutkimuksen mukaan Kilpisjärven lähialueella kelkkailu häiritsi noin 40 % vastanneista, erämaa-alueella osuus oli n. 27 %. Haastateltavaksi tavoitettiin vain lihasvoimalla liikkuvia, mikä vääristää tuloksia.

Paikallisille asukkaille selvitysalue on lähiympäristöä, jossa kuljetaan virkistäytymässä koko perheen voimin, usein moottorikelkalla.

6.1.2 Reitit ja rakenteet, opastusviestintä

Vuonna 1992 merkityn Kalottireitin lisäksi erämaa-alueella ei ole muita merkittäviä kesäreittejä. Talvisin Metsähallitus merkitsee reitit Kilpisjärveltä Haltille, Kobmajoen autiotuvalle, Toskaljärvelle sekä Saarijärven ja Lossujärven välille. Metsähallituksen merkitty moottorikelkkaura kulkee Käsivarren erämaa-alueen läpi, Kilpisjärveltä Palojärvelle. Lisäksi Saarikoskelta kulkee merkitty moottorikelkkaura Raittijärven lapinkylään.

Selvitysalueen virkistyskäyttöä ja luontomat-
kailua palvelee yhteensä 21 Metsähallituksen huoltamaa autio-, varaus- ja päivätupaa, joista suurin osa on rakennettu 1960- ja 1970-luvuilla. Tuvat ovat pääsääntöisesti hyvässä tai keskinkertaisessa kunnossa. Erämaa-alueen sisällä, yhteis-
pohjoismaisen Kalottireitin varrella, oleva tupaverkosto on peruskorjattu 2000-luvulla. Autio- ja varautuvat on tarkoitettu omin voimin liikkuville, mutta Metsähallitus on viime vuosina mahdollistanut sopimuksiin pohjautuvan autiotupien päiväkäytön luontomatkailemisen sekä varautupien käytön yöpymiseen ohjattujen omin voimin liikkuvien ryhmien huollossa. Sesonkiajan (maalis-syyskuu) ulkopuolella tupia ovat voineet käyttää myös motorisoidusti liikkuneet paikalliset

asukkaat sekä poromiehet. Soneran Metsähallitukselle luovuttama Meekonjärven kämpppä on ollut Metsähallituksen yhteistyöyrittäjien päiväkäytössä vuodesta 2010 lähtien. Metsähallituksella on erämaa-alueella kolme vuokrakämpppää sekä kaksi huoltoa ja valvontaa palvelevaa tukikohtaa. Rajavartiolaityksellä on erämaa-alueella viisi valvontatupaa, poliisilla ja tullilla kummallakin yksi. Nämä viranomaisen tuvat ovat valvonnan ohella henkilöstön aktiivisessa virkistyskäytössä.

Moottorikelkkailu valtion mailla on luvanvaraista. Käsivarren erämaa-alueella se on sallittua ainoastaan Metsähallituksen merkityillä moottorikelkkaurilla. Luontomatkailemisyrittäjille myönnetään safaritoimintaan maastoliikennelupia myös merkittyjen moottorikelkkaurien ulkopuolelle. Enontekiöllä vakituisesti asuville myönnetään lumipeitteen aikana vapaa maastoliikenneoikeus valtion maille, lukuun ottamatta kansallis- ja luonnonpuistoja ja alueita, joissa on liikkumisrajoituksia. Myös ulkopaikkakuntalaiset voivat saada maastoliikenneluvan merkittyjen urien ulkopuolelle, kun he liikkuvat vakituisesti Enontekiöllä asuvan oppaan mukana. Käsivarren erämaa-alueelle edellä mainittuja ulkopaikkakuntalaislupia myönnetään vuosittain noin 50 kpl ja Rajavartioston tuville kulkua varten noin 40 kpl. Sama määrä maastoliikennelupia myönnetään myös Metsähallituksen Porojärvellä ja Jogasjärvellä sijaitseville vuokratuville kulkua varten. Kesämaastoliikenne ohjataan sidosryhmien kanssa neuvotelluille vakiintuneille kulku-urille. Kesäaikaisia maastoliikennelupia myönnetään ainoastaan Enontekiöllä vakituisesti asuville sekä luontomatkailemaan liittyvään huoltotoimintaan.

Erämaa-alueen luonteen mukaisesti siellä ei ole tiuhassa opasteita eikä muita merkittäviä reittejä kuin yhteis-
pohjoismaisen Kalottireitin. Kämppien pihossa on yksinkertaiset viitat osoittamassa suuntaa ja matkaa seuraavalle tuvalle. Moottorikelkkaurat on merkitty ristiviitoilla. Kilpisjärven lähialueen reitit on pyritty merkitsemään niin hyvin, että niillä selviää ilman karttaa ja kompassia. Pääopasteet ja viitoitus on Kilpisjärven luontotalolla sekä Saanan reiteille Retkeilykeskuksella. Opasteissa on tietoja ja ohjeistusta alueella liikkujille. Saanan luontopolku (6 km) perehdyttää alueen luontoon, lajistoon ja historiaan 21 kohdeopasteella. Opasteista on kieliversiot norja, englantia ja saame.

Taulukossa 4 on esitetty tämänhetkinen (v. 2013) palvelurakenteiden määrä ja sijoittuminen vaihtoehtoalueilla.

Kilpisjärven luontotalo palvelee matkailijoita osavuotisesti. Talon vuotuinen kävijämäärä vaihtelee sen aukioloaikojen mukaan ja on 10 000–13 000 käyntiä vuodessa. Talolta saa retkeilyneuvontaa ja tupien avaimia, ja siellä voi tutustua Käsivarren luontoon ja lajistoon pienen näyttelyn ja av-materiaalin avulla.

Luontotalo on parantamassa yhteistyötä norjalaisen Reisan kansallispuiston kanssa. Tavoitteena on, että valtakunnan rajan ylittävät vaeltajat saavat tarvitsemansa tiedot niin Norjan kuin Suomen puolen lähtöpisteistä ja että tieto esimerkiksi reittien ongelmakohdista tms. kulkee suoraan rajantakaisille kollegoille.

Sesonkiaikoina luontotalolla on järjestetty tilaisuuksia eri aiheista ja myös pieniä konsertteja.

6.1.3 Matkailun yritystoiminta

Kilpisjärvellä ja Käsivarren erämaa-alueella toimii sekä paikallisia että kauempaa tulevia yrittäjiä. Myös muut kuin kotimaiset ohjelmapalveluyrittäjät ovat viime vuosina kiinnostuneet alueesta. Tarjolla on monipuolisia matkailutuotteita: moottorikelkkasafareita, melontaretkiä, potkukelkka-ajelua tunturissa. Lyhyt kevätsezonki on ohjelmapalveluyrittäjille tärkein. Metsähallitus myöntää safariyrittäjille sovituille reiteille lupia asiakkaiden kuljettamiseen. Reitit ja niiden käytön periaatteet on sovittu hoito- ja käyttösuunnitelmassa, ja niitä tarkastellaan vuosittain yhteistyöpalaverissa paliskunnan, yrittäjien ja valvontaviranomaisten kanssa. Yrittäjiltä saadun tiedon mukaan kysytyimmät ohjelmapalvelut ovat moottorikelkkasafarit, -kuljetukset ja pilkkiretket.

Taulukko 4. Käsivarren kansallispuistoseelvitysalueen reitit ja palvelurakenteet osa-alueittain.

Reitit ja palvelurakenteet	Osa-alue			
	A	B	C	D
Hiihtoreitistöt	12 km			
Moottorikelkkaurat (osa-alueella A ylläpidosta vastaa Kilpisjärven Ladut Ry)	13 km			107 km
Retkeilyreitti Luontopolkku	20 km 5 km	51 km		
Muut reitistöt	11 km	55 km		
Autio- ja varaustupa	1	4		
Autiotupa		5	3	5
Päivätupa	1	1		
Varaustupa		1		
Vuokratupa			3	
Muu Metsähallituksen tupa	2	3		
Kota tai tulipaikka	1			
Liiteri	4	11	4	6
Käymälä	5	11	5	4
Ekopiste/jätteen keräys/jätehuoltokohde	3	11	3	6
Silta	2	2		3
Pitkospuut	1 540 m	160 m		
Maastoportaat	465 m			
Opasterakennelmat	18			
Viitat	15	4		6
Muu rakennelma (kävijäkirjat Saana ja Halti)	1	1		
Munnikurkkion rajavartioaseman rakenteet				x

Metsähallitus teki tätä selvitystä varten yrittäjille kyselyn heidän toiminnastaan selvitysalueella. Kyselyllä pyrittiin selvittämään mille alueille yrittäjien toiminta kohdistuu, mitkä toiminnat ovat heille tärkeimpiä ja kuinka he arvioivat mahdollisen kansallispuiston perustamisen vaikuttavan omaan yritystoimintaansa. Kysymyksissä oletettiin, että eräät keskeisimmät toiminnat (kelkkailu Haltin reitillä, lentoliikenne) voisivat jatkua.

Kysely lähetettiin kaikille 48 alueella toimineelle yritykselle, ja vastaus saatiin 27 yritykseltä. Näistä 15 tarjoaa ohjelmapalveluita. Käsivarren alueelle myönnettiin keväällä 2013 maastoliikennelupa 30 yritykselle, joista enontekiöläisiä yrityksiä oli kymmenen. Yrittäjiin ja yritysten edustajiin otettiin yhteyttä puhelimitse ja sähköpostitse, minkä lisäksi osalle yrittäjistä kyselylomake toimitettiin postitse. Suurinta osaa haastateltiin henkilökohtaisesti, mutta myös postitse saatiin vastauksia. Postituslistalla olleista yrityksistä seitsemään ei saatu puhelimitse yhteyttä, mutta oletettavasti postitse lähetetty lomake ja sähköposti ovat menneet perille. Yrityksistä 14 lupasi postittaa täytetyn kyselyn mutta ei koskaan näin tehnyt.

Vähän yli puolet yritysten asiakkaista oli kotimaisia. Reilu enemmistö (73 %) saapui palveluiden äärelle omatoimisesti, ilman matkanjärjestäjän apua. Asiakkaat jakautuvat melko tasaisesti talvelle, kevättalvelle ja kesälle. Eniten safariaasiakaita on vuosina 2010–2013 ollut alueilla A ja B.

Kyselyn tulosten tulkintaa vaikeuttaa se, että muutama kyselyyn osallistuneista vastasi samalla kaavalla kaikkia alueita käsitteleviin kysymyksiin. Esimerkiksi ratsastuksen on merkinnyt tietty määrä vastaajista erittäin tärkeäksi toiminnaksi ja paljon vähentyväksi, vaikka tietävästi vain yksi kyselyyn vastanneista yrittäjistä tarjoaa ratsastuspalveluita toiminnassaan, eikä sekään kaikilla kyselyssä osoitetuilla alueilla.

Osa-alueella A tärkeimpiä toimintoja ovat moottorikelkkailu ja kalastus (kuva 7). Kansallispuiston ei kovin paljoa uskota vaikuttavan toimintoihin, mutta mahdollisten vaikutusten uskottiin olevan lähinnä kielteisiä (kuva 8). Eniten haittaa kansallispuistosta arvioitiin olevan kelkkailutoiminnalle, mutta lihasvoimin suoritettavaan toimintaan (mm. hiihto ja sauvakävely) sen ei uskota vaikuttavan juuri lainkaan.

Suurimmat näkemyserot liittyvät Haltin kelkkauraan. Vain 15 % vastanneista ei uskonut kan-

sallispuiston vaikuttavan Haltille vievällä uralla harjoitettavaan safaritoimintaan ollenkaan, kun taas 47 % uskoi toiminnan vähenevän ja 37 % arveli toiminnan lisääntyvän.

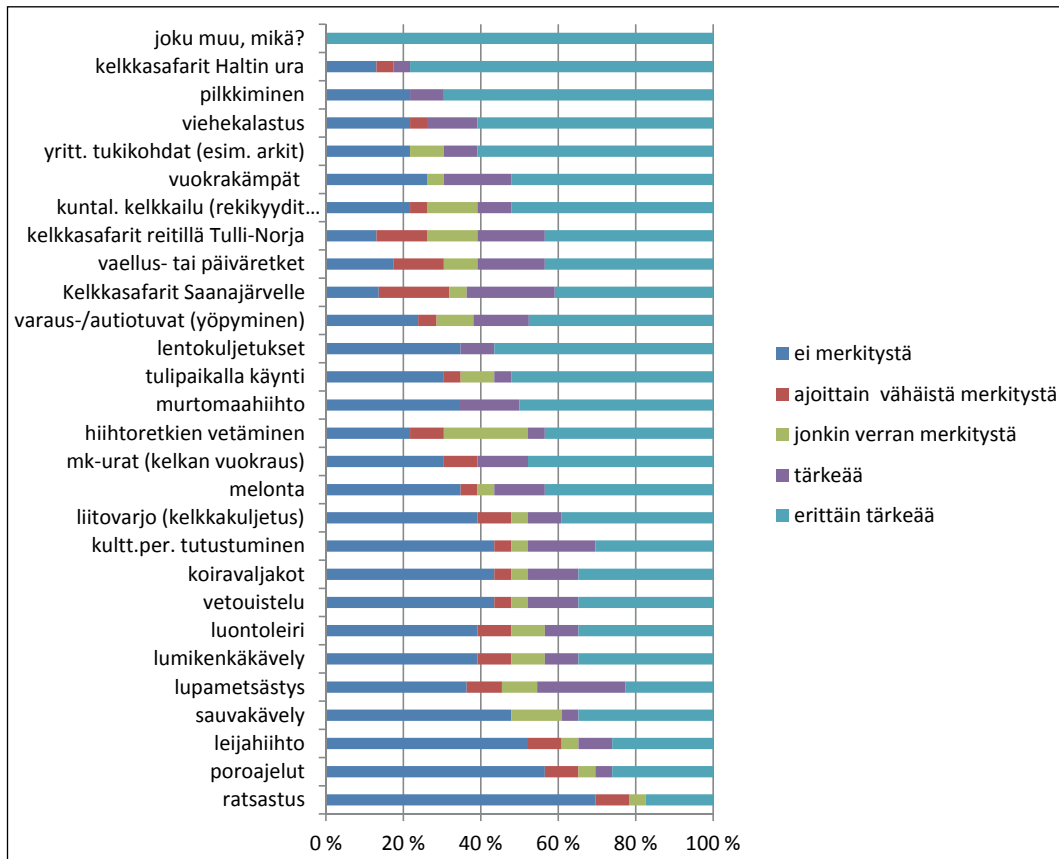
Osa-alueella B pilkkimisen jatkuminen, Haltin reitti ja arkit ovat yrittäjille tärkeimmät toiminnot (kuva 9). Kyselyyn vastanneista 25 % uskoi, että kansallispuisto ei vaikuttaisi Haltin reitin käyttöön laisinkaan, 30 % uskoi liikenteen uralla lisääntyvän ja 45 % vähenevän (kuva 10). Suurimmat näkemyserot liittyvät Haltin kelkkauran lisäksi autiotupayöpymisiin ja retkeilyyn yleensä. 20 % vastanneista ei uskonut kansallispuiston vaikuttavan autiotupayöpymisiin ollenkaan, mutta yli puolet uskoi toiminnan vähenevän ja 20 % arveli toiminnan lisääntyvän. Kansallispuistolla arveltiin olevan kaikkiin toimintoihin enemmän kielteisiä kuin myönteisiä vaikutuksia.

Osa-alueella C pidettiin yritystoiminnan tulevaisuuden kannalta tärkeimpänä kalastusta (kuva 11). Kalastusharrastukseen liittyen tärkeitä olivat myös arkit, kelkkaliikenne (sekä kuntalaisten talviaikainen maastoliikenne että matkailijoiden kelkkaliikenne uria myöten) ja lentokuljetukset. Tällä alueella kansallispuiston vaikutukset arvioitiin pääosin neutraaliksi tai kielteiseksi muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta (kuva 12).

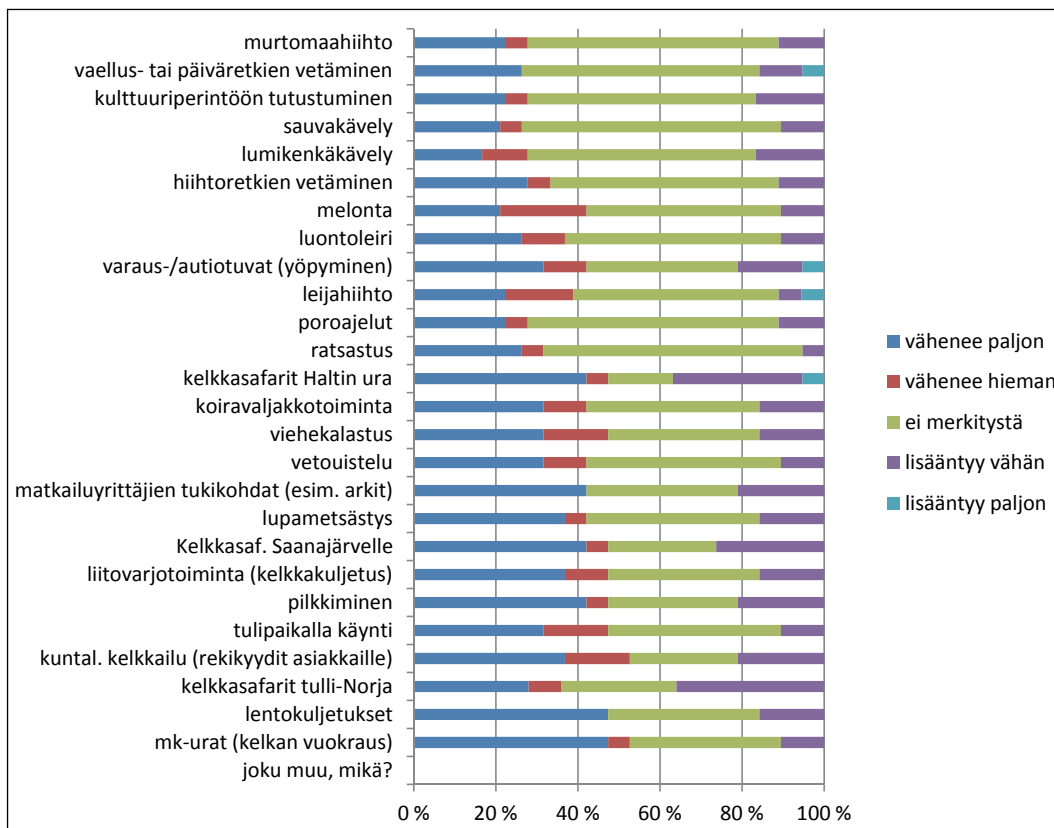
Myös **osa-alueella D** olivat kelkkailu, kalastus ja arkit tärkeimpiä toimintoja (kuva 13). D-alueella kansallispuiston vaikutusten uskottiin olevan enimmäkseen kielteisiä (kuva 14). Toisaalta suuri osa vastaajista oli arvioinut, että kansallispuistolla ei olisi merkitystä alueen toimintoihin. Yritysten toiminnan kannalta suurtuntureiden alue (alue B) on selvästi muita alueita tärkeämpi. Keskimäärin 58 % yritysten asiakkaista vieraili alueella B, mikä myös osoittaa alueen tärkeyttä yritystoiminnalle.

Kaudella 2012 helikopterilla oli selvitysalueelle n. 600 asiakaslentoa, neljä asiakasta kerrallaan. Helikopterilentäjän mukaan vain n. 10 % Käsivarren alueen lennoista suuntautuu alueelle B, alueille C ja D suuntautuu kummallekin n. 35 % lennoista. Loput lennot tapahtuvat selvitysalueen ulkopuolella. Pääosa lennoista on kalastusmatkailua. Halti ei ole merkittävä lentokohde, mutta sillä on suuri imago- ja markkinointimerkitys.

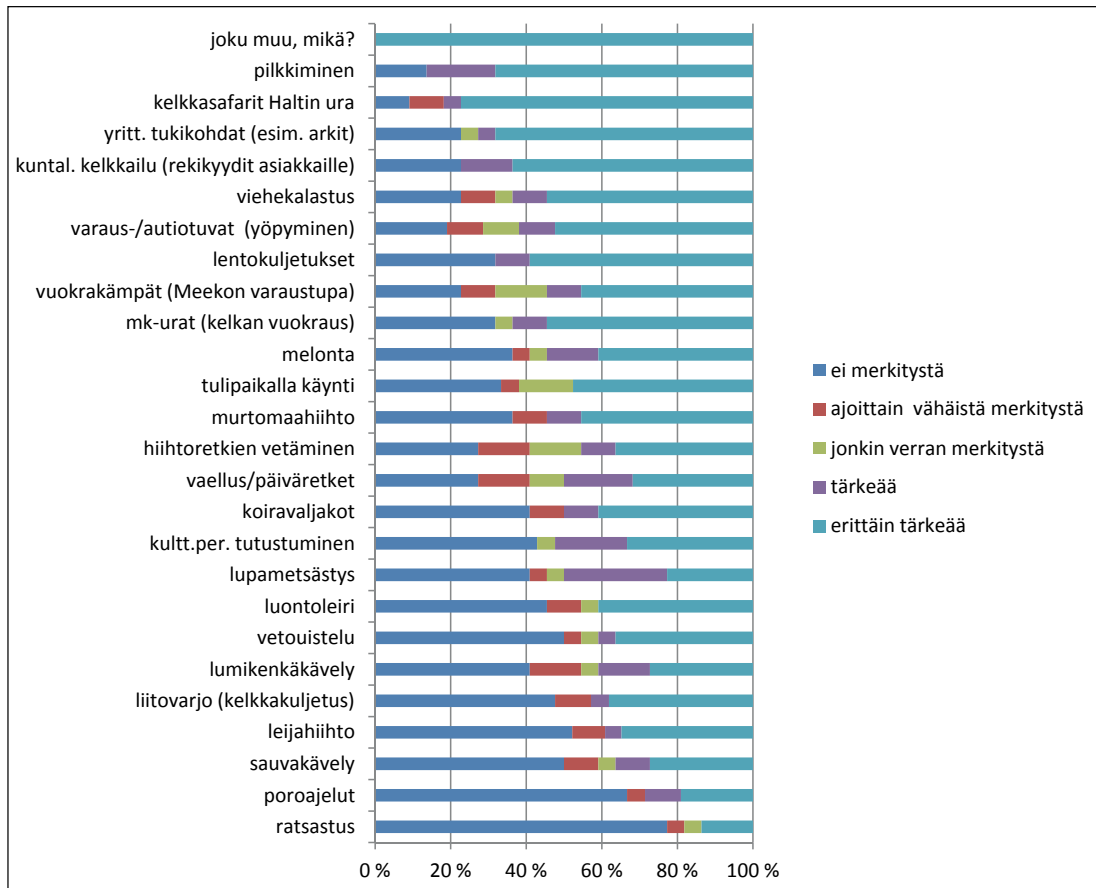
Eniten kansallispuiston uskottiin lisäävän toimintaa Saanalta Saarijärvelle ulottuvalla A-alueella, vaikka enemmistö vastaajista oli myös tämän alueen kohdalla sitä mieltä, että vaikutuk-

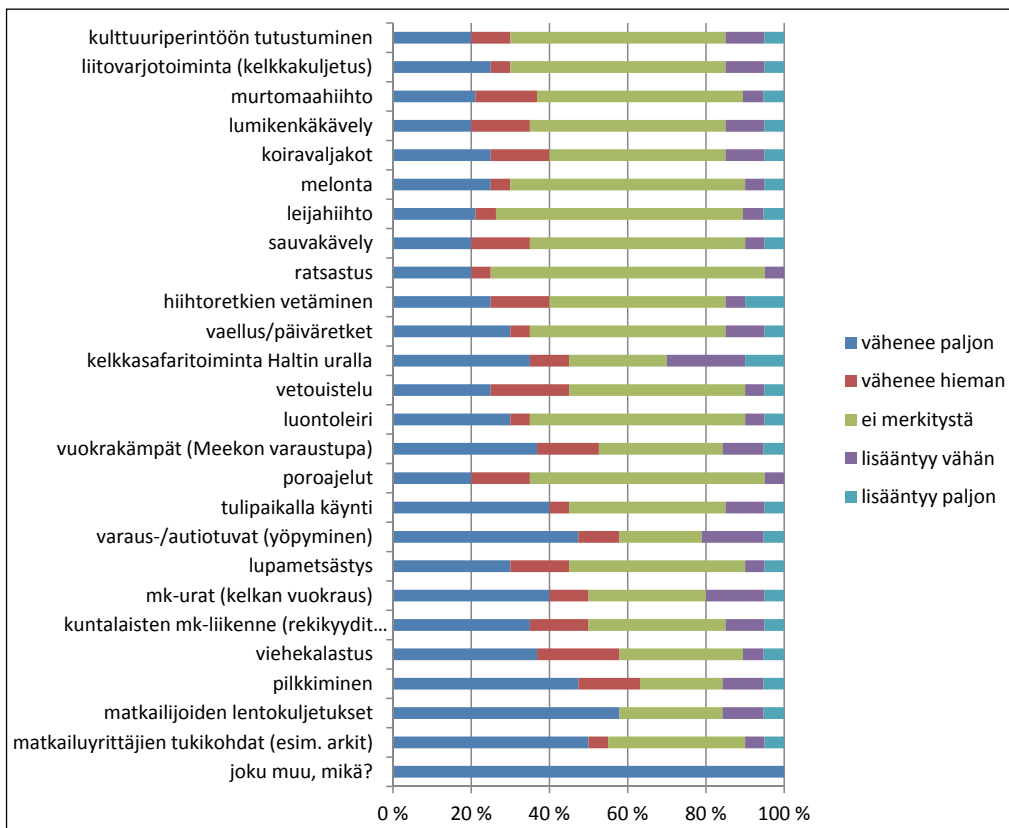
Kuva 7. Minkä toimintojenne jatkuminen olisi teille tärkeää alueella A (n = 23). Kohtaan "joku muu" oli merkitty kaksi toimintaa: opastetut kelkkasafarit ja lentotoiminta.

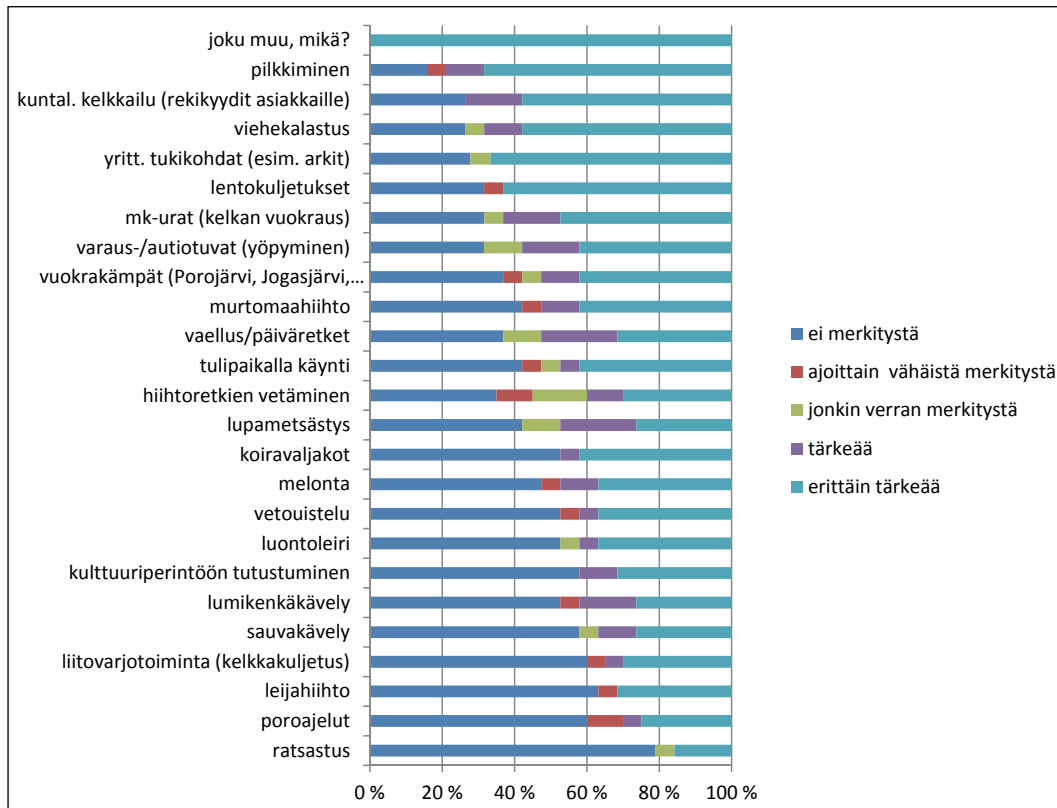
Kuva 8. Miten kansallispuiston perustaminen vaikuttaisi toimintojenne jatkumiseen alueella A, jos moottori-kelkkaliikenne yritysten oppaiden ohjaamana ns. risureittiä Haltille päin olisi sallittu kansallispuistolaisissa (n = 19)

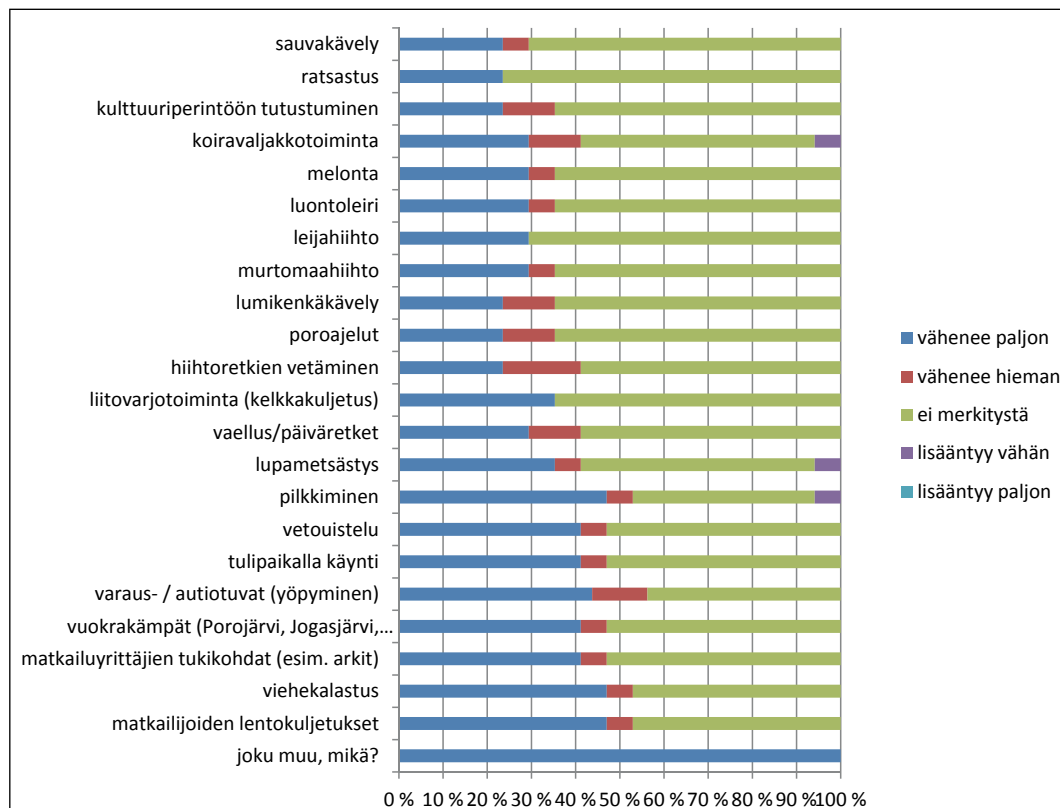
Kuva 9. Minkä toimintojenne jatkuminen olisi teille tärkeää alueella B (n = 22). Kohtaan "joku muu" oli merkitty kaksi toimintaa: opastetut kelkkasafarit ja lentotoiminta.

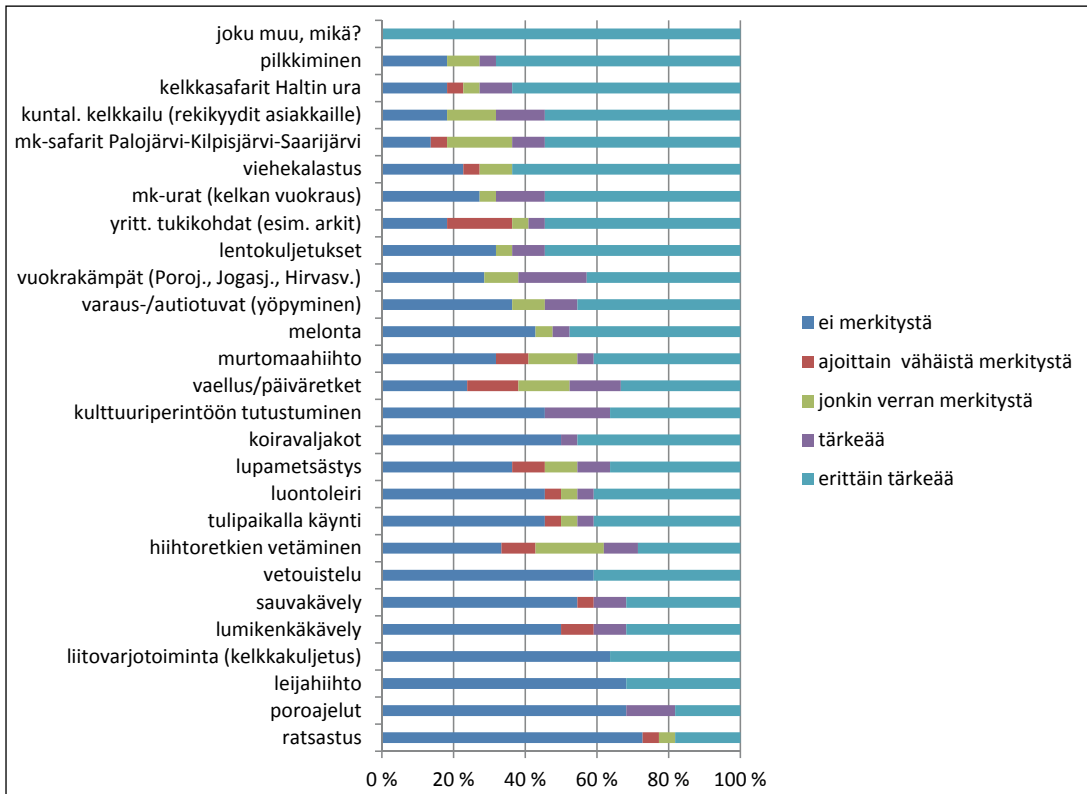
Kuva 10. Millaisia vaikutuksia kansallispuistolla olisi yritystoimintaanne alueella B, jos moottorikelkka-liikenne yritysten oppaiden ohjaamana ns. risureittiä Haltille päin olisi sallittu kansallispuistolaissa ja jos alueella olisi 1–5 merkittyä virallista helikopterin ja 1–5 vesitason laskeutumiskaikaa (n = 20). Kohtaan "joku muu, mikä" oli merkitty lentotoiminta, jonka uskottiin vähenevän paljon.

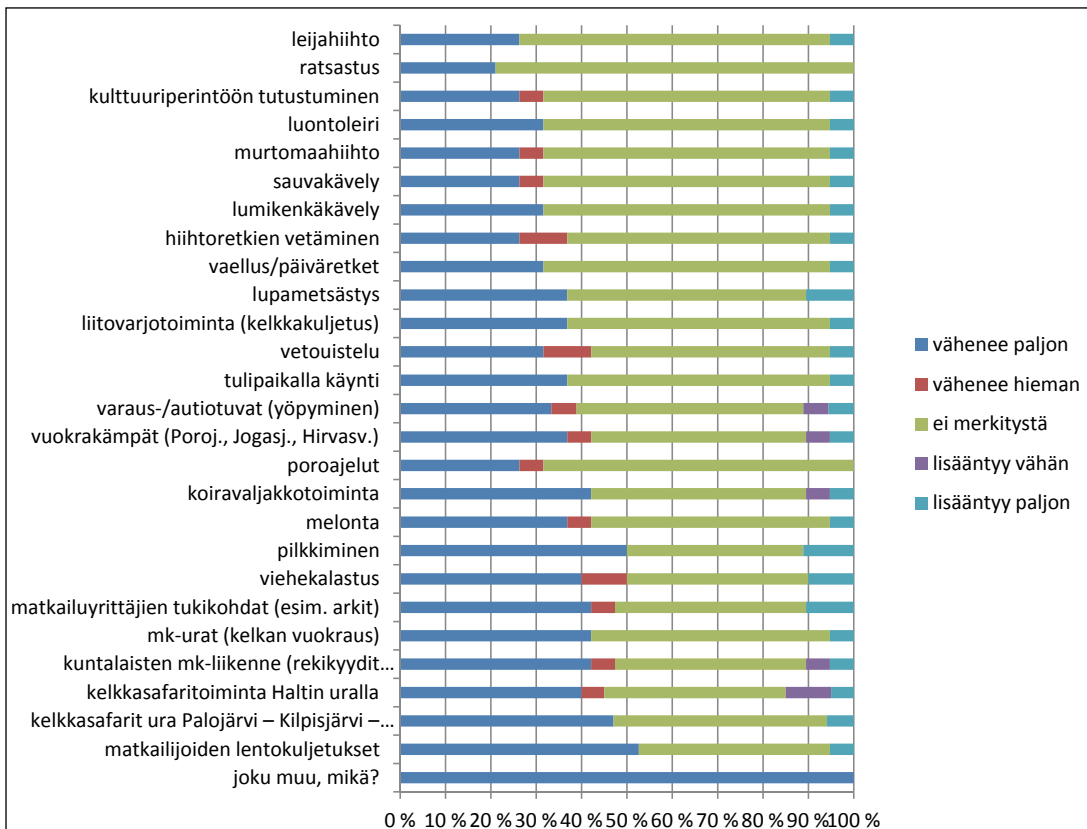
Kuva 11. Minkä toimintojenne jatkuminen olisi teille tärkeää alueella C (n = 22). Kohtaan "joku muu" oli merkitty kaksi toimintaa: opastetut kelkkasafarit ja lentotoiminta.

Kuva 12. Millaisia vaikutuksia kansallispuistolla olisi yritystoimintaanne alueella C, jos alueella olisi 1–5 merkittyä virallista helikopterin ja 1–5 vesitason laskeutumispaikkaa (n = 20). Kohtaan "joku muu" oli merkitty lentotoiminta, jonka uskottiin vähenevän paljon.

Kuva 13. Minkä toimintojenne jatkuminen olisi teille tärkeää osa-alueella D (n = 22). Kohtaan "joku muu" oli merkitty kaksi toimintaa: opastetut kelkkasafarit ja lentotoiminta.

Kuva 14. Millaisia vaikutuksia kansallispuistolla olisi yritystoimintaanne alueella D, jos moottorikelkkaliikenne nykyistä uraa Kilpisjärvi–Palojärvi–Saarikoski ja yritysten oppaiden ohjaamana ns. risureittiä Haltille päin olisi sallittu kansallispuistolaisa ja jos alueella olisi 1–5 merkittyä virallista helikopterin ja 1–5 vesitason laskeutumispaikkaa (n = 21). Kohtaan joku muu oli merkitty lentotoiminta.

set olisivat kielteisiä. Eniten toiminnan uskottiin vähenevän Termisjärven eteläpuolella, jonka laaja erämaa-alue on vaikeasti tavoitettavissa (alue D).

Yrittäjäkyselyn mukaan suuri osa yrittäjistä ei usko lupauksiin kelkkareittien säilyttämisestä. Lisäksi lentoliikenteen laskeutumispaiikkojen rajoittamisen uskotaan vaikeuttavan toimintaa siinä määrin, että liikenne tyrehtyy kokonaan.

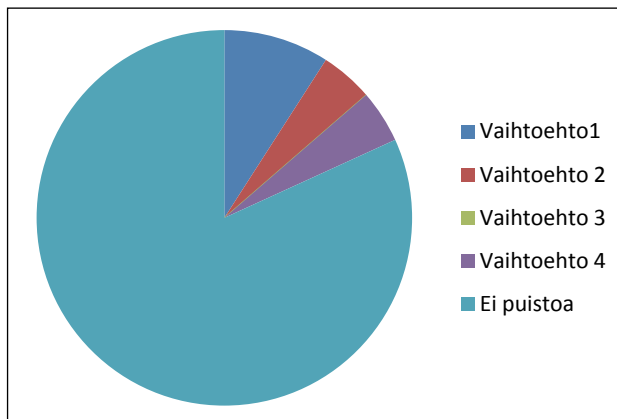
Yrittäjäkyselyssä kysyttiin myös suoraan, pitäisikö Käsivarteen perustaa kansallispuisto (kuva 15).

Kilpisjärvellä toimivat kyselyyn osallistuneet yritykset työllistivät vuonna 2013 yhteensä 132 vakituista ja noin 198 määräaikaista työntekijää. Seitsemän yritystä toimi ainoastaan yhden työntekijän voimin. Kevään safariasiakkaista vähän yli puolet oli kotimaisia. Eniten safariasiakkaita oli osa-alueilla A ja B. Safarivuorokausia oli 336. Suurin osa safareista (251) kesti vain päivän, pisin 12 vrk.

Safariasiakkaita oli osa-alueilla A ja B noin 650, osa-alueella C poikkesi 98 asiakasta ja alueella D vain 33. Safariasiakkaiden määrä tarkoittaa sellaisten asiakkaiden määrää, jotka ajavat itse kelkalla. Reessä kuljetettujen asiakkaiden määrästä ei ole tietoa.

Viime vuosina on yleistynyt ns. arkkien, leivystä tms. rakennettujen väliaikaisten majoitteiden, käyttö matkailupalveluna. Arkit vastaavat varustelutasoltaan vaatimatonta mökkiä ja niissä yövytään. Metsähallitus antaa yhteistyöyrittäjille yhteistyösopimuksen laatimisen yhteydessä luvan arkkien sijoittamiseen pilkkijärven rannalle ajalla 1.3.–15.5., mutta sopimuksen mukaan ne on tuotava kesäksi pois maastosta. Erämaalaki ei anna mahdollisuutta maanvuokra- tai käyttöoikeussopimukseen tukikohtien rakentamista varten muille kuin luontaiselinkeinonharjoittajille ja poronhoidon tarpeisiin osoitetuille vuokra-alueille tai paimentopaikoille. Yrittäjien mielestä majoitustilan puute erämaa-alueella vaikeuttaa yritystoimintaa.

Metsähallitus on rakentanut alueelle kolme vuokrakämppeä, joita myös yrittäjät voivat hyödyntää.

Kuva 15. Paras rajausratkaisu olisi mielestämme 1, 2, 3, 4 tai 0 (ei kansallispuistoa) (n = 18).

Ohjelmapalvelutuotteet tukeutuvat kaukana maastossa oleviin kohteisiin: rautujärviin, Poro ja Rommaenon vesistöön ja suurtuntureihin. Etenkin kevätkausi, huhti-toukokuu, on tärkeää Kilpisjärvellä tähän toimintaan erikoistuneille matkailuyrittäjille. Erilaiset kalastusmatkapaketit sekä kuljetuspalvelut moottorikelkoilla pilkkijärville muodostavat merkittävän osan yritysten liikevaihdosta.

Koiravaljakkoyritystoiminta on vähäistä, mutta yrittäjät näkevät siinä laajentumisen mahdollisuuksia, jos reiteistä ja majoittumismahdollisuuksista päästään sopimukseen. Ratsastusmatkailua ei ole juurikaan ollut, mutta yrittäjäkyselyn vastauksissa sitäkin pidettiin tärkeänä.

Poronhoidon tarpeet on otettava huomioon matkailutoiminnassa. Sekä virkistys-, matkailu- että elinkeinokäyttö suuntautuvat alueille, jotka ovat poronhoidon ydinaluetta.

Metsähallitus alkoi aikanaan merkitä Haltille johtavaa keinoa talvisaikaan nk. risutuksella lähinnä huoltoajon turvallisuuden varmistamiseksi. Matkailijat ovat ottaneet risutuksen omakseen, ja se on lisännyt turvallisuutta. Hiihtäjät hakeutuvat kelkoilla kovaksi poljetulle jäljelle, koska sitä pitkin hiihtäminen on helpompaa kuin umpi-hangessa.

Paikalliset yrittäjät ovat toivoneet erityisasemaa alueen käytössä, mutta Metsähallituksen on kohdeltava yrittäjiä tasapuolisesti. Erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan yrittäjien tulee käyttää alueen hyvin tuntevia oppaita.

6.2 Metsästys

Pohjois-Suomessa, metsästyslain 8 §:n tarkoittamalla alueella asuvilla on oikeus metsästää kotikuntansa valtion mailla. Luonnonsuojelulain 13 §:n mukaan metsästys on kielletty kansallispuistoissa, mutta saman lain 16 §:n mukaan on mahdollista sallia metsästys paikallisille asukkaille. Tästä on säädetty yleensä puiston perustamislaissa. Lapissa metsästyskieltoja on asetettu kahteen kansallispuistoon rajatuille alueille (Pallas–Yllästunturin kansallispuiston lakialueet ja Pyhä–Luoston kansallispuiston Pyhätunturin alue).

Eränkäynti on tärkeä osa lappilaista elämäntapaa ja kulttuuria. Enontekiön kuntalaisista lähes 40 % omistaa metsästyskortin. Käsivarren suurtureiden alueella metsästetään lähinnä riekkoa ja hirveä. Alueen pienriistasaaliista riekko muodostaa valtaosan. Kuntalaiset pyytävät riekkoa erityisesti hyvinä lintuvuosina ansoilla, ja osalle pyytäjistä pyynnillä on taloudellista merkitystä. Ansiotarkoitukseen liittyvä riekon ansapyynti liittyy yleensä lisänä muihin luontaiselinkeinoihin. Hirvenpyyntiä harjoitetaan Käsivarressa lähinnä alueen jokivarsilla aina Poroenolle saakka. Pyyntialueille kulku ja saaliin poiskuljettaminen edellyttää usein konevoiman käyttöä.

Suurin osa suunnittelualueesta kuuluu Metsähallituksen Käsivarren lupametsästysalueeseen 1613. Lupametsästysalue ei ulotu Kilpisjärven kylälle eikä Saanatunturi–Jehkas-alueelle, joten suurin osa Ve1-selvitysalueesta on sen ulkopuolella. Käsivarren erämaa-alue tarjoaa metsästäjille erityisiä maastoja, vastaavaa aluetta on Suomessa vain Utsjoella. Ulkopaikkakuntalaisille myydään vuorokausilupia riekon, vesilintujen ja jäniksen sekä kausilupia jäniksen, vesilintujen ja pienpeitojen metsästykseseen. Metsähallituksen pienriistalupamyynti mahdollistaa myös alueelta pois muuttaneelle paikallisväestölle metsästyksen jatkamisen sukujen perinteisillä pyyntialueilla ja siten pyyntikulttuurin säilymisen sekä siirtymisen jälkipolville.

Lupametsästyspaine suunnittelualueella on keskinkertainen. Yhteensä (kuntalaiset ja lupametsästäjät) suunnittelualueella käytetään vuosittain metsästyspäiviä riistakannasta riippuen noin 1 900–2 750 vrk. Suunnittelualueen kokonaisuudeksi (kuntalaiset ja lupametsästäjät) voidaan

arvioida vuosittain lintutilanteesta riippuen noin 500–7 500 riekkoa.

Pienpetopyyntiä harjoitetaan jonkin verran. Metsähallitus rahoittaa lupatuloilla metsästäjien harjoittamaa pienpetopyyntiä, erityisesti on pyritty pienentämään tunturialueiden kettukantaa naalin suojelun takia.

Metsästys on tärkeä tulonlähde paikallisille majoitus- ym. yrittäjille. Tutkimusten mukaan metsästäjien aluetalouteen jättämä tulovaikutus on henkeä kohden suurempi kuin muiden virkistyskäyttäjien. Tätä kansallispuistoselvitystä varten Metsähallitus toteutti lupametsästäjille (n = 100) kyselyn, jolla selvitettiin alueen metsästyksellistä arvoa sitä käyttäneille metsästäjille, erilaisten palveluiden käyttöä ja aluetaloudellisia vaikutuksia sekä mielipiteitä puiston perustamistarpeesta. Kyselyn saaneista metsästäjistä 65 asui Pieksämäki–Jyväskylä-linjan alapuolella. 60 henkilöä vastasi kyselyyn. Kyselyn tulosten mukaan lähes 70 % vastaajista piti Käsivarren aluetta erittäin merkittävänä metsästysalueena. Valtaosa vastaajista oli metsästännyt alueella aikaisemminkin ja keskimäärin metsästysmatka kesti muutamasta vuorokaudesta viikkoon. Yli puolet vastanneista harrasti alueella myös kalastusta ja vaellusta. Maksullisia kuljetuspalveluita alueelle siirtymiseen käytti vain harva ja majoituksessa suosittiin Metsähallituksen varaus/autiotupia tai vuokramökkejä. Yli puolet vastaajista arvioi käyttäneensä Käsivarren alueelle suuntautuneen metsästysretken kokonaiskuluihin 500–1 000 euroa ja kolmasosa 200–500 euroa. Merkittävä osa tästä tulovaikutuksesta kohdistui Kilpisjärven lähialueen palveluihin.

Vastaajista n. 77 % oli sitä mieltä, että Käsivarten ei tulisi perustaa kansallispuistoa. Jos puisto perustetaan, 54 % piti parhaimpana vaihtoehtoa A ja 30 % vaihtoehtoa A + B.

Lupametsästyksen kannalta tärkeimmät metsästysalueet sijoittuvat osa-alueille C ja D, joita myös vastaajat pitivät keskeisimpinä.

6.3 Kalastus

Voimassaolevan kalastuslain (1982/286) 12 §:n mukaisesti Enontekiön, Inarin tai Utsjoen kunnassa vakinaisesti asuvilla, jotka harjoittavat ammattikalastusta, kotitarvekalastusta tai luontaiselinkeinoja, on oikeus saada korvauksetta lupa kalastuksen harjoittamiseen mainituissa kunnissa sijaitsevilla valtiolle kuuluvilla vesialueilla.

Käsivarren kirkkaiden virtavesien halutuimpia saaliskaloja ovat lohi, taimen ja harjus. Kuva: Metsähallitus / Seija Olkkonen.

Valtion hallinnassa olevilla vesialueilla kalastusta voidaan harjoittaa monen eri kalastusoikeuden puitteissa. Kalastuslain mukainen kalastusoikeus on em. kuntalaisten oikeus saada maksuton kalastuslupa (KL 12§). Lisäksi voimassa on kalastuslain 8 §:n mukainen oikeus onkia, pilkkiä ja kalastaa ns. Lapin läänin viehekalastusluvalla sekä Metsähallituksen virkistyskalastusluvalla. Lisäksi joihinkin vesiin kohdistuu ns. ylimuistoisia nautinto-oikeuksia.

Muita kalastuslupia voidaan myöntää kalastuslain 1 §:n ja 12 §:n vaatimukset huomioiden. Metsähallituksen vesialueilla on kaksi virkistyskalastuksen lupa-alueita. Enontekiön erämaa (1551) kattaa miltei koko Enontekiön Metsähallituksen hallinnassa olevat vesialueet lukuun ottamatta Mallan luonnonpuistoa ja Pallas–Yllästunturin kansallispuistoa sekä Lätäsenoa. Lätäseno välillä Porojärvi–Isokurkkio on omana Lätäsenon virkistyskalastuslupa-alueenaan (1550).

Suurtuntureiden luonteenomaisiin ja halutuun saaliskala on rautu eli nieriä. Taimen, harjus ja lohi ovat Poro- ja Lätäsenon halutuimmat saalislajit. Alueella esiintyy myös uhanalaista meritaimenta. Uhanalaisuuden vuoksi Metsähallitus on asettanut taimenen pyyntirajoituksia Lätäs- ja Poroenon virkistyslupa-alueisiin. Lisäksi Enontekiön kalastusalue on kieltänyt lohien verkkokalastuksen Lätäs- ja Poroenossa. Edelleen kalastusalue on pyrkinyt suojelemaan alueen nieriäkantoja asettamalla verkkokalastuskieltoja osaan alueen rautuvesiin.

Kalastus on Käsivarren matkailun keskeisiä vetovoimatekijöitä. Varsinainen kesäkalastuskausi Käsivarren alueella alkaa perinteisesti juhannukselta. Käsivarteen myytyjen kalastuslupien perusteella suosituinta kalastusaikaa on heinä- ja elokuu. Kesän kalastusmatkat suuntautuvat useimmiten alueen virtavesiin rautu- ja harjusvesille sekä Poro- ja Lätäsenolle sivuvesineen, ja matkalla vietetään useita vuorokausia (keskimäärin 3,9 vrk). Suurin kalastuspaine kohdistuu Poroenon vesistöalueelle sekä Rommaenon valuma-alueille mm. Kaitsajoelle. Suosittuja raudunkalastuskohhteita ovat Toskaljärvi, Somasjärvi ympäristöineen sekä Meekojärven ja Urttasvaaran välillä Luohtoja Rimmajärvet.

Sekä Metsähallituksen virkistyskalastusluvan lunastaneet että muilla alueilla kalastavat käyttävät liikkumiseen usein lentokuljetuksia. Lentokuljetustoiminta (helikopteri/lentokone) alueella perustuu pääasiassa kalastajien viemiseen tai hakemiseen eri kalastuskohteista. RKTL:n tekemän selvityksen mukaan noin puolet kalastajista käytti

liikkumiseensa lentokuljetuksia, mitä voidaan pitää merkittävänä.

Talvinen kalastusmatkailu on erityisesti raudun pilkkimistä tunturijärvistä, mihin Käsivarren luonto tarjoaa Suomen parhaat edellytykset. Omalla kelkalla liikkeessaan kalastajat tarvitsevat paikallisen oppaan palveluita, koska Metsähallitus ei myönnä maastoliikennelupia Metsähallituksen urien ulkopuolella tapahtuvaan ajoon. Poikkeuksen tekevät kulku vuokratuville ja liikkuminen paikallisen oppaan tai henkilön mukana. Lisäksi Saanajärvi Kilpisjärven lähialueella on suosittu pilkkivesi, jonne pääsee uraluvan lunastettuaan luvallisesti myös moottorikelkalla ilman opasta.

Ammatti- ja luontaiselinkeinokalastusta harjoitetaan Käsivarressa vain vähän. Ammattimainen kalastus vaatii laajoja vesiä ja riittävästi arvokasta kalaa tuottavan ja kestävä kalastuksen harjoittamiseen. Enontekiön kalatalousneuvottelukunta on määritellyt ammattimaiselle kalastukselle soveltuviksi vesiksi Kilpisjärvet ja Termisjärven, jotka sijoittuvat osa-alueelle D. Mainituissa vesissä on ammattikalastukselle määritelty enintään sadan verkon käyttömahdollisuus. Muissa vesissä se on enintään 30 verkkoa.

Kotitarvekalastuksen taloudellinen merkitys ei enää ole niin suuri kuin menneinä vuosikymmeninä, jolloin kalastus oli usein myös elinehto alueen asukkaille. Kalastuksella on kuitenkin edelleenkin suuri taloudellinen, sosiaalinen ja virkistysellinen merkitys alueella asuville ja kalastus on osa paikallista elämäntapaa muun luonnonkäytön ohella. Itse hankittua saalista arvostetaan, vaikka kalastuksen merkitys kotitalouksissa on entisajoista vähentynyt.

Enontekiön erämaan lupa-alueelle (1551) myydään vuosittain yli 3 000 lupaa, josta Käsivarren erämaa-alueelle noin 950 lupaa. Lätäsenon virkistysalueelle (1550) myydään noin 550 lupaa vuodessa. Virkistyskalastuslupa-alueet on kiintiöity lupamääriltään. Enontekiön erämaan virkistyskalastusalueen kiintiö on 2 700 lupaa/vuosi ja Lätäsenon virkistyskalastusalueen 700 lupaa/vuosi.

6.4 Poronhoito

Poronhoito on Käsivarren perinteinen elinkeino ja poronhoidon kulttuurinen ja elinkeinollinen merkitys on edelleen suuri. Poronhoito ylläpitää alueen saamelaiskulttuuria. Selvitysalue on lähes puolet Käsivarren paliskunnasta, jonka kokonaispinta-ala on 485 200 ha. Paliskunnan alueesta noin 95 % on valtion maata.

Käsivarren paliskunnassa porot eivät ole yhteispaimennuksessa, vaan paliskunnan poronomistajat toimivat kyläkunnittain (siida), jotka pitävät porotokkansa erillään. Paliskunnassa on 158 osakasta ja paliskunnan suurin sallittu poroluku on 10 000 eläintä.

Kansallispuistoselvityksen alueella on poronhoidon vaatimia rakennelmia: erotusaitoja, kämppiä, merkintäaitoja, Norjan rajaa seuraileva poroaita ja laidunkierroaita. Porotaloutta harjoitetaan poronhoitolain mukaan ja poromiehillä on oikeus käyttää maastoajoneuvoja ollessaan porotöissä.

6.5 Tutkimus- ja opetuskäyttö

Helsingin yliopisto perusti Kilpisjärven biologisen aseman vuonna 1964. Alueen tutkimustoiminta on ollut ja on vilkasta. Käsivarren ehdotetun kansallispuiston alueelle sijoittuu paljon tutkimukselle tärkeitä kohteita ja alueella onkin kymmeniä seurantalinhoja ja näytteenotto pisteitä. Globaalimuutos on lisännyt pitkäaikaisseurantojen arvoa ja alue on tärkeä mm. ilmastonmuutosten seurannalle. Alue toimii opetuskohteena yliopistojen (Helsinki, Oulu) kenttäkursseilla. Saanan alue on helposti saavutettavissa, mutta säilynyt hyvin luonnontilaisena. Kilpisjärven biologinen asema on mukana LTSER-verkostossa.

7 Kansallispuiston perustamisen vaikutukset nykyiseen käyttöön

Käsivarren erämaa-alue on perustettu erämaalain nojalla. Erämaan muuttuminen kansallispuistoksi, lakisääteiseksi luonnonsuojelualueeksi, vaikuttaisi alueen käyttöön monin tavoin. Erämaa-alueet on perustettu alueiden erämaaluonteen säilyttämiseksi, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaamiseksi sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittämiseksi.

Kansallispuistot perustetaan luonnonsuojelulain nojalla ja niiden perustamisesta ja tarkoituksesta säädetään lailla. Niitä koskevat yleiset luonnonsuojelualueiden perustamisedellytykset:

- 1) alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö tai ekosysteemi;
- 2) alueella on luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja;
- 3) alueella on erikoinen tai harvinainen luonnonmuodostuma;
- 4) alue on erityisen luonnonkaunis;
- 5) alueella on harvinaistuva perinneluontotyyppi;
- 6) luontotyyppin tai eliölajin suotuisan suojelutason säilyttäminen tai saavuttaminen sitä vaatii; tai
- 7) alue on muutoin niin edustava, tyyppillinen tai arvokas, että sen suojelu voidaan katsoa luonnon monimuotoisuuden tai kauneuden säilyttämisen kannalta tarpeelliseksi.

Luonnonsuojelulaissa todetaan kansallispuistosta lisäksi, että alueella on oltava merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä tai muutoin luonnontuntemuksen lisäämisen tai yleisen luonnonharrastuksen kannalta.

Kansallispuistolle on laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma, kuten erämaa-alueellekin, mutta toisin kuin erämaalle, kansallispuistolle laaditaan myös järjestyssääntö, jolla voidaan rajoittaa jokamiehenoikeuksia. Kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa voidaan perustaa luonnonsuojeluyistä tarpeellisia rajoitusosia ja rajoittaa ja ohjata kävijöiden liikkumista ja leiriytymistä puistossa. Erämaa-alueella tällainen ohjailu ei ole mahdollista.

Kansallispuistossa tehtyihin rikkomuksiin sovelletaan myös luonnonsuojelulakia ja esimerkiksi luvaton maastoliikenne voi tulla rangaistavaksi myös luonnonsuojelurikkomuksena, ei vain maastoliikenerikkomuksena.

7.1 Ve1 (osa-alue A)

Kansallispuiston perustamista todennäköisesti seuraava kävijämäärien lisääntyminen olisi suurinta tällä alueella. Kävijäpaineen lisääntyminen lisäksi palvelurakenteiden ja huollon tarvetta.

Kansallispuiston perustamisella olisi joitakin vaikutuksia alueen käyttöön, jos järjestyssäännöllä ohjattaisiin ihmisiä liikkumaan lähialueen kuluneilla osilla vain polkuja pitkin ja moottorikelkkailua rajoitettaisiin, mutta hyvin vähän vaikutuksia moniin muilla osa-alueilla tärkeisiin toimintoihin, esimerkiksi lentoliikenteeseen, jota lähialueella ei tarvita matkailuun. Kuluneella osalla liikkumisen rajoittamisella ei kuitenkaan tulisi poistaa nykyisiä latu- ja polkuyhteyksiä, mm. Saanan päälle menevää, matkailun kannalta erittäin merkittävää reittiä. Poronhoitotöissä, viranomais- ja pelastuspalvelutehtävissä ilma-aluksen käyttö jatkuisi kansallispuistossa entisellään.

Alueen halki kulkee Saanan pohjoispuolitse tullilta kylälle kelkkaura, jonka poistamista ehdotetaan muutenkin yleiskaavaluonnoksessa, koska kylän lähistölle on toivottu ns. hiljaista vyöhykettä, jossa ei kuuluisi moottorikulkuneuvojen ääniä. Saanajärven rantaan kulkee kylältä Saanan eteläpuolitse Metsähallituksen moottorikelkkaura, jota mm. norjalaiset käyttävät paljon pilkkiretkillään. Saanajärven jäällä ajaminen on tällä hetkellä vapaata. Reitin säilyttäminen etelästä Saanajärvelle n. kaksi kilometriä kansallispuiston sisään ulottuvana pistoreittinä ei muodostaisi merkittävää häiriötä puistolle. Paikalliset asukkaat kalastavat myös Jehkats-järvellä. Moottorikelkkailun käytännöt tulisi ratkaista kansallispuistolaissa.

Hettaan menevä Metsähallituksen moottorikelkkaura on rajattu osa-alueen A eteläpuolelle. Yrittäjien käyttämä safariurasto erkane kelkkaurasta pohjoiseen Muurivaaran kohdalla ja kulkee läpi A-alueen itäosan Saarijärven autio- ja

varaustuvan kautta ns. risureittiä myöten. Yrittäjien safarituotteiden jatko tällä Haltille ja merkittävimmille kalastuskohteille jatkuvalla uralla pitäisi mahdollistaa perustamislaissa tai ura tulisi siirtää kulkemaan alueen eteläpuolelta.

Tutkimuskäytön kannalta kansallispuiston perustaminen varmistaisi aikaisempaa paremmin koalueiden ym. säilymisen.

Jehkas-tunturin päällä on vanha, huonokuntoinen tupa, joka on vuokrattu ohjelmapalveluyrittäjälle pitkäaikaisella sopimuksella. Tuvan käyttö harkitaan joka tapauksessa uudelleen, riippumatta kansallispuistoehdotuksen etenemisestä.

Alueen sisälle jäävät Saanan lehdot ja Saanan luonnonsuojelualue pitäisi säädösten ja alueen hoidon yksinkertaistamiseksi lakkauttaa ja liittää niiden alueet kansallispuistoon. Pahdan arvokaimmat osat perustettaisiin kansallispuiston rajoitusosaksi, jolla liikkuminen sulan maan aikaan olisi kiellettyä kuten nykyisinkin.

7.2 Ve2 (osa-alueet A ja B)

Vaihtoehto Ve2 sisältäisi niin luonnon- kuin virkistysarvoiltaan tärkeimmät osat ehdotetusta kansallispuiston alueesta. Kansallispuistoissa suositetaan omin voimin liikkumista, ja osa alueesta olisi suotavaa rauhoittaa motorisoidulta matkailulta. Safariyrittäjien käyttämiä reittejä olisi syytä rajoittaa/ohjata uudelleen nykyisestä, mutta matkailijoiden moottorikelkkakuljetukset ja -safirit voisivat olla mahdollisia Haltin reittiä pitkin ja sen varrella oleville järville puistolaissa säädettävällä tavalla. Kulkeminen ja mm. arkkien pitämisen ehdot määriteltäisiin puistolaissa ja hoito- ja käyttösuunnitelmassa ja alueelle annettaisiin järjestyssääntö, joka ohjaisi leiriytymistä ja muuta käyttöä määriteltyjen vyöhykkeiden mukaan. Kansallispuiston perustaminen selkeyttäisi alueen käytön ohjausta luonnonsuojelun erityiskohteilla, mm. uhanalaisten lintujen pesimäalueilla.

Vaihtoehto Ve2 on virkistys- ja nähtävyyden arvoiltaan Suomen mittakaavassa korkeaa kansallispuistotasoa. Puiston perustaminen turvaisi nykytilaa paremmin sen, että myös alueen palveluvarustus ja opastus saataisiin alueen arvoa vastaavalle tasolle.

Ilma-aluksilla kaukaisilla kohteilla käyvien reikelijöiden määrä on merkittävä, ja ilma-alusten käyttö olisi sallittua Metsähallituksen luvalla. Lentokuljetukset ohjattaisiin tietyille, hoito- ja

käyttösuunnitelmassa määritetyille kohteille. Alueen merkittävien virkistys- ja maisemakohteiden sijainti kaukana teistä tekee alueen matkailuarvon säilyttämiseksi motorisoidun luontomatkailun tarpeelliseksi. Alueen erityisolot ja vakiintuneet virkistyskäytön muodot edellyttäisivät myös lentokuljetusten sallimista. Näistä perustamisen edellytyksistä tulisi säätää perustamislaissa.

Paikallisten asukkaiden moottorikelkkaliikenne ohjattaisiin puistolakiin kirjattavalla lupakäytännöllä kalastuksen kannalta tärkeimmille järville (Somasjärvi ja -lompolo, Seitjärvi, Muoddajärvi, Harrijärvi (Inggajärvi), Toskaljärvi, Meeko- ja Skadjajärvet, Vuomakasjärvi, Luohto-, Rimma- ja Urttasjärvi, Pitsusjärvi, Sienttijärvi, Salmijärvi, Saanajärvi, Jehkatsjärvi, Lossujärvi, Koddejärvi, Saarijärvi ja lähijärvet). Kulkemireitit ohjattaisiin pidempien siirtymisten osalta samalle Haltin reitille, jolla sallittaisiin lupiin perustuva safarikäyttö. Linjaus mahdollistaisi paikallisten harjoittaman pilkkimisen lisäksi paikallisten matkailuyrittäjien toteuttamat, reikikuljetuksiin perustuvat kalastustuotteet talvikalastusmatkailun kannalta tärkeille kohteille.

Ulkopaikkakuntalaisille ei enää myytäisi metsästyslupia alueelle. Metsästajakyselyn perusteella osa-alue ei ole erityisen merkittävä lupametsästykselle. Kalastuslupakäytäntöihin ei tulisi muutosta.

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa määriteltäisiin suhtautuminen muihin esiin nousseisiin kysymyksiin, esimerkiksi määriteltäisiin koira- valjakoille tietyt reitit, jotka ohjaisivat myös jokamiesoikeudella kulkevia valjakoita.

Metsähallitus voi osoittaa poro- ja luontaiselinkeinojen rahoituslain perusteella valtionmailta tukikohtia luontaiselinkeinotilallisille. Luontaiselinkeinoharjoittaja voi rakentaa tukikohdan erämaa-alueelle, jos hän saa ELY-keskukselta poronhoidon ja luontaiselinkeinojen rahoituslain mukaisen myönteisen päätöksen. Tällaista tukikohtaa saa käyttää pienimuotoisesti myös matkailutarkoituksiin, toisin kuin porotilalain mukaisille paimentopaikoille rakennettuja. Lainvalmistelun aikana on selvitettävä suhtautuminen näihin tukikohtiin jatkossa. Kansallispuistoissa ei ole yleensä muiden kuin Metsähallituksen kaikille puiston käyttäjille suuntaamia matkailutukikohtia. Tällä hetkellä osa-alueella A+B ei ole yhtään luontaiselinkeinotukikohtaa. Alue ei ole merkittävä ammattikalastuksen tai riekon ansapyyntiin suhteen.

Poronhoito jatkuisi kansallispuistossa poronhoitolain mukaan ja porotalouden tarvitsemien rakenteiden ja paliskunnan omistamien kämppien rakentaminen olisi mahdollista.

Selvitysalueella on yksityisiä rakennuksia ja on esitetty tarve myös uusiin tukikohtiin, joita käytettäisiin myös matkailussa. Kansallispuiston perustamislain valmistelun aikana tulisi ratkaista yksityisten rakennusten kohtalo.

Ännjaloanjin luonnonsuojelualue tulisi lakauttaa, liittää kansallispuistoon ja perustaa sen alueesta nykyiseen tapaan liikkumista rajoittava kansallispuiston rajoitusosa.

7.3 Ve3 (osa-alueet A, B ja C)

Vaihtoehto Ve3 laajenee vaihtoehdosta Ve2 etelään siten, että Porojärveltä alkunsa saava Poroeno jää rajauksen sisään. Poroenon ympäristössä on paljon linnustollisestikin arvokkaita aapasoita ja palsasoita.

Poroeno on erityisen suosittua kesäkalastus- aluetta, jonne kuljetaan usein lentämällä. Talvella alueelle kuljetetaan pilkkituristeja kelkkasafareille. Osa-alue C on myös lupametsästykselle merkittävä alue toisin kuin osa-alueet A ja B. Porojärven rannalla oleville vuokratuville kulkemiseen vuokraaja voi käyttää moottorikelkkaa. Rajausvaihtoehtoa koskevat samat ratkaistavat kysymykset kuin vaihtoehtoa Ve2: paikallisten kelkkailun rajoittaminen tietyille reiteille, safaritoiminnan reittien ja ilma-alusten laskeutumispaikkojen määrittely, lupametsästyksen lopettaminen ja suhtautuminen muiden kuin Metsähallituksen hallinnassa oleviin rakennuksiin, erityisesti luontaiselinkeinonharjoittajien tukikohtiin. Osa-alueella C on tällä hetkellä yksi luontaiselinkeinotukikohta.

7.4 Ve4 (osa-alueet A, B, C ja D)

Rajausvaihtoehto Ve4 muuttaisi koko Käsivarren erämaa-alueen kansallispuistoksi. Laajinta vaihtoehtoa koskevat samat selvitettävät asiat kuin vaihtoehtoja Ve1–Ve3 ja lisäksi erityiskysymykseksi nousee osa-alueen D halkaisevien Metsähallituksen moottorikelkkaurien kohtalo. Raittijärven kylä ja sinne johtava polkutie jäisivät

kansallispuiston sisälle, samoin Munnikurkkion käytöstä poistettu rajavartioasema rakennuksineen. Osa-alueella D on tällä hetkellä kuusi luontaiselinkeinotukikohta.

Kansallispuisto lopettaisi tässä laajuudessa käytännössä kokonaan lupametsästyksen Käsivarren alueella.

7.5 Sidosryhmien esittämät alueen nykytilan mukaiset arvot

Hoidon ja käytön suunnitteluprosessin aikana sidosryhmät pohtivat alueen nykytilaa, sen arvoja ja uhkia. Paikalliset sidosryhmät tunnustivat ja tunnustivat alueen luonto- ja maisema-arvot, mutta halusivat erityisesti korostaa alueen virkistys- ja elinkeinollisia ja toisaalta kulttuurisia arvoja. Paikallisille sidosryhmille luonnossa liikkuminen, metsästys ja kalastus ovat tärkeä osa paikallista elämäntapaa. Liikkumisesta merkittävä osa tapahtuu motorisoidusti.

Sidosryhmien mielestä retkeilijöitä ja matkailijoita houkuttelevat Käsivarren erämaahan Suomessa ainutlaatuiset maisemat, suurtunturit, erityisesti Halti ja luonnon puhtaus ja rauha. Alueella on monipuoliset mahdollisuudet virkistytymiseen ja monipuolinen palvelutarjonta, kuten kämppä- ja reittiverkosto. Tunturimaisemat ja kalastus- ja metsästysmahdollisuudet ovat matkailun yritystoiminnan perusta.

Saanatunturi on Kilpisjärven kylän keskeisiä maamerkkejä ja sillä on suuri imagomerkitys matkailulle. Saana on suosittu ja tunnettu päiväkäyntikohde. Kilpisjärvellä on perinteisen suomalaisen retkeilyn brändi ja se on vaellusretkeilyn imagokohde.

Erityisesti erämaa-alueen tärkeys saamelaiskulttuurin ja poronhoidon kannalta nähtiin arvona, mutta toisaalta tuotiin esiin, että porolaidunnus voi olla uhka alueen luonnolle ja haitata paikoin tutkimustoimintaa.

Uhkina nähtiin kaivostoiminta, luvaton maastoliikenne, luvaton rakentaminen ja maaston kuluminen ja roskaantuminen. Uhkana pidettiin myös rakenteiden rapistumista Kilpisjärven kylän läheisyydessä, mikä lisäisi maaston kulumista ja saattaisi vaikuttaa haitallisesti maisema- ja luontoarvoihin.

7.6 Sidosryhmien esittämät arvot ja uhat kansallispuiston eri toteutusvaihtoehdoissa

Sidosryhmiä on osallistettu laajasti tämän selvityksen laatimiseen. Eri kyselyiden tuloksena on hahmottunut varsin selvä kuva siitä, mitä asioita kansallispuistoehdotuksessa eniten pelätään ja vastustetaan.

Paikalliset asukkaat ovat huolissaan tämänhetkisten oikeuksiensa säilymisestä. Tärkeimmät erityisoikeudet ovat oikeus ajaa moottorikelkalla lumipeitteisessä maastossa ja metsästysoikeus.

Kolmen pohjoisimman kunnan alueella paikalliset asukkaat saavat maksuttoman maastoliikenneluvan valtion maille. Sillä saa ajaa erämaalueilla, mutta ei kansallispuistoissa. Oikeutta pidetään erityisen tärkeänä Enontekiöllä ja Kilpisjärvellä, jossa vapaa-ajanviettomahdollisuuksia on vähän ja perinteiset pilkkivedet liian kaukana hiihtäen saavutettaviksi. Erityisesti houkuttelevia kohteita on osa-alueilla B ja C, mutta maastoliikenteen rajoituksia ei haluta millekään alueelle.

Paikallisten asukkaiden metsästysoikeus on pääosin säilynyt pohjoisen kansallispuistoissa, mutta siihen ei luoteta. Kansallispuistoihin on mahdollista perustaa metsästysrajoitusalueita, ja sellaisia on tehty perustelluista syistä esimerkiksi Pallaksen–Ylläksen kansallispuistoon retkeilylle tärkeällä tunturien lakialueella. Käsivarressa rajoitusosan tarvetta voisi olla korkeintaan Saanalla, vilkkaimman käytön alueella. Osa paikallisista asukkaista harjoittaa riekon ansapyyntiä, jossa kuljetaan moottorikelkalla, joten kyse ei ole vain metsästysoikeudesta vaan myös maastoliikenteen lupakäytännöistä. Niissä kansallispuistoissa, joissa ansapyynti on mahdollista, on pyytäjillä mahdollisuus käyttää moottorikelkkaa.

Jos puisto perustetaan, lupametsästys siellä todennäköisesti loppuisi. Lupametsästys on tärkeää alueilla C ja D.

Yrittäjät ovat huolissaan toimintaedellytyksistään kansallispuistossa. Ohjelmanpalveluyrittäjät vastustavat puistoa erityisesti. He pelkäävät sen lopettavan koko elinkeinon, koska motorisointua matkailua rajoitetaan, tai vähintään estävän elinkeinon laajentamisen ja kehittämisen. Kalastusmatkailijoiden pelätään suuntaavan matkansa yhä enemmän Ruotsin puolelle, erityisesti Rostojärvelle, jonne pääsee lentäen Kilpisjärveltä. Erityisesti rautujärvet ja niille pääseminen on ohjelmanpalveluyrittäjille tärkeää.

Yrittäjät toivoisivat päinvastoin Metsähallitukselta sallivampaa linjaa suhtautumisessa yrittäjien toiveisiin, kuten tukikohtien perustamiseen, mihin erämaalaki ei anna mahdollisuutta ja kansallispuistolaki todennäköisesti vielä vähemmän.

Kalastusta edustavat sidosryhmät ovat samoin huolissaan Enontekiön kunnan ainoille rautuvelisille pääsemisestä. Kalastus vaikeutuisi, jos moottorikelkan käyttö kiellettäisiin. Tämä selvitys lähtee siitä, että paikallisille ihmisille varmistettaisiin oikeus päästä tärkeimmille, edellä luetelluille kalavesille myös moottorikelkalla.

Kilpisjärven kyläläisten suurin huoli koskee kylän tulevaisuutta. He pelkäävät, että kansallispuisto tuo enemmän haittoja kuin hyötyjä matkailuelinkeinolle, josta kylä on hyvin riippuvainen. Pieni osa kyläläisistä uskoo kuitenkin kansallispuiston takaavan luonnon kestäväen käytön ja arvelee, että puisto olisi matkailun vetovoimatekijä. Todennäköistä on, että majoitusyrittäjät hyötyisivät samalla kun ohjelmanpalveluyrittäjät menettäisivät osan asiakkaistaan nykyisillä palvelutarjonnan vaihtoehdoilla. Toisaalta monet ovat tuoneet esiin myös huolen siitä, mitä tapahtuu, jos kansallispuisto houkuttelee merkittävästi lisää matkailijoita Kilpisjärvelle ja nimenomaan Saanalle ja sen ympäristöön. Olisiko seurauksena ennististä pahempia kulumisvaurioita ja lisää luvatonta kelkkailua?

Kyläläiset ovat olleet huolissaan myös Kilpisjärven kylän norjalaisten asiakkaiden ja mökkiläisten puolesta. Norjan mediassa on keskusteltu puistoehdotuksesta ja siitä, minkälaisia ongelmia puistosta olisi norjalaisille mökinomistajille. Mökkiläisillä ei kuitenkaan ole paikallisten asukkaiden erityisoikeuksia, joten puistohanke vaikuttaisi heihin lähinnä siltä osin, kuinka moottorikelkkailua rajoitettaisiin nykyisillä urilla. Tämän selvityksen mukaiset rajaukset poistaisivat norjalaisilta yksittäisiltä kelkkailijoilta vain Saanan reitin pohjoisen osan ja mahdollisuuden käyttää Saanajärvellä pilkillä moottorikelkalla.

Enontekiön kunta on ilmoittanut, että jo puheet mahdollisesta kansallispuistosta ovat haitanneet investointeja Kilpisjärvelle.

Saanalla harrastetaan varjoliittoa, jossa ihminen hinataan moottorikelkalla kevättalvella tunturiin ja liittää sieltä varjon varassa alas. Myös leijahiihtoon käytetään kelkan vetoapua ja lajien harrastajat ovat huolissaan harrastusmahdollisuuksistaan.

8 Palvelut ja niiden lisätarve

Suurin palvelujen lisätarve on vaihtoehto Ve1:n alueella, jossa kävijäpaine ja sen oletettu kasvu on suurin. Saanan ympäristössä pitäisi kyetä ohjaamaan ihmisten kulkeminen siten, että maasto ei kuluisi eikä esimerkiksi leiriytyminen haittaisi kasvillisuutta. Yleiskaavaluonnoksessa on linjattu, että Saanan poluille ohjataan pääasiassa Mallan P-paikalta ja P-paikalle tulisi toteuttaa uusi opastuspiste. Pitkokset ovat monin paikoin jo elinkaarensa päässä, ja myös Saanan päälle rakennetut portaat kaipaavat lähivuosina kunnostusta. Polkujen kulutuskestävyyttä tulisi lisätä erityisesti sora- ja kivirakentamisen keinoin Pallaksen–Ylläksen kansallispuistosta saatujen kokemusten mukaan.

Reittiviitoituksen parantaminen ja uusiminen on jatkuvasti käynnissä. Jos alueelle perustettaisiin kansallispuisto, sen pitäisi näkyä myös Kilpisjärvelle tullessa ja kylällä uusina opasteina. Luontotalon tulisi olla avoinna ympärivuotisesti. Varsinkin puiston alkuaikoina opastuksen tarve olisi suuri. Yrittäjät tarvitsisivat lisää tietoa alueen luonnosta ja kansallispuiston luontomatkailukäytöstä. Myös valvontaresursseja kaivattaisiin lisää kelkkailun sesonkiaikoina, sillä suuri osa rikkeistä tapahtuu juuri tällä kylän lähialueella. Ruotsissa on herätty kelkkailun haittoihin ja suositulla Duoipalin alueella kiellettiin kelkkailu talvella 2013 poronhoitajien vaatimuksesta. Jos kielto jää pysyväksi, voi olla, että kelkkailijat etsivät uusia kelkkailumahdollisuuksia Suomen puolelta ja suuntaavat yhä useammin erämaa-alueen urille.

Reittejä ja niiden viitoitusta tulisi parantaa myös Kilpisjärven kylän ympäristössä kansallispuiston ulkopuolella Kilpisjärvi 2020 -hankkeen suunnitelmien mukaisesti. Esimerkiksi hyvin hoidettu ja viitoitettu moottorikelkkareitistö vähentäisi kelkkailijoiden harhautumista puistoon.

Kilpisjärven kylän majoituskapasiteetti, noin 1 400, on sesonkiaikana käytössä kokonaan. Kansallispuisto lisäisi majoitustarvetta, koska sen perustaminen todennäköisesti lisäisi kävijämäärää ja ehkä myös viipymää. Oletettavasti suuri osa uusista kävijöistä olisi päiväkävijöitä, eli yöpyisi puiston ulkopuolella, mutta retkeilisi puistossa.

Kansallispuistosta ympäristölleen koitua aluetaloudellinen hyöty riippuu paljon ympäristön palvelutarjonnasta. Kokemusten mukaan kansallispuistostatus tuo uusia matkailijaryhmiä, uusien palvelujen kysyntää ja kansainvälistä kiinnostusta. Monilla alueilla puiston perustaminen on tuonut huomattavaa kävijämäärien kasvua. Jos kansallispuisto perustettaisiin Ve2:n mukaisesti eikä tässä selvityksessä esitettyjä poikkeamia toteutettaisi, vähenisi turistien määrä ainakin alkuvaiheessa ohjelmapalveluyrittäjien asiakkaiden osalta merkittävästi.

Kilpisjärven kylä kärsii jo nyt vanhentuneen infrastruktuurin puutteista. Erityisesti tämä näkyy lähes jokavuotuisina jätevesiongelmoina ja sähkökatkoina. Kansallispuiston perustaminen lisäisi toisaalta paineita näiden asioiden kuntoon saattamiseksi, toisaalta se voisi tuoda myös lisäresursseja.

Muilla kansallispuistoehdotuksen alueilla palvelujen tarve ei lisääntyisi yhtä paljon kuin valtatie lähialueella Ve1. Huollon tarve voisi lisääntyä, jos kävijämäärän kasvu näkyisi myös kauempana erämaassa. Jos matkailukäyttö keskitettäisiin nykyistä tiukemmin tietyille alueille, olisi tarvetta lisätä palvelurakenteita, esimerkiksi kuivakäymälöitä ja ehkä rakentaa joillekin järville lentoliikennettä palvelevia rakenteita.

9 Kansallispuiston perustamis- ja ylläpito-kustannukset

Kansallispuiston selvitysalue on kokonaan valtion maata ja Metsähallituksen hallinnassa. Alue on muodostettava luonnonsuojelulain mukaisesti suojelualuekiinteistöksi ja tehtävä tarvittavat rajankäynnit. Työmäärä ja kustannukset riippuvat valittavasta rajausvaihtoehdosta. Kansallispuistoksi suunniteltu alue sijaitsee metsärajan yläpuolella ja on miltei aukeaa maastoa, mutta tunturikoivikko on paikoin tiheää ja vaikeakulkuisella alueella jokilaaksoissa, mikä hidastaa rajan avaamista. Pitkät etäisyydet ja haasteelliset olosuhteet nostavat kustannuksia. Luonnonsuojelulain mukaista merkintää ei suoritettaisi valtakunnan rajalle. Puuttomilla alueilla joudutaan käyttämään merkkipaaluja. Rajojen merkintä varsinkin Kilpisjärven lähialueella olisi tehtävä viipymättä.

Suojelualuekiinteistön toimitusmuotona tulisi olemaan hankeusjako. Kansallispuiston kiinteistöksi muodostaminen kestäisi noin kaksi vuotta.

Riippuen valittavasta vaihtoehdosta tulisi Ännjaloanjin ja Saanan lakisäätteiset suojelualueet lakkauttaa ja liittää niiden alueet kansallispuistoon. Kansallispuistolle tulisi laatia hoito- ja käyttösuunnitelma, jossa soveltuvin osin hyödynnettäisiin vuonna 2012 aloitetun hoito- ja käyttösuunnittelutyön aineistoa. Kansallispuisto perustetaan yleiseksi luonnonnähtävyydeksi ja sen tavoitteissa korostuvat erämaa-alueeseen verrattuna virkistys- ja matkailukäyttö ja opetus. Jos osa selvitysalueesta jäisi erämaa-alueeksi, jatkettaisiin erämaa-alueen hoidon ja käytön suunnittelua samanaikaisesti kansallispuiston suunnittelun kanssa ja tarkasteltaisiin alueen käyttöä kokonaisuutena.

Hoito- ja käyttösuunnitelman pohjaksi pitäisi tehdä mm. lajistokartoituksia ja paikoin tarkentaa luontotyyppitietoja, varsinkin alueilla, joille suunniteltaisiin uusia rakenteita tai reittien uudelleen linjaamista.

Käsivarren suurtuntureiden kansallispuistossa olisi tärkeää parantaa mahdollisimman pian Kilpisjärven lähialueen reitistöjen ja muiden palvelurakenteiden kuntoa. Kilpisjärven lähialueen reitistöt tulisi nostaa uudelle tasolle Pallastunturien reitistöjen tapaan. Alueelta puuttuvat tienvarsioasteet. Mallan P-paikalle tulisi rakentaa opastuspiste. Luontotupa olisi avoinna ympäri vuoden.

Kansallispuiston perustamisvaihe lisäisi huomattavasti tiedontarvetta. Opastus- ja esitemateriaalin ja verkkoviestinnän kysyntä kasvaisi ja erityisesti pitäisi panostaa alueen luontoarvoista kertomiseen ja opastetun retkeilyn edistämiseen. Saanan lähialueelle pitäisi saada lisää luonnosta kertovia kohdeopasteita, joita voisi toteuttaa myös virtuaalisena. Opastuksessa olisi erityisesti huomioitava paikallisten asukkaiden ja vapaa-ajan asukkaiden tiedontarve.

Valtio on suunnannut yhä enemmän luontomatkailuinfran rakentamisen rahoitusta nimenomaan kansallispuistojen palveluvarustuksen parantamiseen ja lisäämiseen. Tämä olisi todennäköistä myös selvitysalueella, jos alueelle perustetaan kansallispuisto.

Metsähallituksen pitäisi lisätä yhteistyötä Enontekiön kunnan ja alueen asukkaiden ja yrittäjien kanssa varsinkin kansallispuiston perustamisvaiheessa.

Taulukossa 5 on arvioitu kansallispuiston perustamisen taloudellisia vaikutuksia ja lisäresurssitarpeita vuoteen 2020 saakka viiden eri toteutusvaihtoehdon mukaisesti.

Kansallispuiston perustaminen alentaisi Metsähallituksen metsästys- ja kalastusluvista saamia tuloja, jos kalastus- ja metsästyslupien myynti vähenisi. Vaikutukset riippuisivat rajausvaihtoehdosta. Suurin vaikutus seuraisi vaihtoehdosta Ve4, joka lopettaisi lupametsästyksen kokonaan Käsivarren alueella. Kalastusluvan ostajista suuri osa kuljetetaan kalastuskohteille moottorikelkalla tai ilma-aluksella. Vaihtoehdon Ve1 alueella vaikutuksia olisi vähän, muilla alueilla paljon.

Taulukko 5. Käsivarren kansallispuiston kustannusvaikutukset (euroa).

Kertaluonteiset perustamiskustannukset	Ve1	Ve2	Ve3	Ve4
Kiinteistönmuodostus ja merkintä	91 000	253 000	286 000	508 000
Hoidon ja käytön suunnittelu (4–8 htkk + matkakulut)	20 000	30 000	32 000	40 000
Luonnonsuojelun ja -hoidon toimenpiteet	10 000	30 000	40 000	45 000

Retkeily, luontomatkailu ja opastusviestintä					
I Investoinnit (2014–2020)	Ve0 (ei toteuteta)	Ve1	Ve2	Ve3	Ve4
Pysäköintipaikka, tienvarsiopasteet	20 000	55 000	55 000	55 000	92 000
Reitit ja palveluvarustus	175 000	725 000	1 725 000	2 131 000	2 825 000
Opastusviestintä	10 000	60 000	60 000	60 000	100 000
Yhteensä	205 000	884 000	1 840 000	2 246 000	3 017 000

II Hoidon ja ylläpidon kustannukset/vuosi	Ve0 (ei toteuteta)	Ve1	Ve2	Ve3	Ve4
Puu- ja käymälähuolto	197 000	326 000	356 000	376 000	468 000
Opastus (luontotalo)	33 000	75 000	75 000	75 000	75 000
Kalusto	10 000	20 000	20 000	20 000	20 000
Yhteensä	240 000	421 000	451 000	471 000	563 000

10 Kansallispuiston aluetaloudelliset vaikutukset

Talousvaikutukset lasketaan Metsähallituksen luontopalvelujen ja Metsäntutkimuslaitoksen yhteistyössä kehittämällä menetelmällä, joka perustuu Yhdysvalloissa käytössä olevaan MGM2-malliin. Menetelmässä hyödynnetään käyntikertatietoja, kävijöiden rahankäyttötietoja sekä rahan kiertämistä paikallistaloudessa kuvaavia kertoimia. Kokonaistulovaikutukset tarkoittavat kävijöiden rahankäytöstä lähialueelle syntyviä välittömiä ja välillisiä tulovaikutuksia/vuosi. Menetelmässä tarkastellaan vaikutuksia paitsi kaikkien kävijöiden osalta, myös erikseen niiden kävijöiden osalta, joille selvityksen kohteena oleva alue oli matkan päässä.

Em. tavalla laskettuna Kilpisjärvi–Käsivarsi-alueen kokonaistulovaikutus oli vuonna 2012 4,9 miljoonaa euroa, kun käyntimäärä oli 79 000. Suomen suosituimman kansallispuiston, Pallas–Yllästunturin, käyntimäärä oli 473 000 ja tulovaikutus 33,3 miljoonaa euroa. Suomen kansallispuistojen käyntimäärät ovat jatkuvasti kasvaneet.

Käsivarren kansallispuiston perustamisella olisi kielteisiä aluetaloudellisia vaikutuksia, jos motorisoitu matkailu kiellettäisiin puiston alueella kokonaan, sillä motorisoidut kuljetuspalvelut ja safarit ovat alueen ohjelmapalveluyrittäjien yritystoiminnan perusta. Esimerkiksi keväistä kalastusmatkailua rautujärville on välimatkojen ja olosuhteiden takia mahdoton jatkaa ja kehittää, ellei asiakkaita voi kuljettaa moottorikelkoilla. Kesäaikainen kalastusmatkailu taas tukeutuu lentokuljetuksiin, joita myös vaeltajat hyödyntävät.

11 Kansallispuiston perustamisen sosiaaliset vaikutukset

Aloitteen Käsivarren suurtureiden kansallispuiston perustamiseksi teki yhdistys Saanan luonnonystävät – Luomus ry. Kansallispuiston perustamista esitti myös Juhani Laitinen omassa ehdotuksessaan.

Enontekiön kunta ja yrittäjät ilmoittivat vastustavansa kansallispuistoa pian sen jälkeen, kun ympäristöministeriö uutisoi ehdotuksen etenemisestä jatkoselvityksen kohteeksi. Kilpisjärven kyläläiset keräsivät kansallispuistoa vastustavan adressin ja kyläkokous vastusti puistoa yksimielisesti. Ehdotus on saanut julkisuudessa hyvin vähän paikallista tukea, mutta Metsähallituksen tekemässä kyselyssä ja verkkokeskustelussa tukea on kuitenkin osoitettu.

Kilpisjärven yleiskaavoitusta pohjustaneessa Kilpisjärvi 2020 -hankkeessa tuli esille monia jännitteitä, jotka vaikuttavat myös kansallispuistot selvitykseen. Toisaalta nähdään tärkeänä kehittää Kilpisjärven kylää ja sen matkailua, toisaalta pelätään, että kasvavista kävijämääristä olisi haittaa luonnolle ja paikallisten asukkaiden elämälle. Erityisesti ohjelmapalveluyrittäjät ovat huolissaan toimintamahdollisuuksiensa kaventumisesta ja siitä, että paikallisilla yrittäjillä ei ole erityisasemaa kilpailussa asiakkaista. Yrittäjien mielestä kasvavaan retkeilijöiden ja päiväkävijöiden määrä ei voi korvata menetettyjä tuloja, jos motorisoidut ohjelmapalvelut eivät ole enää mahdollisia alueella. Niiden käyttäjä, usein metsästäjä tai kalastaja, jättää selvitysten mukaan enemmän rahaa kohdealueelle kuin retkeilijä.

Kansallispuiston hyväksyttävyyteen vaikuttaa paljon se, kuinka suhtaudutaan motorisoidun matkailun ja paikallisten asukkaiden talviaikaisen maastoliikenteen jatkumiseen alueella. Ennakko-käsitys on ollut, että kaikki tämä kielletään, mikä on vaikuttanut suhtautumiseen kansallispuiston selvityshankkeeseen. Lentokuljetusten kieltämisen on epäilty johtavan siihen, että lentoyrittäjät poistuvat alueelta, mikä vaikeuttaisi mm. pelastustoimintaa.

Metsästyslupia ei myytäisi kansallispuistoon. Kansallispuistot selvitystä varten tehdyn metsästäjäkyselyn mukaan lupametsästyksen lopettami-

sella ei olisi juuri merkitystä osa-alueilla A ja B. Paikallisten metsästys-oikeus jatkuisi kansallispuistossa. Saaliin hakuun ja hirvenmetsästyksen järjestelyihin myönnettäisiin maastoliikennelupia.

Selvitysalue on tärkeää porotaloudelle ja saamelaiskulttuurin säilymiselle. Kansallispuiston perustamisella olisi enemmän myönteisiä kuin kielteisiä vaikutuksia näihin toimintoihin. Poronhoitotöissä maastoliikenne olisi sallittua kuten kaikissa muissakin kansallispuistoissa. Poronelinkeinon parista on saatu enemmän tukea kuin vastustusta kansallispuiston perustamiselle, mutta muutamat poromiehet ovat olleet huolissaan siitä, voisiko kansallispuistoon saada poikkeuslupia vahinkoa tuottavien suurpetojen poistamiseen. Lainvalmistelussa tulisi varmistaa, että poikkeuslupien saanti olisi mahdollista.

Selkeintä tukea kansallispuiston perustamiselle on saatu tutkijoilta ja perinteisen retkeilyn harrastajilta. Luonnonsuojelujärjestötkään eivät ole yksimielisesti kannattaneet ajatusta uudesta puistosta.

Norjalaiset vapaa-ajan viettäjät ovat taloudellisesti erittäin tärkeitä Kilpisjärven kylälle, ja on pelätty, että kansallispuiston perustaminen karkottaisi heidät. Norjalaisille olisi merkitystä lähinnä sillä, säilyisivätkö Saanajärvelle ja erämaa-alueelle vievät Metsähallituksen moottorikelkkaurat käytössä ja ylläpidettäisiinkö lähialueen latuverkkoa.

Enontekiön kunta on ilmoittanut, että jo puheet kansallispuiston perustamisesta ovat vähentäneet halukkuutta investoida alueelle. Muualta maasta on kokemuksia, että kansallispuiston perustaminen on esimerkiksi lisännyt kiinnostusta vapaa-ajan rakentamiseen. Enontekiö on niin etäällä suomalaisista asiakkaista, että muualta saatuja kokemuksia ei voi sellaisenaan yleistää koskemaan Käsivarren aluetta.

Esillä olleista vaihtoehtoisista rajauksista on vähiten vastustusta ja eniten kannatusta herättänyt Ve1, eli Saanan ympärille ja erämaa-alueen ulkopuolelle sijoittuva osa-alue A. Tämä Kilpisjärven lähialue ei ole motorisoidulle matkailulle tärkeä, ja vain pieneltä osalta metsästyksen lupa-alueita.

Metsähallitus on osallistanut sidosryhmiä ja alueen käyttäjiä monin tavoin. Selvitystyö aloitettiin helmikuussa kokouksella, johon kutsuttiin vuonna 2012 alueen hoito- ja käyttösuunnittelun ohjausryhmään valitut sidosryhmien edustajat. Heiltä pyydettiin ehdotuksia siitä, mitä muita tahoja pitäisi lisäksi osallistaa. Elokuussa järjestettiin toinen kokous, jossa sidosryhmillä oli tilaisuus antaa palautetta selvitysluonnoksesta.

Kahdenkeskisiä keskusteluja on käyty Enontekiön kunnan ja Lapin liiton edustajien kanssa.

Paikallisille asukkaille järjestettiin kolme kyläiltaa, Hetassa, Kaaresuvannossa ja Kilpisjärvellä. Sidoryhmien mielipiteitä mahdollisen puiston rajauksesta ja sen tärkeydestä omalle toiminnalle selviteltiin kirjallisella kyselyllä, joka lähetettiin 37 taholle. Sama kysely oli vastattavissa Metsä-

hallituksen verkkosivuilla, joiden kautta vastaajia oli 110.

Keväällä 2013 järjestettiin Kilpisjärvellä myös norjankielinen yleisötilaisuus.

Osalle vuonna 2012 metsästyslupan lunastaneita lähetettiin webropol-kysely, johon vastasi 60 henkilöä.

Selvitysalueella toimiville yrittäjille tehtiin pääosin haastatteluna kysely, johon saatiin vastaus 27 yritykseltä.

Verkkokeskustelua käytiin viikon ajan huhtikuussa. Käsivarren verkkokeskustelu oli suosituin Metsähallituksen tähän mennessä järjestämistä, mikä osoittaa alueen herättämää mielenkiintoa ja myös jännitteitä. Keskusteluun tuli yli 150 kommenttia ja sitä on luettu yli 8 000 kertaa.

12 Kansallispuiston perustamisen keskeiset edellytykset

Metsähallituksen näkemyksen mukaan Käsivarren suurtuntureiden alue täyttäisi luonnonsuojelulain 10 §:n ja 11 §:n mukaiset kansallispuiston perustamisedellytykset.

- Alue on luonnon- ja maisema-arvoiltaan valtakunnallisesti merkittävä.
- Käsivarren alueen edustama luonnonmaantieteellinen alue puuttuu Suomen kansallispuistoverkosta. Kansallispuisto käsittäisi Suomen oloissa ainutlaatuisen kokonaisuuden tunturialueen luontotyyppejä ja eliöyhteisöjä.
- Käsivarren kansallispuisto kytkeytyisi sitä ympäröiviin Suomen ja naapurimaiden suojelualueisiin ja muodostaisi norjalaisen Reisan kansallispuiston kanssa valtioiden rajat ylittävän edustavan kansallispuistokokonaisuuden.
- Selvitysalueen virkistys- ja matkailukäyttö on monipuolista, ja kansallispuiston perustaminen tukisi kestävän luontomatkailun kehittymistä alueella.
- Kansallispuiston perustaminen antaisi aluetta hoitavalle Metsähallitukselle nykyistä paremmat mahdollisuudet ohjata alueen käyttöä niin, että vältetään luonnolle ja muille kävijöille aiheutuva häiriö, esimerkkinä luvattomaan rakentamiseen tai maastoliikenteeseen puuttuminen.

Metsähallitus on harkinnut eri rajausvaihtoehtoja, ja päätynyt seuraavaan:

- Esillä olleista kansallispuiston rajausvaihtoehtoista vaihtoehto Ve2 (A+B alue) sisältäisi selvitysalueen luonto- ja maisema-arvoiltaan arvokkaimmat osat. Tällä alueella myös käytön ohjauksen ja yhteensovittamisen tarve on suurin. Se olisi luonto- ja maisemakriteerein paras rajausvaihtoehto.
- Rajattu kansallispuisto voisi olla helpommin hyväksyttävissä kuin koko alueen perustaminen kansallispuistoksi. Perinteiselle erämaan käytölle jäisi selkeästi omat, laajat alueensa ja mm. lupametsästyksen ja moottorikelkkailun jatkuisivat erämaa-alueeksi jäävällä osalla nykyisellään. Rajausta tulisi kuitenkin tarkentaa ja parantaa suojelun ja eri käyttömuotojen parhaan kokonaisuuden saavut-

tamiseksi. Rajausta voisi laajentaa Poronon länsipuolella, Norjan rajalla, etelään Reisan kansallispuiston etelärajaan saakka. Vaihtoehdon Ve2 hyväksyttävyyttä edellyttäisi, että puiston perustamislaissa

- taattaisiin paikallisille asukkaille metsästysoikeuden jatkuminen ja maanhaltijan luvalla moottorikäyttöisten ajoneuvojen käyttö metsästyksen järjestelyyn ja saaliin hakemiseen
- sallittaisiin paikallisille asukkaille maanhaltijan luvalla moottorikelkan käyttö riekon ansapynnin yhteydessä
- sallittaisiin luontaiselinkeinonharjoittajille kulkeminen moottorikäyttöisellä ajoneuvolla
- sallittaisiin paikallisille asukkaille maanhaltijan luvalla moottorikelkan käyttö kalastuksen yhteydessä tärkeimmille järville kulkemiseen (Somasjärvi ja -lompolo, Seitajärvi, Muoddajärvi, Harrijärvi (Inggajärvi), Toskaljärvi, Meeko- ja Skadjajärvet, Vuomakasjärvi, Luohto-, Rimma- ja Urttasjärvi, Pitsusjärvi, Sienttijärvi, Salmijärvi, Saanajärvi, Jehkatsjärvi, Lossujärvi, Koddejärvi, Saarijärvi ja lähijärvet) määriteltyjä reittejä myöten
- sallittaisiin enontekiöläisille yrityksille maanhaltijan luvalla moottorikelkkasafareiden järjestäminen Haltin reitillä
- sallittaisiin enontekiöläisille yrityksille maanhaltijan luvalla asiakkaiden moottorikelkkakuljetukset seuraaville järville määriteltyjä reittejä myöten: Somasjärvi ja -lompolo, Seitajärvi, Muoddajärvi, Harrijärvi (Inggajärvi), Toskaljärvi, Meeko- ja Skadjajärvet, Vuomakasjärvi, Luohto-, Rimma- ja Urttasjärvi, Pitsusjärvi, Sienttijärvi, Salmijärvi, Saanajärvi, Lossujärvi, Koddejärvi, Saarijärvi ja lähijärvet
- sallittaisiin asiakkaiden lentokuljetukset maanhaltijan luvalla hoito- ja käyttösuunnitelmassa määriteltäville kohteille
- sallittaisiin koiravaljakoilla ajaminen hoito- ja käyttösuunnitelmassa määriteltäviä reittejä myöten

- sallittaisiin pyöräily hoito- ja käyttösuunnitelmassa määriteltävällä tavalla
- lisäksi lainvalmistelun aikana olisi selvitettävä, kuinka suhtautua luontaiselinkeinojen rahoituslain tuella perustettaviin tukikohtiin.

Koska osa-alue B on motorisoidun matkailun ja vapaa-ajan liikkumisen tärkeintä aluetta, alueen sisällyttäminen kansallispuistoon merkitsisi joko suuria muutoksia nykyiseen käyttöön tai puistolain räätälöimistä hyvin poikkeavaksi muista suomalaisten kansallispuistojen perustamislaeista.

Tästä syystä Metsähallitus pitää mahdollisena ja toimivana myös vaihtoehtoa Ve1, osa-alue A, joka käsittäisi alueet Saanan ja Kilpisjärven kylän ympärillä.

- Alueella Ve1 on vähän sellaista toimintaa, joka vaatisi erityisiä säädöksiä puiston perustamislakiin, mutta alueella on suuri ja kasvava kävijäpaine ja kiireellisin tarve parantaa reitistöjä ja ohjata ja opastaa kävijöitä.
- Muun maankäytön paineet ovat suurimmat tällä kylän lähialueella.
- Alueen luonnontieteellinen ja maisemallinen arvo sekä merkitys tutkimukselle ja opetukselle on suuri.
- Saanan kansallispuisto olisi päiväkävijöiden helposti saavutettavissa lihasvoimin ja motorisoitu matkailu ja lupametsästys voisivat jatkua erämaa-alueella, joten kielteiset vaikutukset paikallistalouteen olisivat vähäiset.
- Saanan kansallispuisto turvaisi toivotun hiljaisen alueen perustamisen Kilpisjärven kylän tuntumaan.
- Alueella ei ole tarvetta luontaiselinkeinonharjoittajien tukikohdille.
- Tässä vaihtoehdossa jäisi kansallispuiston ulkopuolelle merkittäviä luonto ja maisematarvoja, mutta toisaalta ulkopuolelle jäävät osat sijaitsisivat erämaassa, joka turvaa niitä osittain.

- Vaihtoehdon Ve1 hyväksyttävyyttä edellyttää, että puiston perustamislaissa
 - taattaisiin paikallisille asukkaille metsästys-oikeuden jatkuminen ja maanhaltijan luvalla moottorikäyttöisten ajoneuvojen käyttö saaliin hakemiseen
 - sallittaisiin paikallisille asukkaille moottorikelkan käyttö maanhaltijan luvalla riekon ansapyynnin yhteydessä
 - sallittaisiin luontaiselinkeinonharjoittajille kulkeminen moottorikäyttöisellä ajoneuvolla
 - sallittaisiin pyöräily hoito- ja käyttösuunnitelmassa määriteltävillä reiteillä
 - sallittaisiin koiravaljakoilla ajaminen hoito- ja käyttösuunnitelmassa määriteltävillä reiteillä
 - mahdollistettaisiin alueen läpi Saarijärven tuvalle kulkevan matkailureitin käyttö joko puiston rajauksella, uran uudelleen sijoittamisella tai sallimalla käytön jatkuminen nykyiseen tapaan
 - sallittaisiin maanhaltijan luvalla moottorikelkan käyttö kalastuksen yhteydessä kylältä etelän suunnasta Saanajärvelle johtavalla pistouralla ja paikallisille asukkaille Jehkatsjärvelle määriteltyä reittiä pitkin.

Alueen hoidon ja käytön kustannukset lisääntyisivät jonkin verran kansallispuiston perustamisen johdosta. Etenkin Saanan alueen palvelurakenteiden parantaminen vaatisi lisärahoitusta. Niin opastustoiminnan kuin huollon henkilöresursseja pitäisi lisätä pysyvästi nykyisestä. Kansallispuiston toiminnan ja hyväksyttävyyden kannalta olisi tärkeää, että Metsähallituksella olisi resursseja panostaa yrittäjäyhteistyöhön ja verkostoitua nykyistä paremmin yritysten kanssa. Kansallispuiston hyödyt aluetaloudelle riippuvat siitä, onko tai kehittykö alueelle kansallispuiston mahdollisuuksia hyödyntävää yritystoimintaa.

13 Lausuntoyhteenveto

Selvityksestä pyydettiin lausunnot 37 taholta. Lausuntoja saatiin 27 kappaletta. Lausuntojen lisäksi yksityiset ihmiset antoivat neljä muistutusta selvityksestä.

Perustamisedellytysten selvitys jakoi voimakkaasti mielipiteitä, mikä oli nähtävissä selvitysprosessin alusta alkaen. Saaduista lausunnoista kymmenen oli kielteistä, kaksitoista myönteistä ja viidessä ei otettu kantaa kansallispuiston perustamiseen vaan kommentoitiin selvitystä muuten.

Käsivarren kansallispuiston perustamista vastustavat useimmat paikallisia asukkaita ja luonnonkäyttäjiä edustavat tahot kuten Enontekiön kunta ja yrittäjät, Kilpisjärven kyläyhdistys, Lapin liitto ja kalastusta ja metsästystä edustavat lausunnonantajat. Kunnan kanta on, että puistoesitys on maakuntakaavan vastainen ja selvityksessä olisi siksi pitänyt todeta, että hanketta ei voida toteuttaa. Tärkeimmiksi puiston vastustamisen syiksi nousivat sen oletettu kielteinen vaikutus matkailun yritystoimintaan ja paikallisten asukkaiden oikeuksien rajoittaminen. Paikalliset asukkaat pelkäävät menettävänsä kalastus- ja metsästysoikeytensä vähitellen, vaikka ne puiston perustamisvaiheessa luvattaisiin turvata.

Myönteisen lausunnon antoivat melkein kaikki poronhoitoa, tutkimusta, luonnonsuojelua tai retkeilyä edustavat tahot kuten Saamelaiskäräjät, Käsivarren paliskunta, Paliskuntain yhdistys, Kilpisjärven biologinen asema, Lapin luonnonsuojelupiiri ja Suomen Latu. Puiston kannattajat näkevät puiston perustamisen parhaana tapana taata luontoarvojen säilyminen ja torjua uhkia, joihin nähtiin mm. motorisoitu matkailu, matkailun kasvu ja sen aiheuttamat jäljet, esimerkiksi maaston kuluminen. Puiston nähtiin myös tukevan saamelaiskulttuuria ja turvaavan porojen laidunrauhaa, kunhan puiston säädökset eivät estäisi petovahinkoja aiheuttavien eläinten poistamista. Puiston kannattajat toivoivat, että kansallispuistostatus toisi aluetta hallinnoivalle Metsähallitukselle lisäresursseja opastukseen, retkeilyinfrastruktuurin rakentamiseen ja valvontaan. Erityisesti valvonnan lisäämisen tarve mainittiin monessa lausunnossa.

Suomen Porosaamelaiset kiistivät selvityksen lähtökohdat ja pitivät sen käsittelytapaa lainvastaisena. Heidän lausuntoaan ei tulkittu myönteiseksi eikä kielteiseksi.

Lapin ELY-keskus ja Metla eivät ottaneet kantaa puolesta tai vastaan, mutta kommentoivat selvitystä monipuolisesti.

Lausunnonantajat olivat yhtä mieltä alueen luontoarvojen ainutlaatuisuudesta, mutta puiston vastustajien mielestä alueen käyttö ei uhkaa luontoarvoja ja nykyinen suojelutaso on riittävä. Selvitystä toisaalta kiiteltiin, erityisesti luontotietojen perusteellista esittelyä, ja toisaalta arvosteltiin. Etenkin aluetaloudellisten vaikutusten arviointia pidettiin ylimalkaisena ja vaadittiin, että asiasta pitäisi laatia kunnollinen selvitys, jossa käytettäisiin pohjatietoina myös Enontekiön kunnan teettämän yrittäjäkyselyn tietoja. Jossakin lausunnossa pidettiin harhaanjohtavana, että selvityksessä mainittiin esimerkkinä Pallas–Ylläs-tunturin kansallispuiston matkailutulo, kun taas toisen lausunnon mukaan vertailu siihen näyttää hyvin, millaista hyötyä kansallispuistosta voi olla aluetaloudelle.

Enontekiön kunta esitti, että puiston perustamisen negatiiviset vaikutukset pitäisi selvittää. Metsähallitus katsoo, ettei kansallispuiston perustamisen mahdollisia vaikutuksia voi ennakoida tässä vaiheessa. Selvityksessä mainitut luvut perustuvat niihin aineistoihin, joita oli käytettävissä, ja ne on saatu vertailukelpoisilla menetelmillä. Metsähallitus ei ole saanut käyttöönsä Enontekiön kunnan laatiman yrittäjäkyselyn tietoja.

Suurimmat näkemuserot liittyvät siihen, kuinka puiston arvellaan vaikuttavan Kilpisjärven kylän ja laajemmin Enontekiön kunnan elinkeinoelämään. Puiston vastustajien mielestä puiston perustaminen estäisi kannattavan luontomatkailun yritystoiminnan ja veisi näin pohjan matkailuelinkeinosta riippuvaisen kylän elämältä. Kannattajien mielestä kansallispuisto olisi merkittävä matkailun vetovoimatekijä ja edellytys kylän kehitykselle. Metsähallitus seuraa kansallispuistojen käyntimäärien kehitystä ja muualta saatujen kokemusten mukaan kansallispuistostatus lisää alueen käyntimääriä.

Kansallispuiston perustamisella olisi vaikutuksia Kilpisjärvellä vapaa-aikaansa viettävien norjalaisten toimintaan, jos Metsähallituksen moottorikelkkauria suljettaisiin. Suurinta merkitystä olisi Saanajärvelle vievän uran sulkemisella, koska se on myös norjalaisten suosima pilkkijärvi.

Prosessin aikana käydyissä keskusteluissa on vedottu monta kertaa paikallisten asukkaiden mielipiteeseen. Joissakin lausunnoissa perättiin tarkempaa selvitystä siitä, mitä paikallisella tarkoitetaan, ja arvosteltiin sitä, että kyläläisten tai poronhoitajien mielipiteitä ei ole kuultu yhtä tarkkaan ja yksilöllisesti kuin yrittäjien. Metsähallitus keskittyi selvitysprosessissa niihin asioihin, joita sidosryhmät olivat nostaneet esiin, ja eniten kysymyksiä aiheuttivat matkailun yritystoiminta, motorisoitu liikenne ja paikallisten oikeudet. Porolinkeidon piiristä ei tuotu esiin muita kansallispuistohankkeeseen liittyviä ongelmia kuin suurpetojen poikkeuslupakäytännön huomioiminen mahdollisen puiston perustamislaissa. Koska poronhoito jatkuisi kansallispuistossa pääpiirteisään samanlaisena kuin erämaa-alueella, ei pidetty tarpeellisenä kuvata selvityksessä sen käytäntöjä tarkemmin.

Monessa lausunnossa nähtiin uhkana, että lentotoiminta kiellettäisiin kokonaan, jolloin lentoyrittäjät kaikkonaisivat paikkakunnalta, mistä taas kärsisi sekä pelastustoiminta että porotalous. Selvityksessä esitetään, että lentotoiminta voisi jatkua kansallispuistossa, nykyistä säädellymmällä tavalla.

Vastustajien lausunnoista kävi ilmi lausunnonantajien luottamuspuola valtiovaltaa kohtaan. Epäiltiin, että vaikka nyt luvattaisiin ja laissakin säädettäisiin erityisoikeuksia, niitä kuitenkin kohta kavennettaisiin ja/tai poistettaisiin. Palas–Yllästunturin kansallispuisto mainittiin esimerkkinä alueesta, jossa näin on käynyt. Sinne on perustettu metsästysrajoitusalueita kiirunan suojelemiseksi ja vaaratilanteiden välttämiseksi intensiivisimmän matkailukäytön alueilla ja motorisoitua liikkumista on rajoitettu voimakkaasti. Metsästäjiä ja kalastajia edustavat tahot vastustivat kansallispuiston perustamista siksi, että pitivät todennäköisenä, että menettäisivät olemassa olevia oikeuksia.

Puiston vastustajat eivät hyväksy paikallisten moottorikelkkailun rajoittamista, mutta puiston kannattajien mielestä olisi hyvä, että sitä rajoitettaisiin nykyisestä ja liikkuminen ohjattaisiin tietyille reiteille.

Joissakin lausunnoissa nähtiin, että porolaidunnus on suurin luontoa muuttava tekijä. Pari paikallista tahoa piti kansallispuiston perustamista eriarvoistavana sen takia, että vain poromiehille jäisi lupa ajaa motorisoiduilla ajoneuvoilla puiston alueella.

Kooste Käsivarren kansallispuistoselvityksestä saaduista lausunnoista

Enontekiön kunta

- Maininta saamelaisesta poronhoidosta ja sen erityisyydestä pitää poistaa.
- Pitäisi täsmentää, millaiseen tutkimustietoon tai faktoihin perustuu seuraava väite, tai poistaa sen kokonaisuudessaan. ”Todennäköistä on, että majoitusyrittäjät hyötyisivät samalla kun ohjelmapalveluyrittäjät menettäisivät osan asiakkaistaan nykyisillä palvelutarjonnan vaihtoehdoilla”.
- Selvityksen yhteydessä pitäisi julkaista Metsähallituksen luontopalveluiden ja Metlan kansallispuistojen aluetaloudellisten vaikutusten arviointiin kehittämän menetelmän ja laskentamallin parametrit. Mahdollisista negatiivisista vaikutuksista aluetaloudelle pitää esittää selkeät laskelmat, jotka laaditaan yhteistyössä alueella operoivien yrittäjien kanssa.
- Selvitys on puutteellinen, koska siinä sivuutetaan metsästysmatkailu, joka loppuisi kokonaan kansallispuiston perustamisen myötä.
- Selvitykseen tulisi lisätä prosentuaaliset luvut puiston vastustajista ja kannattajista.
- Lentotoiminnan mahdollisen loppumisen vaikutuksia porotalouteen ei ole arvioitu.
- Paikkakuntalaisten oikeuksien kaventamista esim. maastoliikenneoikeuksien osalta ei voi hyväksyä.
- Selvitys on maakuntakaavan vastainen ja se olisi pitänyt todeta selvityksessä, samoin kun se, ettei maakuntakaavan vastaista hanketta voida toteuttaa. Metsähallituksen on pyrittävä edistämään maakuntakaavan oikeusvaikutusten toteutumista.
- Selvityksestä puuttuu vaihtoehto, ettei puistoa perustettaisi lainkaan.
- Metsähallituksen olisi tullut liittää selvitykseen maininnat sen eri kohtien laatijoista. Viranomaistoiminnan puolueettomuuden ja riippumattomuuden takia on tärkeää, että selvityksen laatijat on esitetty omilla nimillään niiden kohtien osalta, jotka he ovat virkavastuulla laatineet.

Saamelaiskäräjät

- Kannattaa Käsivarren kansallispuistohanketta lausunnossa esitetyin täydennyksin ja reunaehdoin.
- Selvityksessä todetaan, että kansallispuiston perustamisedellytyksistä olisi neuvoteltu saamelaiskäräjien kanssa. Tällaisia neuvotteluja ei ole kuitenkaan Metsähallituksen ja saamelaiskäräjien välillä tapahtunut.
- Kansallispuisto tukisi alueen elinvoimaisuutta ja saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytyksiä lausunnossa esitetyin tarkennuksin. Alueen matkailua tulisi kansallispuiston perustamisen jälkeen kehittää ekologiseksi ja panostaa lihasvoimin tapahtuvan matkailun tukemiseen ja kehittämiseen.
- Käsivarren kansallispuistosuunnitelmassa tulee erityisesti toimeenpanna biodiversiteettitoimintaohjelman tavoitetta 78) *Ohjataan pohjoisten erämaiden ja suojelualueiden maankäyttöä sekä luontomatkailuun ja luonnon monimuotoisuuteen perustuvaa elinkeinotoimintaa siten, että se kannustaa monimuotoisuuden turvaamiseen ja eri intressien yhteensovittamiseen. Edistetään tunturialueiden maankäytön kokonaisvaltaista suunnittelua Akwé: Kon -ohjeiden avulla siten, että poronhoidon ja muun maankäytön ristiriidat vähenevät ja haitalliset vaikutukset tunturiluontoon lievenevät.*
- Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan Käsivarren kansallispuiston perustaminen tukisi biodiversiteettistrategian ja -toimintaohjelman toimeenpanoa. Selvitys edellyttäisi kuitenkin arvioita kansallispuiston perustamisen vaikutuksista ilmastonmuutoksen ja vieraslajien torjuntaan.
- Saamelaiskulttuurin kannalta paras ratkaisu olisi vaihtoehto 4 (Ve4), eli laajin vaihtoehto, mikäli saamelaisporonhoidon ja saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytyksiä ei heikennettäisi nykyisestä. Vaihtoehto rauhoittaisi alueen liialliselta moottorikäyttöiseltä matkailulta ja kaivosmineraalien hyödyntämispyrkimyksiltä. Kansallispuiston perustaminen ei saa heikentää nykyisin voimassa olevia saamelaisten oikeuksia. Luonnonsuojelulain § 16 vaatimusten mukaisesti kansallispuiston tulee turvata saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytykset.

- Saamelaisporonhoidon harjoittamisen turvaamiseksi on välttämätöntä, että kansallispuiston alueella voidaan poistaa haittaeläimiä, joille on metsästyslain mukainen lupa, eli susia, ahmoja, ilveksiä ja karhuja. Ilmastonmuutoksen myötä myös ilves on noussut Enontekiön alueelle.
- Hirvenpyynti tulee sallia kansallispuiston alueella. Riekon ansapyynti tulee myös sallia kansallispuiston alueella ja moottorikelkan käyttö riekonpyynnin yhteydessä. Riekon ansapyynti on osa saamelaisten perustuslain suojelemaa kulttuurimuotoa.
- Poronhoidon edellyttämiä tukikohtia tulee edelleenkin voida perustaa kansallispuiston alueelle, eikä moottoriajoneuvojen käyttöä poronhoidossa tule rajoittaa. Poroilla tulee olla vapaa laidunusoikeus koko kansallispuiston alueella.
- Koiravaljakkotoimintaa ei tule ohjata kansallispuistoalueelle, vaan sen tulee tapahtua kansallispuiston ulkopuolisilla alueilla. Koiravaljakkotoiminta ei kuulu saamelaisten kotiseutualueen perinteisiin ja koko toiminta on lainautunut muista arktisista maista Suomeen matkailukäytön yhteydessä. Koiravaljakkotoiminnan sijasta tulisi kehittää esimerkiksi poroajeluja tai muita alueen perinteeseen soveltuvia matkailupalveluja.
- Käsivarressa käytetään lentokoneita ja mahdollisesti myös helikoptereita poronhoidon apuna ja iäkkäiden ja lasten kuljetuksiin kesäalueille. Kansallispuiston perustaminen ei saa heikentää poronhoitajien ja heidän perheidensä mahdollisuutta nauttia omasta kulttuuristaan eikä poronhoidolle tärkeitä laskeutumisaikkoja tule lopettaa kansallispuiston perustamisen myötä.
- Kansallispuiston rauhoittamisäännöissä tulee kieltää kaivosmineraalien etsintä, kaivoksien perustaminen ja koneellinen kaivu kansallispuiston alueella.

Lapin liitto

- Lapin liitto toivoo, että ministeri Niinistö lupauksensa mukaisesti arvostaa Enontekiön kunnan ja enontekiöläisten yhdistysten näkemyksiä eikä jatka Käsivarren Lappiin suunniteltua kansallispuistohanketta.
- Maakuntakaavassa osoitettujen alueiden käytön, suojelun ja vaalimisen periaatteiden sekä kaavan viranomaisia velvoittavan vaikutuksen vuoksi Lapin liitto kyseenalaistaa kansallispuiston perustamisen tarpeen.
- Kansallispuistovaihtoehtojen vaikutusten tarkastelu ei ole riittävää. Vaikutuksia matkailutoimintaan on kartoitettu yrittäjille suunnatulla kyselyllä. Oletuksena kyselyssä oli, että keskeisimmät toiminnat, moottorikelkkailu Haltin reitillä ja lentoliikenne, voisivat jatkua. Selvityksessä olisi pitänyt selvittää yrittäjäkyselyllä kansallispuiston matkailuvaikutukset myös siinä tapauksessa, ettei moottorikelkkailu ja lentotoiminta olisi enää sallittua.
- Raportista puuttuu myös kokonaan arvio elinkeinojen ja luontoarvojen tulevaisuudesta ns. 0-vaihtoehdossa, eli jos suojelupäätökset pysyvät nykyisellään eikä uutta kansallispuistoa perusteta.
- Kansallispuiston aluetaloudellinen tarkastelu (luku 7, vain 15 riviä!) on jätetty tekemättä. Tämä tarkastelu on välttämätöntä eikä selvitystä voi näin suuren puutteen vuoksi hyväksyä.
- Luvussa 4 on hyvin kuvattu, minkälaisia käytön rajoituksia kansallispuisto toisi tullessaan. Sidosryhmien pelot ovat aiheellisia – matkailuelinkeinon, erityisesti ohjelmapalveluiden harjoittamiselle tulisi monenlaisia rajoituksia.
- Nykyisillä ohjausvälineillä, erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmilla ja kaavoituksella, voidaan Käsivarren alueiden käyttö järjestää riittävällä ja tarkoituksenmukaisimmalla tavalla.

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

- Selvitys antaa perusteellisen käsityksen alueen luonnosta ja nykyisestä käytöstä.
- Hyvä että selvityksessä on otettu kantaa eri rajausvaihtoehtoihin ja tuotu esille kahden päävaihtoehdon osalta hyviä ja huonoja puolia ja mahdollisessa jatkovalmistelussa selvitettäviä asioita.
- Vaihtoehtoiset rajaukset täyttävät selvästi luonnonsuojelulain mukaiset kansallispuiston perustamisedellytykset.
- Mahdollisessa jatkovalmistelussa tulee kiinnittää huomiota siihen, ettei mahdollinen matkailukäytön lisääntyminen vaaranna alueen luontoarvoja.
- Motorisoidusta liikkumisesta aiheutuvia häiriöitä pitää vähentää keskittämällä liikkuminen tietuille reiteille.
- Kansallispuiston tavoitteissa korostuvat erämaa-alueeseen verrattuna virkistys- ja matkailukäyttö ja opetus. Matkailun asemaa kansallispuistojen käyttömuotona ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti määritelty. Jatkovalmistelussa tulisi esittää, minkälaisia matkailuun liittyviä tavoitteita kansallispuistolle asetetaan ja miten nämä otetaan huomioon. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen on kansallispuiston tärkein tehtävä.
- Voisi vielä tarkemmin vertailla nykyisen suojelutilanteen ja Kilpisjärven osayleiskaavoituksen sekä toisaalta kansallispuiston suomaa mahdollisuuksia alueen luontoarvojen turvaamiseksi. Tarkastelussa voisi pohtia, voidaanko esille tulevat suojelutarpeet toteuttaa myös muulla tavalla (esimerkiksi Saanan luonnonsuojelualueen laajennus).
- Jos kansallispuisto päätetään perustaa, hoito- ja käyttösuunnitelmassa tulee ottaa huomioon porotalous ja sen tarvitsemat reitit ja rakenteet.
- Jos rajaus Ve1 on mukana jatkovalmistelussa, tulee ottaa huomioon käynnissä oleva yleiskaavan laatiminen alueelle. Yleiskaava on pohjana myöhemmälle asemakaavoitukselle. Kunnassa on vireillä myös tuulivoima-alueita kartoittava vaihekaava.
- Matkailuelinkeinon kestävä kehittäminen tulee olla mahdollista Kilpisjärven lähialueella. Mahdollisessa jatkovalmistelussa tulee siksi panostaa Kilpisjärven lähialueen reitistöjen ja palvelurakenteiden kunnostamiseen ja ylläpitoon ja luontomatkailua tukevaan opastukseen.
- Saanan luonnonsuojelualueen laajentaminen olisi perusteltua huolimatta siitä, eteneekö puistosuunnittelu.
- Kansainvälinen liikenne kasvaa, ja siksi suunnittelussa tulee huomioida valtatie 21:n kunnostustarpeet ja mahdollisen Jäämeren radan rakentaminen sekä riittävät alueet tullin ja raja-aseman toiminnan turvaamiseksi. Pääsääntöisesti 200 metrin reittikäytävä riittää, mutta maasto-olosuhdeiden vuoksi tästä voi olla pakko poiketa.

Käsivarren paliskunta

- Kannattaa laajinta vaihtoehtoa, Ve4.

Kilpisjärven kyläyhdistys

- 30.10.2013 pidetyssä kyläyhdistyksen kokouksessa kylän asukkaat vastustivat Käsivarren kansallispuiston perustamista, kuten ovat tehneet aiemminkin, keväällä 2013 kerätyssä adressissa.
- Selvityksestä puuttuu vaihtoehto, ettei puistoa perusteta lainkaan.
- Metsähallitus ei ole puolueeton selvityksen tekijä.
- Ministeri Niinistö on useasti todennut, ettei puistoa perusteta ilman paikallisten tukea. Selkeä enemmistö Kilpisjärven kyläläisistä ei halua minkäänlaista tai -kokoista kansallispuistoa. Näin ollen on tarpeetonta antaa yksityiskohtaista lausuntoa selvityksestä.

Enontekiön yrittäjät

- Enontekiön Yrittäjät ry vastustaa ehdottomasti Käsivarren kansallispuistoa. Kansallispuistolla ei saavutettaisi mitään luonnonsuojelullisesti, sen sijaan paikallisten ihmisten mahdollisuutta harjoittaa elinkeinojaan ja liikkua luonnossa vahingoitettaisiin merkittävästi.
- Enontekiön kunnan pinta-alasta on jo nyt noin 80 % suojeltu. Kesäaikana maastoliikenne on nykyisinkin kielletty muilta kuin poronhoitajilta. Poronhoitajien kesäaikainen maastoliikenne olisi sallittua myös kansallispuistossa, joten eniten luonnon kulumista aiheuttava kesäaikainen maastoliikenne säilyisi vähintäänkin entisellään. Talvella lumipeitteen aikana enontekiöläiset saavat ajaa moottorikelkalla vapaasti, mutta ulkopaikkakuntalaiset vain sovitulla urilla oppaan kanssa. Toteutuessaan kansallispuisto kieltäisi moottorikelkkailun kokonaan muilta kuin poromiehiltä.
- Kilpisjärven kylän elinkeinorakenteelle kansallispuisto olisi tuhoisa. Monet matkailuyritykset, jotka saavat tulonsa mm. kelkkasafaritoiminnasta, joutuisivat lopettamaan. Kylässä kesäisin toimiville lentokone- ja helikopteryrityksille ei riittäisi asiakkaita, jos ne saisivat lentää vain Ruotsin puolelle. Lentotoimintayritysten poistuminen heikentäisi entisestään kylän turvallisuutta.
- Kansallispuiston tavoitteet ovat ristiriitaiset: halutaan suojella luontoa mutta toisaalta vakuutellaan että tulisi lisää matkailijoita. Jos puisto toisi lisää kävijöitä, se lisäisi herkän maaston kulumista.
- Puisto toisi todennäköisesti resursseja Metsähallitukselle, mutta se ei korvaisi yrityksistä menettäviä kymmeniä työpaikkoja ja tuloja. Moottorikelkkailija käyttää alueella moninkertaisesti enemmän rahaa kuin vaeltaja.
- Pilkkiaarkkien käyttö kiellettäisiin puistossa, vaikka ne tuovat kunnalle ja yrittäjille tärkeitä verotuloja. Niistä ei ole vahinkoa eikä haittaa luonnolle, maksavat asiakkaat edellyttävät siistiä ja hyvin hoidettua majoitusta.
- Poronhoitajien maastoa kuluttava mönkijäliikenne lisääntyisi, jos lentoliikenne kiellettäisiin ja lentoyrittäjät lähtisivät alueelta.
- On todennäköistä, että paikallisten asukkaiden oikeudet perinteisiin metsästysmaihin ja kalavesiin vietäisiin myöhemmin, vaikka ne sallittaisiin puiston perustamislaisissa. Näin on käynyt muissakin kansallispuistoissa.
- Kansallispuistohankkeesta on jo ollut vakavia seurauksia, kun investointien rahoitus ei etene. Myös mökki- ja tonttikauppa on jäissä. Kehitys on jo pysähtynyt. Jos puisto perustettaisiin, monet perheet joutuisivat muuttamaan pois ja kylän palvelut vähenisivät.
- Tulevaisuuden kansainväliset matkailijat tarvitsevat kuljetuspalveluja päästäkseen ihailemaan luontoa. Kylän tulevaisuudelle on tärkeää, voidaanko heille tarjota niitä.
- Matkailu on Enontekiön kunnan tärkein veronmaksaja. Käytännössä kaikki kunnassa tapahtuva matkailu on luontomatkailua, joten luontomatkailuyritysten toimintaedellytysten parantaminen ja monipuolistaminen on Enontekiön kunnalle elintärkeää.

Enontekiön kehitys Oy

- Yhtyy Enontekiön kunnan, Enontekiön yrittäjät ry:n ja Lapin liiton lausuntoihin Käsivarren kansallispuiston perustamisedellytyksistä.

Peräpohjolan poliisilaitos

- Erämaalaki on riittävä alueen suojelun kannalta.
- Säätelyn ja suojelun lisääminen rasittaa asukkaita ja yritystoimintaa ja voisi vaikeuttaa pelastustoimintaa, jos lentotoiminta kävisi kannattamattomaksi ja lentoyrittäjät poistuisivat sen takia alueelta.

- Jos hanke toteutetaan vastoin paikallisten hyväksyntää, syntyy ristiriitoja ja lain kunnioitus saattaa heikentyä. Rajavartioston vartioaseman lakkauttamisen jälkeen valvontaresursseja on niukasti.
- Meekonlaakson ja Porojärven seudut ovat merkittäviä riekonpyyntialueita ja metsästyslupien myymisen lopettaminen haittaisi paikallisten toimeentuloa.
- Talviaikainen maastoliikenne ei ole ongelma vaan ihmiset käyttäytyvät vastuullisesti eikä kelkkailusta koidu ympäristöhaittaa.
- Arkeista tai lentokuljetuksista ei ole ollut haittaa.
- Paikallisille tärkeää maksutonta maastoliikenneoikeutta ei pidä rajoittaa.
- Jos puisto kuitenkin toteutetaan, vaihtoehto Ve1 on riittävä, mutta Saanan taitse kulkevan kelkkauran säilyttäminen olisi tärkeää. Rajausta pitäisi pienentää siten, että kelkkailu vanhaa uraa Muurivaaran kautta Norjan puolelta oikaisten olisi mahdollista.

Lapin luonnonsuojelupiiri

- Kannattaa Käsivarren kansallispuistohanketta ja vaihtoehtoa Ve2, koska Suomessa ei ole yhtään kansallispuistoa suurtunturialueella ja Ve2 kattaisi arvokkaimmat elinympäristöt.
- Alue on paikallisten asukkaiden perinteistä virkistys-, kalastus-, marjastus- ja metsästysaluetta ja on paikallaan, että puiston perustamislakia laadittaessa nämä oikeudet turvataan. Kannatamme muitakin selvityksessä sivulla 46 lueteltuja lievennyksiä perustamislakiin, kunhan motorisoidun liikenteen kohdentaminen tapahtuu niin, että lajistoltaan ja linnustoltaan arvokkailla alueilla ja pesintäalueilla ei sallita häiritsevää liikkumista.
- Mikäli Kilpisjärvi 2020 -kehittämishankkeen tavoitteiden mukaiset asukas- ja kävijämäärät saavutetaan, on entistäkin tärkeämpää sovitella alueiden käyttöä ja rakentamista kestäväälle pohjalle. Kunnan alueella sijaitseva kansallispuisto antaisi siihen valtionhallinnon asiantuntevaa apua ja rahoitusta. Kansallispuisto voisi tuoda paljon nykyistä enemmän hyötyä muillekin kuin matkailuyrittäjille esimerkiksi reittien ja rakennusten rakentamisen ja kunnostamisen muodossa, opastuksen tekemisessä ja ylläpidossa sekä kelkkailun valvonnassa sesonkiaikana. Kuten selvityksessä sanotaan, tulevaisuudessa Metsähallitus tulee entistä enemmän keskittämään rahoitusta kansallispuistoihin.
- Enontekiön päättäjät eivät tunnu näkevän kelkkailun haittoja. Melupäästöjen lisäksi kaksitahtimoottorikelkat jättävät paljon ympäristöpäästöjä, mm. bensiinin lisäainetta MTBE, jotka joutuvat aikanaan vesiin ja maaperään.

Lapin lintutieteellinen yhdistys

- Alueen linnustoarvot ovat suomalaisittain ainutlaatuisia ja kansallispuiston status parantaisi luontoarvojen suojelutilannetta ja turvaisi linnustolle tärkeät kohteet. Ilmastonmuutoksen vaikutusten minimoimiseksi tarvitaan habitaateiltaan monipuolisia, laaja-alaisia suojelualueita lajien elinympäristöiksi ja populaatioiden siirtymäalueiksi.
- Motorisoidun liikenteen kohdentaminen pois linnustollisesti arvokkailta ja herkiltä alueilta, kuten kosteikoilta sekä petolinnuille tärkeiltä pesimäpaikoilta, olisi tärkeää. Esimerkiksi kulkeminen Haltin reitillä olisi kohdennettava siten, että moottoriajoneuvot eivät vaurioita pieniä kosteikkoja, poistuminen reittien läheisyydestä ei olisi suositeltavaa ja retkeilijöiden mukana kulkevat lemmikit on pidettävä aina kytkettyinä.
- Paras vaihtoehto olisi mahdollisimman laaja kansallispuisto (Ve4), joka kattaisi kaikki Käsivarren arvokkaat lintualueet ja jättäisi riittävästi suojavyöhykkeitä lintualueiden ympärille. Mikäli päädytään suppeampaan rajaukseen, tulisi siihen linnuston kannalta sisällyttää Termisjärven, Ailakkajärven ja Virdnin linnustollisesti tärkeät alueet. Ve3-rajasta tulisikin tarkistaa ja laajentaa eteläisemmäksi (lausunnon liitteenä karttoja ja lista alueella pesivistä lajeista kannanarvioineen).

Kilpisjärven biologinen asema

- Kansallispuiston aluetta koneelliseen matkailuun hyödyntävien yrittäjien mielipiteet saavat suhteettoman suuren painoarvon siihen nähden, mikä on heidän toimintansa työllistyvyys. Heidän ei pitäisi antaa määrätä ja määritellä, millä tavalla aluetta tulisi ”kehittää”. Samanlainen kysely olisi pitänyt tehdä Kilpisjärven kyläläisille.
- Nykyinen poronhoito on merkittävä uhka suurtuntureiden luonnolle, koska alue on ylilaidunnettua. Kasvillisuus on niin kulunutta, etteivät eri lajit enää tuota siemeniä lisääntyäkseen, kasvillisuus supistuu ja lajisto köyhtyy. Käsivarren poromääriä tulisi pienentää ja kesäaikaista laidunkiertoa kehittää niin, että elo olisi vain vähän aikaa samalla paikalla. Porotalouden mönkijäliikenne tulisi ohjata tietyille reiteille herkän tunturiluonnon säilyttämiseksi.
- Ve1 ei vaikuta biologisin kriteerein perustellulta. Ve2:n ansio on, että tärkeimmät kalkkivaikutusalueet turvattaisiin. Rajausta tulisi kuitenkin tarkistaa ja laajentaa etelään: Tshakaljärvi valuma-alueineen, Ailakkavaaran ja Paihkasvaaran pahdat, Saanan kalkkipitoisten valumavesien vaikutusalue Saanajokeen saakka, Tierbesvarrin pahta, Harrejavrrik lampineen ja Valtijoen eteläpuolelta Poroenon alaluusua tulisi sisältyä rajaukseen.
- Luonnontieteellisin kriteerein paras rajausta olisi Ve4, joka suojelee kattavasti keskeisen tunturiluonnon, myös karuimmat luontotyypit. Laajan rajauksen kansallispuistolla voisi olla merkittävä asema arktisen alueen suojelussa (CAFF). Reisan kansallispuiston kanssa muodostuisi merkittävä kokonaisuus, jolla olisi suotuisia vaikutuksia uhanalaisten lajien, kuten kiljuhanhen, kannalta. Alueeseen voitaisiin sisällyttää myös Könkämäenon ja Lätäsenon vesistöalueet, jotka ovat kalastollisesti merkittävimmät alueet.
- Laajin vaihtoehto poistaisi kaivostoiminnan uhan mahdollisimman suurelta alueelta Käsivarresta.
- Ve2 tulisi valita Käsivarren kansallispuiston alueeksi, mutta samalla puiston yksityiskohtaisia rajoja tulisi harkita edellä esitetyn pohjalta.

Kilpisjärven Martat

- Selvitys on asianmukainen, mutta yrittäjien näkemyksiä painotetaan liikaa. Suhteellisen pieni yrittäjäryhmä, joka liikkuu lähinnä koneellisesti ehdotetuilla kansallispuistoalueilla, ei saisi määrätä ja määritellä, millä ehdoilla Käsivarren kansallispuistoon tulee ”kehittää”. Käsitteen ”paikallinen” määritelmä olisi pitänyt kirjoittaa auki. Tarkoittaako paikallinen kilpisjärveläistä vai enontekiöläistä?
- Suunnitellun kansallispuiston suurin maaston kuormittaja ei ole talviaikainen moottoriliikenne vaan ylisuuret porokarjat.
- Laajempi vaihtoehto (Ve2) tulisi valita, mutta sen rajausta pitäisi laajentaa. Saanan valumavesien alue pitäisi sisällyttää kansallispuistoon niin, että se rajautuisi Saanajokeen/Saanapuroon. Lisäksi rajausta tulisi muuttaa niin, että Tierbesvarrin pahta tulisi mukaan. Kaihtajoen kulmasta rajausta olisi vedettävä koilliseen niin, että Harrejavrrik pienine lampineen tulisi mukaan. Rajaa jatkettaisiin niin, että Valtijoen eteläpuolella Poroenon alaluusua sisältyisi puistoon.
- Talviaikainen safaritoiminta tulee sallia, koska alue on tärkeä paikallisille yrittäjille. Kesäiselle lentoliikenteelle pitäisi määritellä laskeutumispaikat.
- Paikallisten liikkumisen huomioiminen tärkeimmille kalajärville on otettu selvityksessä kattavasti esille.
- Kansallispuiston perustamisen tuomat sijoitukset alueelle ovat merkittävä asia ja kylän matkailutulot suurenevät väijäämättä, kun alueelle perustetaan kansallispuisto.
- Puisto on elinehto Kilpisjärven monipuoliselle kehittämiselle ja laajempiakin rajausvaihtoehtoja tulisi vielä pohtia.
- Laajin vaihtoehto poistaisi kaivostoiminnan uhan mahdollisimman suurelta alueelta Käsivarresta.

Enontekiön kalatalousneuvottelukunta

- Käsivarren kansallispuistohanke on perusteeton, nykyinen Käsivarren erämaa-alue turvaa riittävästi alueen luonnonsuojelulliset arvot.
- Erämaalaki turvaa kansallispuistolakia paremmin paikallisten perinteisen kotitarve- ja luontaiselinkeinokalastuksen ja mahdollistaa laajemman vesien hyväksikäytön ja edesauttaa järkipäistä kalastusta, koska esimerkiksi paikallisten asukkaiden talviaikaista maastoliikennettä ei tarpeettomasti rajoiteta.
- Alueen kalavedet ovat enontekiöläisten perinteisiä kalavesiä, joissa osassa on myös alueen kanta-tiloille merkittäviä oikeuden vahvistamia nautintaoikeuksia. Näiden oikeuksien hyväksikäyttö ei todennäköisesti olisi mahdollista perustettavassa kansallispuistossa, kuten Pallas–Ounastunturin kansallispuisto on osoittanut.

Enontekiön kalastusalue

- Erämaalaki turvaa kansallispuistoa paremmin paikallisten harjoittaman perinteisen kotitarve- ja luontaiselinkeinokalastuksen ja mahdollistaa laajemman vesien hyväksikäytön.
- Erämaalaki ei rajoita paikallisten asukkaiden talviaikaista maastoliikennettä tarpeettomasti, ja siksi se edesauttaa vesistöjen järkipäistä kalastusta.
- Erämaa-alue turvaa riittävästi alueen luonnonsuojelulliset arvot.
- Alueen kalavedet ovat enontekiöläisten perinteisiä kalavesiä, joissa osassa on myös alueen kanta-tiloille merkittäviä oikeuden vahvistamia nautintaoikeuksia. Todennäköisesti näiden oikeuksien hyväksikäyttö ei olisi mahdollista perustettavassa kansallispuistossa, kuten Pallas–Ounastunturin kansallispuisto on osoittanut.
- Kansallispuistohanke on perusteeton ja luo eriarvoisuutta paikallisen väestön keskuuteen mahdollistamalla vain poronhoitajien vapaan liikkumisen alueella.

Enontekiön riistanhoitoyhdistys

- Puistoa ei tule perustaa millään rajausvaihtoehdolla. Suojelutaso puistoksi suunnitellulla alueella on jo riittävä.
- Paikallisille metsästäjille selvityksessä esitettyjä oikeuksia kavennettaisiin, jos puisto perustettaisiin, kuten esimerkit Pallas–Yllästunturin kansallispuistosta osoittavat.
- Aluetaloudelle tärkeä metsästysmatkailu kärsisi menetyksiä, koska riekon lupametsästys loppuisi perustettavassa puistossa kokonaan.
- Ulkopaiikkakuntalaiset hirvenmetsästäjät eivät voisi osallistua muun seurueen mukana pyyntiin puiston alueella.

Peltojärven lapinkylä

- Kansallispuiston perustaminen on tarpeetonta ja luo eriarvoisuutta.
- Pallas–Yllästunturin kansallispuisto on osoittanut, millaisia haittavaikutuksia kansallispuistoista on paikallisille asukkaille. Paikallisten oikeuksia on kavennettu vastoin alkuperäisiä lupauksia ja se, että vain poronhoitajilla on oikeus moottoriajoneuvoilla kulkemiseen puistossa, on luonut eriarvoisuutta ja ristiriitoja paikallisen väestön keskuuteen. Lapinkylän näkemys on, että mahdollisiin lupauksiin ei ole luottamista Käsivarressakaan.
- Metsästysrikollisuus pysyisi paremmin aisoissa, kun paikallisilla asukkailla olisi liikkumisoikeus elinkeinon katsomatta.
- Pieninkin rajausehdotus katkaisisi kulkuyhteyden Kilpisjärven pohjoisosan kyläalueelta, mitä reittiä on välttämätön päästä kulkemaan viime lumilla. Luontaistaloudesta toimeentulonsa saavil-

le paikallisille asukkaille on välttämätöntä päästä liikkumaan maastossa kaikkina vuodenaikoina nykyään vakiintuneilla kulkuvälineillä.

Luonnontieteellinen keskusmuseo

- Kansallispuistoksi ehdotetun alueen luonnontieteelliset arvot ovat kiistattomat ja kansallispuiston perustaminen Enontekiön luoteisimpaan osaan on erittäin perusteltua.
- Vaihtoehto B on ensisijainen. Se täydentäisi Suomen kansallispuistoverkosta monipuolisesti. Rajausta tulisi tarkistaa niin, että Terbmis-tunturin pohjoisrinne sisältyisi kansallispuistoon. Jos B-vaihtoehto toteutetaan, olisi puiston putkilokasvilajisto ainutkertainen Suomen muihin kansallispuistoihin verrattuna. Alueella on noin 40 lajia, joita ei tavata muualla Suomessa ja myös sen sammal-, sieni- ja jäkälälajisto ovat Suomelle ainutlaatuisia. Alueella on EU:n luontodirektiivin silmälläpidettäviksi tai uhanalaisiksi luokiteltuja luontotyyppisiä. Niistä lajistollisesti rikkaimpia ovat lapinvuokkokankaat, joista laajimmat ovat B-alueella.
- Museon lausuntoon sisältyy putkilokasvien esiintymien lukumäärätietoja ehdotusalueilta. Esiintymätiedot korostavat sitä, että pienempi kansallispuiston rajausehdotus ei olisi kasviston suojelun kannalta riittävä.

Sammaltyöryhmä

- Käsivarren kansallispuisto täydentäisi Suomen kansallispuistoverkosta monipuolisesti ja sen luonnonsuojelulliset, etenkin lajistolliset arvot ovat valtakunnallisesti merkittävät ja ainutlaatuiset
- Alueilla A ja B esiintyy useita uhanalaisia, kalkkia vaativia tai suosivia sammallajeja, joiden suurin uhka on ilmastonmuutos ja joita ei esiinny missään muualla Suomessa
- Sammallajiston kannalta keskeisiä B-alueella sijaitsevia alueita, joilla kulun seuranta ja ohjaaminen ovat tarpeen, ovat 1) Toskaljärven pohjoispuolen kalkkialueet järven lähituntumassa ja 2) Guonjarvarrin–Tuoljehuhputin–Kahperuksen itärinteen välisen kalkkiylängön läpi kulkeva vaelluspolku. Myös alueella A liikkumisen ohjauksen tarve on ilmeinen. Kansallispuistossa luonnonsuojelullisesti arvokkaat alueet tulee ottaa huomioon reitistöjen suunnittelussa ja palvelurakenteiden sijoittelussa.
- Alueiden A ja B erottamiselle ei ole luonnontieteellisiä perusteita. Ne liittyvät myös matkailukäytön puolesta hyvin kiinteästi toisiinsa, vaikka maankäyttöpaineet yleisesti ovat Kilpisjärvellä Saanan ympäristössä kovemmat. Ilmaston lämpenemisen edetessä osa-alueen B merkitys lajiston suojelussa tulee kasvamaan voimakkaasti.
- Lajistonsuojelun kannalta mahdollisimman korkea suojelustatus turvaisi luonnoltaan arvokkaat suurtuntureiden kohteet parhaiten. Alueet A ja B ovat luonnontieteellisesti kiinteä osa samaa kokonaisuutta, eikä niiden suojelua ole mielekäästä toteuttaa erillisinä ratkaisuinä. Koska alueesta A+B ei voida perustaa luonnonsuojelulain mukaista luonnonpuistoa, on molemmat alueet sisältävä kansallispuisto todennäköisesti paras tapa edistää lajiston suojelua Käsivarren suurtuntureilla. Mahdollisesti perustettavassa kansallispuistossa tulee koota tietoa arvokkaasta lajistosta, järjestää lajiston seuranta sekä esitellä lajisto- ja luontotyyppi-arvoja matkailijoille.

WWF Suomi

- Käsivarren kansallispuisto täyttää kansallispuiston perustamisedellytykset ja täydentäisi nykyistä kansallispuistoverkkoa ja samalla myös Suomen, Ruotsin ja Norjan yhteistä suojelualueverkosta poikkeuksellisen merkittävällä tavalla.
- Pitäisi toteuttaa Ve2-vaihtoehtoa mukaisena, mutta laajentaa rajausta ainakin Poroenon itä-/pohjoispuolelle jäävällä alueella Norjan rajalla etelään Reisan kansallispuiston etelärajaan saakka.

- Käsivarren kansallispuisto olisi merkittävä uusi vetovoimatekijä matkailulle.
- Puistossa tulisi suosia omin voimin liikkumista ja rauhoittaa merkittävä osa motorisoidulta matkailulta.
- Linjaus, että enontekiöläisille yrityksille sallittaisiin moottorikelkkasafareiden järjestäminen Haltin reitillä, on perusteltu ja hyväksyttävä.
- Myös paikallisten asukkaiden moottorikelkkaliikennettä koskeva linjaus on hyvä.
- Lentomatkailu ei kuulu kansallispuistoon.
- Paikallisten asukkaiden metsästysoikeuden jatkuminen puistossa edellyttää, että puisto perustetaan riittävän laajana ja että herkimmille alueille perustetaan metsästysrajoitusalueita.

Metsäntutkimuslaitos

- Ei halua ottaa kantaa puiston perustamisen puolesta tai vastaan, mutta esittää lausunnossaan paljon kommentteja ja korjaus/lisäysehdotuksia selvitykseen.
- YM:n mukaan uusien kansallispuistojen perustamisella tulee olla paikallisten tuki. Selvityksestä käy ilmi, ettei näin ole. Erityisesti moottorikelkkailun rajoittaminen koetaan erittäin kielteisenä. Jää epäselväksi, kuinka selvityksessä kaavaillut erityisoikeudet järjestettäisiin ja olisivatko ne pysyviä. Kokemukset kansallispuistojen kiristyvistä määräyksistä ja rajoituksista ovat aiheuttaneet sen, että lupaukset etujen säilymisestä eivät vakuuta.
- Kilpisjärven norjalaisten vapaa-ajanasukkaiden näkemykset on syytä ottaa huomioon.
- Porotaloutteen kohdistuvat vaikutukset tulisi kuvata kattavammin, porotaloutta on sen tärkeyteen nähden kuvattu liian vähän.
- Myös saamelaiskulttuuri ja saamelaisten suhde puistoon ja luonnonsuojeluun on kuvattu ohuesti. Metsäntutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan kansallispuistolla on vahva kannatus nimenomaan saamelaisten ja poronhoitajien parissa. Kysymyksellä on selvä yhteys saamelaisalueen maankäyttökysymyksiin ja sitä olisi pitänyt käsitellä. Näitä Metlan tutkijan kesällä 2013 Metsähallitukselle toimittamia tutkimustuloksia ei ole hyödynnetty selvityksessä.
- Selvityksestä ei käy selvästi ilmi, miten luontoarvojen suojelutilanne paranisi nykyisestä, jos kansallispuisto perustettaisiin. Jos hanketta viedään eteenpäin, asiaan on syytä kiinnittää huomiota.
- Matkailullisesti kansallispuiston perustamisesta olisi todennäköisesti hyötyä.

Suomen Latu ry ja Tunturilatu ry

- Tukevat puiston perustamista Ve2-rajauksen mukaan. Ellei se ole mahdollista, myös Ve1-rajauksesta voidaan saada toimiva kansallispuisto.
- Kansallispuistostatus lisäisi alueen retkeilypalveluja, niiden laatua ja alueen tunnettavuutta myös Suomen ulkopuolella.
- Käsivarren alue on luonnonoloiltaan ainutlaatuinen ja siksi erittäin tärkeä retkeily- ja vaelluspaikka.
- Jokamiehenoikeuksilla toimimista ei tule tarpeettomasti rajoittaa, mutta kulun ohjailu opasteilla ja hyvillä reitistöillä on tärkeää, varsinkin alueilla, joilla kulumisen uhkaa jo luontoarvoja.
- Erityisesti päiväreitteihin tulisi panostaa, kansallispuisto ja parantunut päiväreititarjonta tarjoaisivat yrittäjille lisämahdollisuuksia.
- Moottorikelkalla liikkuminen tietyillä urilla sallittava. Urat ovat tärkeitä hiihtäjille ja talviretkeilijöiden turvaverkosto. Pitäisi olla myös mahdollista järjestää huollettuja hiihtovaelluksia.
- Saamelaislinkeinojen turvaaminen ja paikallisten motorisoidun liikkumisen salliminen sovitulla tavalla on tärkeää.

Suomen riistakeskus

- Selvitys olisi pitänyt teettää itsenäisen ja riippumattomana pidettävän tahon tai tutkimuslaitosten ja eri alojen tutkija-/asiantuntijaryhmän yhteistyönä, jossa asiantuntijoilla olisi ollut mahdollisuus jättää tarvittaessa eriävä mielipide selvitykseen.
- Selvitys sisältää perustelemattomia ja asiantietoihin perustumattomia kohtia ja olennaisia puutteita, jotka voivat myötävaikuttaa puiston perustamiseen.
- Aluetaloudellisten vaikutusten selvitys on riittämätön, sisältää puutteita ja tärkeiden tietojen pois jättämisiä.
- Kansallispuiston perustamiselle Käsivarteen ei ole todellista tarvetta, alueen luontotyyppien ja eliölajien suotuisa suojelutaso on jo saavutettu ja säilytetty eikä selvityksessä ole esitetty puiston perustamiselle riittäviä perustamisedellytyksiä. Käsivarren kansallispuistoa ei tule perustaa.
- Selvityksessä on toimittu luonnonsuojelulain soveltamisalan vastaisesti, eli luonnonsuojelusuunnittelussa ja maiseman suojelussa ei ole otettu huomioon sosiaalisia ja sivistyksellisiä näkökohtia eikä myöskään alueellisia ja paikallisia erityispiirteitä eikä näin ollen käsitelty tai täytetty osaa puiston keskeisimmistä perustamisedellytyksistä.
- Selvitys on taloudellisten näkökohtien osalta riittämätön ja vaatisi tarkempia, tekijäneutraaleja, eri vaihtoehtoilla tehtyjä tulevaisuus- ja riskianalyseja sekä lisäselvityksiä.
- Esitetty aluetaloudellisten etujen vertailu Kilpisjärvi/Käsivarsi-alueen ja Pallas–Ylläs-matkailu-alueen välillä on harhaanjohtava, koska alueet, niiden vetovoimatekijät ja saavutettavuus ovat niin erilaiset.
- Aiempien kokemusten perusteella on aihetta epäillä, että paikallisten asukkaiden oikeuksia kavennettaisiin tulevaisuudessa ja rajausta pyrittäisiin laajentamaan ja säädöksiä tiukentamaan
- Jos puisto kuitenkin perustettaisiin, alue A riittäisi luonnontieteellisinkin perustein. Alueiden A ja B lajitiedot on esitetty selvityksessä osin harhaanjohtavalla tavalla.
- Käsivarren matkailun ja elinkeinotoiminnan kannalta lupametsästyksen salliminen olisi paras ja pitkällä aikavälillä katsottuna ainoa vaihtoehto. Selvitys sisältää useita asiakohtia, jotka tukevat selkeästi ja kiistatta lupametsästyksen jatkamista puiston mahdollisesta perustamisesta huolimatta.
- Esityksessä on otettava huomioon myös metsästyksen todellinen, erittäin merkittävä arvo alueiden virkistyskäyttömuotona, luonnonhoitokeinona sekä sen primääriset ja sekundääriset vaikutukset aluetalouteen.
- Metsästys tulee ehdottomasti rinnastaa muihin virkistyskäytön muotoihin kuten retkeilyyn, marjastukseen, sienestykseen, valokuvaukseen ja kalastukseen.
- Kieltämällä hirvenpyynnin lupametsästys estettäisiin nykyään muualla asuvien, mutta kotoperäisten ihmisten mahdollisuus metsästä kotimaisemissaan ja omalla henkisellä kotiseudullaan. Käytännössä jokaisessa Käsivarren hirviseurueessa on ulkopaikkakuntalaisia metsästäjiä. Jos he eivät voi enää ostaa lupia, hirvenmetsästys vaikeutuu monella tavoin.
- Mahdollisen puiston säännöissä tulisi sallia aina kaikilla alueilla vierasperäisten lajien, kuten supikoiran ja minkin, pyynti. Myös kettukannan säätely on tärkeää naalin ja lintukannan suojelemiseksi.
- Selvityksen laatijoiden asenteellisuudesta kertoo se, kenelle lausuntopyyntöjä on lähetetty. Listalta puuttuu metsästäjien etujärjestöjä, kun taas suojelu ja tutkimustahot ovat yliedustettuja
- Suurpetojen osalta selvitysteksti on puutteellinen. Todennäköistä on, että puiston perustaminen vaikuttaisi alueen suurpetotilanteeseen.
- Puiston perustamislakiin voitaisiin kirjata, että kaikkien suurpetojen metsästys on poikkeusluvasta päättävän viranomaisen (nykyisin Suomen riistakeskus) antaman luvan myötä mahdollista paikallisille asukkaille.
- Mahdollisen puiston perustamistarkoituksesta säätävässä laissa tulisi todeta, että puistolla osaltaan turvataan porotalouden toimintaedellytyksiä ja kansallispuistoa ei ole perustettu suurpetojen suojelemiseksi. Toisaalla perustamislain pykälissä tulisi selvästi todeta, että suurpetojen metsästys on mahdollista metsästyslainsäädännön mukaisesti.

Suoma Boazosámit rs Suomen porosaamelaiset ry

- Metsähallituksen selvitys ei perustu saamelaisten erityisen oikeudellisen ja kulttuurisen aseman osalta luonnonsuojelulakiin, eikä muuhun lainsäädäntöön, joten se ei kelpaa jatkovalmistelun perustaksi. Mahdollisessa jatkovalmistelussa voimassaoleva lainsäädäntö tulee ottaa huomioon.
- Selvityksen lähtökohdista puiston perustaminen lailla heikentäisi merkittävästi Käsivarren porosaamelaisten asemaa ristiriitaisesti luonnonsuojelulain kanssa.
- Käsivarren kansallispuiston perustamisedellytyksiä koskevan selvityksen perustaksi olisi tullut ottaa luonnonsuojelulain 16 § (58/2011) Eräiden oikeuksien turvaaminen: Saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:n mukaisella saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevista kansallis- ja luonnonpuistoissa on turvattava saamelaisten kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset. Aluetta perustettaessa on sen suojelun erityiset tavoitteet ja kansallispuistossa myös alueella kävijöiden edut otettava asianmukaisella tavalla huomioon.
- Poronhoidon jatkaminen perinteisellä saamelaisella tavalla on Suurtuntureiden alueen tunturi- luonnolle sekä alueen luonto- ja kulttuuriarvoille parempi suoja kuin jääminen tehomatkailun, maastoliikenteen ja kaivosteollisten toimien temmellyskentäksi.
- Poronhoitoa uhkaa erityisesti koiravaljakkoturismin ja maastoliikenteen sekä kaivoslain nojalla tapahtuva etsintä- ja kaivostoimintaan tähtäävien toimien voimakas lisääntyminen suhteellisen pienellä tunturialueella.
- Selvityksestä ei ilmene, millaisia vaikutuksia turismiteollisuuden lisäämisellä on saamelaisten porolaitumien laajuuteen, yhtenäisyyteen ja laatuun sekä porojen laidunrauhaan, vaikka näiden seikkojen selvittäminen kuuluu Metsähallituksen erämaasuunnitteluun.
- Koiravaljakkotoiminnan esittämiselle sallittuna suojelualueen perustamislakiin ei ole mitään oikeudellisia eikä biologisia perusteita. Poro pakenee koiraa. Koiravaljakkotoiminta on saamelaisten kotiseutualueella uusi liikkumismuoto eikä saamelaisten poronhoitoa ajatellen täytä yleiskäytölle yleensä asetettua haitattomuusedellytystä.

Saanan luonnon ystävät – Luomus ry

- Käsivarren kansallispuisto tulisi perustaa rajausvaihtoehdon Ve2 mukaisesti.
- Asukkaiden ja poronhoitajien näkemyksiä ei ole käsitelty yhtä systemaattisesti ja kattavasti kuin yrittäjien. Asukkaille ja selvitysalueen poronhoitajille olisi pitänyt lähettää tasapuolisuuden vuoksi samantapainen laaja kysely kuin yrittäjille.
- Kansallispuiston perustamisen aluetaloudelliset vaikutukset on käsitelty liian suppeasti ja yksipuolisesti.
- Johtopäätös kansallispuiston negatiivisista aluetaloudellisista vaikutuksista on kapeasti perusteltu, etenkin pitkällä aikavälillä. Lyhyen ja pitkän aikavälin taloudelliset vaikutukset olisi syytä arvioida erikseen ja verrata kehitystä siihen vaihtoehtoon, että kansallispuistoa ei perustettaisi.
- Pitäisi ilmoittaa, kuinka kansallispuiston perustaminen on vaikuttanut aiemmissa puistohankkeissa (esim. mainittu Pallas–Ylläs). Tapausesimerkit antavat suuntaa, vaikkei niitä voisikaan sellaisenaan soveltaa Käsivarteen.
- Puistohanke ei ole ristiriidassa Kilpisjärven kylän kehittämisen ja Kilpisjärvi 2020 -kehityshankkeen kanssa, vaan tukee infrastruktuurin rakentamista väistämättä kasvavalle matkailijamäärälle. Puisto kehittäisi alueen imagoa ja kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla ja helpottaisi matkailun ympärivuotistamista.
- On hyvä ratkaisu jättää paikallisille asukkaille oikeus kulkea kelkoilla erikseen nimetyille tunturijärville. Samoin on hyvä, että Haltille menevän kelkkareitin käyttö on rajattu vain paikallisille yrityksille.
- Kelkkailun osittainen salliminen kansallispuistossa edellyttäisi valvontaresurssien lisäämistä. Kelkat tulisi varustaa valtion kustannuksella telatunnisteella, joka olisi luvansaannin edellytys.

- Pitäisi selvittää, voisiko kelkkailun aiheuttamia melu- ja ympäristöhaittoja lieventää nopeusrajoituksilla, samaan tapaan kuin esimerkiksi Åren kunnassa.
- Kilpisjärven matkailijamäärät voivat kasvaa merkittävästi lähivuosina, sillä uusi yleiskaava mahdollistaisi lähes saman verran uutta rakentamista kuin tähän mennessä on Kilpisjärvelle rakennettu. Kansallispuiston perustaminen mahdollistaisi lisääntyvien matkailijamäärien ohjauksen ja palveluiden kehittämisen. Ellei puistoa perusteta, on kehitettävä muita ohjaustapoja, ettei matkailu uhkaa luontoarvoja.
- Ve2-rajausvaihtoehdossa kansallispuiston tavoitteet toteutuisivat selvästi paremmin kuin pienemmässä vaihtoehdossa Ve1.
- Ve1-rajaus ratkaisisi maankäytön ongelmia kylän välittömässä läheisyydessä ja takaisi Saanan alueen maiseman säilymisen ja infrastruktuurin kehittämisen valtion rahoituksella.

Rajavartiolaitos

- Mahdollinen kansallispuiston perustaminen Käsivarren alueella ei saa vaikeuttaa Rajavartiolaitoksen lakisääteisten tehtävien hoitamista kyseisellä alueella.

Paliskuntain yhdistys

- Ei vastusta esitettyjä kansallispuistovaihtoehtoja. Vaihtoehtoista Ve1 ja Ve2 olisivat eniten kannatettavia.
- Paliskunnan omistamien rakenteiden lisäksi myös poronhoitajien omien tukikohtien ylläpitäminen tulee sallia mahdollisessa kansallispuistossa. Elinkeinon kehittämisen kannalta myös uusien rakentaminen tulee olla mahdollista. Rakennukset tulee katsoa Lsl 15.1 §:n mukaisiksi poronhoidon rakennuksiksi, joita saa luvanvaraisesti rakentaa.
- Maasuurpedot aiheuttavat erityisen merkittäviä vahinkoja poronhoidolle. Mikäli kansallispuisto perustetaan, tulee kaikkien maasuurpetojen poistaminen poikkeusluvun sekä metsästäminen (esim. karhun kiintiömetsästy) sallia perustamislailla. Mitään lajeja ei tule luetella erikseen, koska ei voida tietää tulevista kantojen kehittymisistä ja siitä, mitä lajeja luvilla on mahdollista poistaa.

Yksittäisten kansalaisten palautteet (4 kpl)

- Suomalaisille korvaamaton ainutlaatuinen alue pitäisi suojella norjalaisten villiintyneeltä moottorikelkkailulta. Laajemmassa rajauksessa tulee huomioida paikallisen luontaistalouden, erityisesti saamelaisten oikeudet. Kansallispuisto tulee suunnitella niin, että alueella toimivien matkailuyrittäjien kontrolloitu, valvottu ja luvanvarainen toiminta voi tarvittaessa jatkua joko kansallispuiston puitteissa tai niin, että kaikki moottori(kelkka)liikenne rajoittuu vain matkailuyrittäjien aitoihin raitoihin, ja lähinnä vain Haltin reitille. Myös kalastajien kuljetus kalajärville tulee olla valvottua ja luvanvaraista.
- Alue on koko Suomen yhteistä kansallisomaisuutta. Mahdollisesti ”menetetty matkailuelinkeinon työpaikat” voitaisiin erityispiirteiseen kansallispuistoon liittyvillä pysyvillä työpaikoilla toivottavasti korvata. Rajoittamalla vapaata kelkkailua voisivat matkailuyrittäjät hyötyä siitä, että kaikki maastoon moottorin avulla haluavat joutuisivat turvautumaan matkailuyrittäjien tarjontaan.
- Käsivarren aluetta on jo suojeltu monin eri säädöksin.
- Alueen tärkein käyntipaikka ei ole Halti vaan rautuvedet, joille tullaan vuodesta toiseen.
- Kävijöiden ikärakenteesta ei ole syytä olla huolissaan, sillä iäkkäämmät matkailijat jättävät valtaosan matkailutulosta.
- Ei järjellistä edellytystä kansallispuiston perustamiselle, Kilpisjärven kyläyhteisö vain näivettyisi jos puisto perustettaisiin.

- Alue A olisi sekä luonto- ja kulttuuriarvojen että luontomatkailun kannalta toimivin ratkaisu.
- Paikallisten oikeuksista puhuttaessa tulisi tehdä selväksi, mitä paikallisella tarkoitetaan, ts. tarkoitetaanko Enontekiöllä kirjoilla olevia henkilöitä ja oppaita.
- Kilpisjärven kyläläisten kantaa kysyttäessä tulisi ottaa huomioon, että Kilpisjärven kyläyhdistyksen kyläiltoihin osallistuu myös ihmisiä, jotka ovat osavuotisesti kilpisjärveläisiä, ja ihmisiä, jotka ovat kirjoilla jossakin muualla. Yhdistyksessä äänioikeutettuja kilpisjärveläisiä on hyvin vähän.
- Kilpisjärven kyläläiset eivät vastusta yksimielisesti puistoa, puolustajien ääni ei vain ole päässyt kuuluviin.
- Kannattaa vaihtoehtoa Ve2. Alueen tärkeys paikallisille yrittäjille on suuri ja siksi talviaikaisen safaritoiminnan jatkuminen tulee sallia. ”Paikallinen” määrite tulee avata.
- Arkkien pitämisen ehtoja pitäisi kiristää. Jotkin yrittäjät jättävät arkkeja kesäksi maastoon ja talviaikana arkkeja on käytetty luvatta verkkokalastukseen.
- Kesäinen lentoliikenne voisi jatkua, laskeutumisaikat tulisi määritellä puiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa.
- Paikallisten liikkumisen huomioiminen tärkeimmille kalajärville on otettu selvityksessä kattavasti esille. On hyvä linjaus, että sekä paikallisten että safariyrittäjien liikenne ohjattaisiin keskitetysti Haltin reitille.
- Kansallispuiston perustaminen Ve2-rajausvaihtoehdon mukaan toisi Enontekiön kunnalle n. 2 milj. euron sijoituksen matkailuun. Miten muutoin tunturialueen reitistö ja infra saataisiin alueen arvoiseenkuntoon? Kilpisjärven kylän matkailutulot suurenevät vääjäämättä alueen noustessa kansallispuistoverkoston täysivaltaiseksi jäseneksi.

Metsähallituksen selvitys,
asianro MH 1747/2013/06.02.03